

1550/55
Cyfaill i'r Cyftuddiedig;

Robert Davies Gwynedd
NEU

GYFARWYDDYD

I

DEULUOEDD a PHERSONAU
MEWN CYSTUDD:

Ynghyd â

CHYNGHORION a CHYFARWYDDIADAU
i DDYNION MEWN, AC ar OL CYSTUDDIAU,
NEU RYW BROFFDIGAETHAU ERAILL.

HEFYD

Casgliadau o EIRIAU a PHROFIADAU DIWEDDAF
AMRYW o'r MERTHYRON, GWEINIDOGION,
A'R SEINTIAU MWYAF ENWOG, &c.

GAN y PARCH. JOHN WILLISON.

Pe lladdai efe fi, etto mi a obeithiaf ynddo ef. *Job xliii. 15*

A Gyfieithwyd i'r Gymraeg, GAN y PARCH.
W. THOMAS, GWEINIDOG
YR EFENGYL, YN Y BALA.

T R E F E C C A :

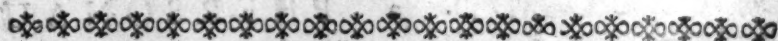
ARGRAPHWYD, YN Y FLWYDDYN M,DCC,XCVII.

(Pris Swllt.)

1797

Llythyr at y Darllenydd.

Y Mae yn ofid gennyf weled mor lleied o ypryd darnen iyd yn y Cymry, a chymmaint o bob math o Grefyddau yn y wlad, a bod Cynifer o rhai sydd yn cymmeryd arnynt ddysgu eraill, yn edrych gyd â'r fath ddiystyrwch ar y gwaith o Breintio. Ilysiâu Duwiol, yr hyn nis gallaf lai nag edrych arno yn Babyddiaeth, neu yn Ddeistiaeth, yn y gwreiddyn; am eu bod megis â'u holl egni yn ceisio cadw'r wlad mewn anwybodaeth, yr hyn yw Mammaeth pob cyfeiliornad a phechodau gwaradwyddus eraill. Y fath ddigalondid a barodd i mi fwriadu peidio a Sgrifenu dim yn chwanneg; ond am fy mod yn cael mesur o an-nogaeth gan rai Brodyr yn y weinidogaeth a'r Eglwysi, ac hefyd yn cael mawr bleser i'm Henaid fy hun yn y gwaith, mi a ddan-fonais y Llyfr hwn yn chwanneg i'r Argraphwasg, gyd â gobaith na bydd ef ddim yn hollol ddifudd i'm Gydwladyr, am fod ynddo lawer o bethau na welwyd erioed o'r blaen yn y iaith Gym-raeg: ac am fy mod yn ofni y gwelai'r bobl yn ormod i roddi deunaw ceiniog am Lyfr, mi a'i cwttogais fel y gellid ei werthu ef am Swllt. Os bydd galw am ychwanneg o honnt, danfonen Llythyr at y Cyfieithiwr i'r BALA, neu i TREFECCA, a hwy a Sant dri ar ddeg yn y ddwsen.

Eich daioni a'ch llwyddiant,

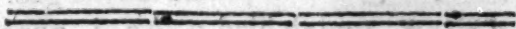
yw Taer weddi a deisyfiad eich
ufudd wasanaethwr

yn m
Corph
bechod
tymhor
pechod
Ac am
glwydd
rhydd
Ddoeth
defnydd
phrosi
horol ei
Ioan xi
ti, yn g
glaf. M
af Duw
tuddiau
Fe ddich
gysylltu
Ond er
aeth, a

CYFAILL I'R CYSTUDDIEDIG:

A N y daeth Dyn gyntaf o law ei
 wneuthurwr, yr oedd yn greadur sanctaidd
 diniwed, ac yn bur oddiwrth bechod, ac
 yn ganlynol, yn rhydd oddiwrth gystudd,
 yn mwynhau Iechyd a llwyddiant, di-rwystyr mewn
 Corph ac Enaid. Ond mor fuan ag y llygrwyd ef gan
 bechod, efe a ddaeth yn agored i bob math o drueni,
 tymhorol, ysprydol, a thragywyddol: ei enaid yn drigle
 pechod, a'i gorph yn artrefle cystudd a chlefydau.
 Ac am fod gweddill pechod yn aros ymhlant yr Ar-
 glwydd tra byddont yn y byd hwn, ni chânt fod yn
 rhydd oddiwrth gystuddiau; ac y mae yr Anfeidrol
 Ddoeth Dduw yn gweled yn angenrheidiol, i wneud
 defnydd o gystuddiau corphorol, i geryddu pechod, a
 phrofi prâs, ac i gario ymlaen ddaioni ysprydol a thym-
 horol ei bobl. Megis ag y dywedir am Lazarus, yn
 Ioan xi. 2. "Wele, y mae yr hwn sydd hoff gennyt-
 ti, yn glaf." Yr ydoedd yn anwyl, ac er hynny yn
 glaf. Nid yw ddim yn beth rhyfedd fod plant anwyl-
 af Duw yn trydar megis Colommen, o blegid cyst-
 tuddiau; fel y gwelwn fod Hezecia, *Esa.* xxxviii. 14.
 Fe ddichon fod enaid iachus a duwiol, gwedi cael ei
 gysylltu â chorff afiach, megis Gaius, 3 Ioan 2.
 Ond er hynny, y mae'r clefyd weithiau yn brofedig-
 aeth, ac yn dreial mawr i'r bobl mwya Duwiol yn y

byd : nid ydynt un amser mor barod i ammau cariad Duw, ac i ymrasaelio â'i ragluniaethau, na phan y byddont dan sawr a thrwm gyftuddiau, neu gyfyngderau corphorol. Am hynny y mae yn dra angenrheidiol i bawb, pa un ai Personau neilltuol ai Teulopedd, i ymofyn pa fodd y dylent ymddwyn yn neu ar ol cael eu ceryddu, a pha fodd y mae iddynt gael eu cymhwyso i'r cyfryw amgylchiad. Ac i gynnorthwyo pawb ag y ddymunent gael addysg, mi a gaf roddi'r Cyfarwyddiadau canlynol.

I. Mi a gaf roddi rhai Cyfarwyddiadau cyffredinol, i bawb o'r rhai cystuddiol a'u perthynafau.

II. Rhai Cyfarwyddiadau neilltuol i'r rhai sydd yn hir a than sawr Gyftuddiau. *A. 22.*

III. I blant Duw mewn Cystuddiau. *45.*

IV. I'r Annuwiol mewn Cystuddiau. *78.*

V. I Blant yr Arglwydd gwedi eu hadferu o'r Cystudd. *79.*

VI. I'r Annuwiol yn ol ei adferyd o Gyftudd. *84.*

VII. Cyfarwyddiadau i'r rhai sydd yn ymddangos eu bod dan law angeu. *88.*

VIII. Cyfarwyddiadau i Berthynafau, Cyfeillion, a Chym'dogion y Claf, ag sydd mewn Iechyd. *137.*

Ac fe fydd y Cyfarwyddiadau canlynol, yn berthynol i ddynol-ryw, dan bob rhyw fath o groesau a phrofedigaethau Corph neu Feddwl.

et
XX

YN C
I'

CYFA

Y

tuddio
a fydd

I.

aduria
hyn fe

ryw tr
meddy

bygyth
a'u gw

ni all
Enaid,

gywyd
neu gy

atynt e
naid a

mae D
blaen y

blefara
ei Staf

blaen,
fyrio a

P E N N O D . I.

YN CYNNWYS CYFARWYDDIADAU CYFFREDINOL
I'R RHAI CYSTUDDIOL A'U TEULUOEDD.

CYFARWYDDIAD I. *Dyfal ymboliad i ddiben a bwr-
iad Duw yn ei waith yn danfon Cystudd.*

Y Mae gan yr Anfeidrol, Sanctaidd a grafol Dduw amryw ddoeth ddibenion, yn ei waith yn cystuddio plant dynion, pa un ai Duwiol, ai Annuwiol a fyddont.

I. Y mae Duw yn rhoddi Cystudd, i beri i bechaduriaid diosol i feddwl am gyflwr eu heneidiau, yr hyn fe allai na wnaethant erioed o'r blaen. Y mae amryw tra fyddont yn iach ac yn gryfion, mor llawn eu meddyliau am gyfoeth a phleserau'r byd, fel ag y mae bygythion, cynghorion, ac annogaethau eu cyfeillion a'u gweinidogion, i gyd yn myned yn ddifudd iddynt: ni allant oddef llettya un meddwl am Dduw, i am yr Enaid, nac am Angau, y Nef, Uffern, na'r Farn dragwyddol; hyd oni roddo Duw arnynt ryw glefydau neu gyfyngderau eraill, yna hwy a ddechreuant ddyfod atynt eu hun, fel y Mab afradlon, a meddwl am eu henaid a byd arall. i *Bren.* viii. 47. Trwy glefyd y mae Duw yn rhoddi i ddyn amser, yr hwn oedd o'r blaen yn ei dreulio gyd â chyfeillion, ei waith, neu ei bleserau pechadurus, ond yn awr yn cael ei gyfyngu yn ei Stafell wely, oddiwrth ei bleserau a'i gyfeillion o'r blaen, ac yn cael amser i ymddiddan â'i galon, a myfyrio ar ei ffordd o'r blaen, ac i wrando beth y mae

A 3

Cydwylbod

Cydwybod yn ei ddywedyd am Iesu Grist, a Dydd y farn a byd arall. Felly, trwy fendith Duw a'r gyftuddiau, nid ychydig fydd wedi dyfod yn adnabyddus o'r Tad a Christ, a gwir Grefydd. Ie Gweith-dŷ Crist yw'r Cystudd, lle y mae Efe wedi gwneuthur llestri rhagorol i barch, megis y gwelwn yn *Esa. x viii. 10.*

II. Y mae Duw yn Cystuddio dynion, i'r diben o'u dysgu yn y pethau nid ydynt yn eu hadnabod, *Sal. xcvi. 12.* Ac yn wir Ysgol cystudd, yw'r lle ag y mae ysgolheigion Sion gwedi mawr gynhyddu mewn ysprydol a phrofiadol wybodaeth o'r pethau a gaf eu henwi, ag y mae Duw yn ei ddyfsgu i ni trwy ei gerddon.

1. Gwybodaeth o Dduw. Fe ddywedir am Manasse, pan y dygwyd ef i gyftuddiau, "Iddo adnabod mai'r Arglwydd oedd Dduw." 2 *Cron. xxxiii. 13.* Ac er ei fod ef gwedi ei ddyfsgu yn fore yn athrawiaeth yr Arglwydd, etto hyd yn hyn, nid oedd efe wedi ei adnabod ef: ond yn awr fe a gafodd ei adnabod ef yn ei allu a'i fawredd, a'i Sancteiddrwydd yn casau pechod; ei ddaioni a'i drugaredd, ac a ryfeddodd fod Duw wedi ei gadw cyhyd o Uffern.

2. Gwers arall, y mae efe yn ei ddyfsgu ef i adnabod ei hunan. Mewn iechedd a llwyddiant, yr ydym yn dueddol i anghosio ein hunain a'n marwoldeb, ond y mae Clefyd yn dyfod a ni i wybod mai Dynion ydym. *Sal. ix. 10.*

3. Y mae ef yn dysgu i ni wagter y byd. Mor wag yw'r cynnorthwyon hynny, na's gallant helpu dyn yn y pryd y byddo mwya angen wrtho! Ac ni a welwn yn synych, nas gall na'r byd na chyfeillion, roddi'r gradd

Cyfa

grad

Clefyd

4.

ddrw

arall,

raid i

thau

5.

rhago

all g

rymd

cystud

III.

tuddia

blant,

heir a

ymait

on, tr

hau a

wedi t

Y mae

trwy d

galed r

diystyr

myd h

fawrog

ac yn h

bwl yn

na byd

ifel ar

ydyw

Duw y

ddenu

Cyfar. i. a Pherfonau dan Gystudd.

7

gradd leiaf o esmwythder corph nac enaid, pan y byddo Clefyd neu ryw ofid arall arnom.

4. Gwers arall y mae ef yn ei ddysgu, sef mawr ddrwg pechod, yr hyn yw'r achos o bob clefyd a gofid arall, 1 *Cor.* xi. 30. O! pa fath wreiddyn chwerw a raid i hwnnw fod, ag fydd yn dwyn pob math o ffrwythau chwerwon!

5. Y mae ef yn dangos i ni werthfawrogrwydd a rhagoroldeb Crist a'i addewidion; yr hyn yn unig a all gynnorthwyo'r credadyn i lawenhau mewn gorthrymderau, a bod yn esmwyth dan y profedigaethau a'r cystuddiau mwyaf.

III. Y mae Duw yn danfon profedigaethau a chystuddiau, i'r diben i farweiddio a lladd pechod yn ei blant, *Esa.* xxvii. 9. "Am hynny trwy hyn y glanhair anwiredd Jacob: a thyma'r holl ffrwyth, tynnu ymaith ei bechod." Ac yn wir y mae clefyd a threialon, trwy fendith Duw, wedi bod yn foedion i wanhau a marweiddio pechod. O ddyn, a ydyw dy galon wedi troi yn galed, ac yn anheimpladwy o'th bechod? Y mae Duw yn gweled yn angenrheidiol i dy brofi trwy dân o brofedigaetbau, i edrych a dodda dy galon galed rewlyd. A ddarfu i ti gam-ddefnyddio iechyd, a diyftryu trugaredd Duw? Yn awr y mae ef yn eu fymymyd hwynt oddiwrthyt, fel ag y byddo i ti eu gwerthfawrogi yn well gwedi eu colli. A aethost ti yn falch ac yn hunan-gyfiawn? Y mae Duw yn danfon swmbwl yn dy gnawd, i ollwng chwydd dy falchder, fel na byddo it ymdderchafu; y mae Duw yn dy ofod yn isel ar wely, fel ag y byddot yn isel yn dy Galon. A ydyw cariad at y byd yn myned a'th feddwl? Y mae Duw yn danfon cystudd i ddatguddio ei wagter, ac i ddenu dy feddwl allan o hono. A ydwyt ti gwedi syrthio

syर्थio i farweidd-dra, a deddfoldeb mewn crefydd? Y mae Duw yn danfon cystudd i'th ddihuno, fel na chysgot ti yn dragywyddol mewn poenau.

IV. Y mae Duw yn danfon Clefyd, i ddeffioi yspryd gweddi ynom, ac i'n gwneuthur ni yn fwy taer a difrifol yn ein gweddiau; y mae mawr wahaniaeth yn ein gweddiau a'n gostyngeddrwydd, mewn adfyd nag mewn hawddfyd. Mewn llwyddiant, yr ydym yn dueddol i weddio yn glaiar ac yn gyfglud; ond y mae trallod yn chwannegu âdenydd i'n dymuniadau. *Esa.* xxvi. 16. "Mewn adfyd, Arglwydd, yr ymwelfant â thi; tywalltafant weddi, pan oedd dy gosbedigaeth arnynt." Er eu bod ymhell yn ol o'r blaen, ond yn awr hwy a'i tywalltafant hi allan yn y modd mwyaf gwrefog, ac hyd yn oed y morwyr Paganaid. a waeddafant yn uchel ar Dduw yn y demestl fawr. Y fath weddi ragorol a wnaeth Manasse, pan oedd ef a'r gadwyn haidarn am dano! ni a'i gwelwn hi dair gwaith yn 2 *Cron.* xxxiii. 13, 18, 19. Llais gweddi daer, y mae'r Arglwydd yn ei hoffi.

V. Diben arall fydd gan Dduw i Gystuddio, i ddenu ein calon o'r byd, ac i godi ein hiraeth yn fwy am y Nefoedd. Pan y byddom yn mwynhau iechyd ac esmwythder yn y byd, yr ydym yn dueddol i ddywedyd fel Pedr ar y Mynydd, "Da yw i ni fod yma." Ond pan y delo cystuddiau, ni a ddywedwn gyd â'r Salmydd, *Sal.* lxxiii. 28. "Nefau at Dduw fydd dda i mi." Pan y byddo pethau yn myned yn dda, yr ydym yn dueddol i feddwl ein bod gartref, ond pan y delo cystudd, yr ydym yn dechreu dywedyd, cyfodwch awn oddiyma. Ac er bod y Nefoedd allan o feddwl o'r blaen, pan y delo cystudd, yr ydym yn barod i ochneiddio, a dywedyd gyd â Dafydd, *Sal.* lv. 6. "O na bai

Cyfar

i mi a

y gor

VI

a Chr

yn gw

gedd

digofa

gware

Slipper

Cap a

mân-l

rw y l

byddo

esgeul

yn dav

dybiec

ladd;

yr ang

Feistr

goreu

adael

esgeul

ddelo

waedd

VII

a chyn

10. -

peri i'

I.

ym yn

a dal a

er cwr

2. I

i mi adenydd fel colommen, yna'r hedwn ymaith, ac y gorphwyswn."

VI. Diben Duw yw gwneuthur y byd yn chwerw, a Christ yn felus. Trwy'r cyfryw Gystudd y mae ef yn gwneuthur dynion i weled, nad yw'r byd ond gwa-gedd a gorthrymder yspryd, na thycia cyfoeth yn nydd digofaint; yna y gwelant analluogrwydd y byd i'w gwaredu hwynt, (megis ag y dywedodd un) nis gall *Slippers* o *Felferet* iachau'r (*Gout*) Droed-wst, na'r Cap aur i dynnu'r gwayw o'r Pen, na'r gwely (*Down*) mân-blu esmwythau y Dwymyn. Ond pa fwyaf chwerw y byddo'r byd, melusa gyd fydd Crist, ond pan y byddom yn rhydd oddiwrth ofid, yr ydym yn dueddol i esgeuluso Crist, megis y gwnaeth y Disgyblion tra bû yn dawel ar y môr, ei adael ef i gyfsgu yn y Llong, gan dybied y medrent hwy ei hwylio eu hunain i'r porth-ladd; ond pan yr aeth hi yn demmestl, hwy a welsant yr angenrheidrwydd o Grift, ac a waeddasant; Achub Feistr, ac oni dê fe dderfydd am danom: felly mae'r goreu o'r duwiolion mewn esmwythder, yn dueddol i adael Crist i gyfsgu yn ein calonau, ac yn dueddol i esgeuluso gweithredol a bywiol ffydd arno ef; ond pan ddelo ystorom o Gystuddiau i'w cyfarfod, hwy a waeddant allan, Neb ond Crist, neb ond Crist.

VII, Y mae Duw yn danfon Cystuddiau, i brofi a chynhyddu grasusau ei bobl, *Deut.* viii. 2. *Dat:* ii. 10. - A thrwy'r pethau hyn, y mae ef yn profi ac yn peri i'w gras fyned ar gynnydd.

1. Yn profi gwirionedd a chryfder eu gras: os ydym yn caru Duw er ei fwyn ei hun, os gallwn ddiodde a dal allan i'w wasanaethu, disgwyl ac ymddibynu arno er cwrdd â digalondid a chystuddiau.

2. I gynhyddu gras hefyd, trwy eu bywhau a'u cryf-hau

hau hwy yn y gwirionedd: ac megis hogfaen yn rhoddi awch a min ar eu ffydd hwynt, ac yn gwneuthur i'r enaid i ymwrthod â noddseydd daearol, a chosleidio Duw yng Nghrist megis eu hunig noddfa: ac fel y mae'r rhew a'r eira yn brauhau'r ddaear, felly mae Cystuddiau yn dyfod a'r galon i oftyngeiddrwydd ac edifeirwch am bechod, ac i ddisgwyl am Dduw, a maddwl am y Nefoedd, *Sal. cxix. 71.*

CYFAR. II. *Bydded i bob un ag y mae Duw yn ei Gystuddio, i ymosyn am yr achos o'i Gystudd.*

YR oedd yn arferiad gynt, i bobl Dduw i ymosyn am yr achos, paham yr oedd gwialen yr Arglwydd arnynt. Felly gwnaeth Dafydd pan oedd holl wlad Israel dair blynedd tan newyn trwm, 2 *Sam. xxi. 1.* Ac hefyd Job, a daer ddymunodd ar yr Arglwydd gael gwybod paham yr oedd yn ei wneuthur ef yn nôd i'w Saethau, *Job vii. 20.* A hyn oedd achos ei ddeisyfiad yn *Job x. 2.* Yr hyn fydd gymmwys i bob dyn mewn cystudd: "Gwna i mi wybod paham yr ymrysoni â mi."

Yr ydwyf yn cyfaddef, fod Duw weithiau yn cystuddio ei bobl er cynnydd a phrosiad o'u ffydd, yn fwy nag er cerydd am bechod, ond pechod yw'r gwreiddiol a'r dechreuol achos o'r Cystudd! ac os nad yw ein pechod yn haeddianol achos o'r cerydd, y mae'n rhaid i blant Duw gyfaddef eu bod hwy yn ei haeddu; canys nid yw Duw byth yn cosbi'r diniweid.

Cwestiwn, Pa fodd yr adnabyddir y pechod neillduol am ba un y mae Duw yn ein cosbi ni am dano?

Atteb. 1. Chwilia air Duw, a'r ceryddon fydd am ba rai y cystuddiodd yr Arglwydd ei bobl am eu pechodau

Cyfar.
dau; a
Ymosy
y mae
dan y
achos
a 'fgrif
hwynt.

2. Y
tuol yr
mwy a
wefol
roddais
Duw y
hyn a
Yn an
yn gwr
wrand
wedi d
ddo i l
wrand
dywed
dyr yn
wrthyt
od hy
edifarh
ond ni
der hy

3. Y
ynot,
a ddyw
fi yn g
gol yn
danat

dau; ac ymofyn a ydwyt ti yn euog o rai o honynt. Ymofyn beth yw meddwl Duw am ei bobl, pa bechod y mae ef wedi ei nodi allan ynddynt, pan yr oeddent dan y cyfryw geryddon, os ydwyt yn euog, dyna'r achos o'th gerydd, *Rhuf. xv. 4.* "Pa bethau bynnag a 'fgrifenwyd o'r blaen, er addysg i ni yr ysgrifenwyd hwynt."

2. Ystyria pa bechod y mae cydwybod yn swya neilltuol yn dy gyhuddo, pan y byddo dy feddwl yn y modd mwya sobor. Cydwybod yw swyddog Duw, a'th fynwefol rybyddiwr dithau, llais pa un ysgatfydd, na roddaist fawr o barch iddi mewn iechyd, ond y mae Duw yn awr yn danfon llymach gennad i ganlyn yr hyn a ddywedodd cydwybod lawer gwaith o'r blaen. Yn amser llwyddiant a phleferau cnawdol, yr oeddynt yn gwneuthur y fath fŵn yn dy feddwl, fel na fynnit wrando ar lais cydwybod, ond yn awr y mae Duw wedi danfon attat nŵs ddistaw o dreialon, fel ag y byddo i lais cydwybod gael ei wrando: am hynny rh'o wrandawiad iddi? A elli di ddim ei chlywed hi yn dywedyd, megis ag y dywedodd Reuben wrth ei Frodyr yn eu cyfyngder, *Gen. xlii. 21.* Oni ddywdais i wrthyt yn nydd llwyddiant, am beidio gwneud y pechod hyn a'r pechod arall, ac na esgeulufet ti ddim edifarhau am dy bechodau a dychwelyd at yr Arglwydd ond ni fynet wrando; ond am hynny y mae'r cyfyngder hyn arnom.

3. Ystyria beth yw'r drwg a ddichon eraill ei weled ynot, pa un ai gelynyon ai cyfeillion: gwrando beth a ddywed ffrynd crist'nogol wrthyt, cerydded y cyfiawn fi yn garedig (medd Dafydd) ac efe a fydd yn garedigol ynddo: Ie, na ddiystyra'r peth a ddywed gelyn am danat ti, fe ga'dd Dafydd ddaioni oddiwrth waradwyddiadau

iadau *Simeï* yn nydd ei adfyd; felly gelli dithau yn dy gyfyngder, o blegid weithiau y mae dyn digllon yn dyweud y gwir. Y mae gelynnion a llygaid cyflym ganddynt i weled ein ba, a thrwy fendith, hwy a allant fod o les i ni i ymwrthod a phechod: ac i'n bywiocau ni mewn crefyddol ddyledswyddau.

4. Ystyria natur ac amgylchiadau dy gyfyngder. Y mae yn fynych gyfuddiau i'r trofedd, fel ag y gallom yn eglur ddarllen ein pechod ar dalcen y cerydd, megis yn achos *Adoni-bezec*, ac amryw eraill: ac hesyd fe ellir ei gweled yng waith yr Arglwydd yn dewis yr amser i geryddu: a ddanfonwyd hi pan yr oedditi ti gwedi myned yn ffurfiol yn dy grefydd? a'th galon wedi myned i garu'r byd? neu pan yr oedditi dan lywodraeth rhyw lygredd? y pryd hynny y danfonwyd y wialen i'th geryddu, a'th ddeffroi i weled y drwg o'honynt.

5. Ystyria pa beth oedd y pechod ag oedd yn dy ddychrynu di fwy, ac yn clwyfo dy gydwybod o'r blaen, pan yr oedditi yn debig i wynebu Angeu a'r Farn dragywyddol. Mae yn debygol nad oedditi yn wir edifeiriol y pryd hynny, a thyna'r pechod y mae'r Arglwydd yn awr yn bwriadu dy ddeffroi, a'th ddwyn i gydnabod y drwg o hono, ac i alaru a dychwelyd at Dduw trwy Grift, i ymofyn am drugaredd a maddeuant am dano.

Gwrth-ddywediad. O! (Medd un) y mae fy rhan i, i orwedd dan wialen fûd a byddar, nid ydwyf yn dyall mo'i iaith, ac nis gallaf glywed ei llais, na ffeindio'r pechod ag y mae hi yn ei nodi allan: pa lwybr a gymmeraf Fi?

Att. 1. Ymofyn am ddwfn oftyngeiddrwydd dan y treial hwn, a galara am dy gyflwr o flaen yr Arglwydd; canys

Cyfar
canys
feddw
drwm
wydda

2. Y
fel ag
yspryd
welwn
gan ne

3. D
i adnab
Rebecca
hi a aet
Llef ar
ddyfgu
neillduo

4. Os
am ba a
edifarha
bardwn
hangho
rod o g
Iesu, efe
ficer o la
fyn am
om yn f
Dduw yn

✠✠✠✠

CYFAR
gwedi
a chub

canys y mae yn mawr gynhyddu dy ofid, pan na wyddost feddwl Duw ynddo : hyn a barodd i *Job* alaru mor drwm, am fod ei ffordd ef gwedi ei chuddio, ac na wyddai feddwl Duw yn ei Geryddu, *Job* iii. 23.

2. Y mae cyflwr Credadyn weithiau mor dywyll, fel ag y mae yn gofyn doethineb mawr a chailineb ysprydol i adnabod llais Duw yn y wialen. Hyn a welwn yn *Mica* vi. 9. Ac nid yw'r doethineb hwn gan neb ond y rhai y rhoddwyd iddynt gan Dduw.

3. Does at Dduw o ddifri a llef am y doethineb hwn, i adnabod ei feddwl a'r achos o'r cerydd. Gwna fel *Rebecca*, pan yr oedd y plant yn ymwithio yn ei chroth, hi a aeth ag a ymosynodd â'r Arglwydd, *Gen.* xxv. 22. Llef ar Dduw am roddi ei Ysryd i'th oleuo, a'th ddyfsgu i weled pechod yn dra phechadurus, ac yn neillduol y drwg ag wyt ti yn euog o hono.

4. Os na elli di ffeindio allan un pechod neillduol am ba achos y mae Duw yn dy gystuddio, ymdrecha i edifarhau am bob pechod adnabyddus, a llef am bardwn am bob pechod anadnabyddus ag wyt wedi eu hanghofio. Gwna hynny o ddoethineb, a wnaeth *Herod* o gynfigen, am na allai ffeindio allan y Baban Iesu, efe a laddodd holl blant Bethle'm, fel y byddai yn sicr o ladd Crist yn eu plith. Gwnawn ninnau ymosyn am ddistryw a marwolaeth bob pechod, fel y byddom yn sicr o ladd y pechod hwnnw, am ba un y mae Duw yn ein ceryddu ni.

CYFARWYDDIAD III. Pan y byddo pang o Glesyd gwedi dy orddiwes di, meddwl yn sober am Angau a chwilia yn fanel am gael dy gymhwysu i bynny.

PAID a meddwl y dylai dyn adael ymosyniad am gymhwyster i farw, hyd oni ddelo Cystudd. Nawna, hyn a ddylai fod ymosyniad pob dyn mewn Iechyd a chryfder; ond cystudd a chlefyd sydd redegwyr Angau, a chenhadau gwedi eu danfon oddiwrth Dduw i'n rhybyddio ni o'i ddyfodiad ef, y mae pob dyn trwy gystuddiau, yn cael eu galw i ymadnewyddu yn eu hymosyniad am gymhwyster i farw gyd â'r difrifwch mwyaf. Dyma yw llais Duw yn ei air, *Deut.* xxxii. 29. "Oh na baent ddoethion na ddeallent hyn, nad ystyrient eu diwedd."

Yn awr mi a gaf yn *gyntaf*, osod yma rhai annogaethau i hynny. Ac yn *ail*, cyfarwyddiadau pa fodd i gael ein hiawn gymhwyso i farw.

I. Yr Annogaethau.

1. Ystyria amynedd a thrugaredd Duw attat, yn rhoddi i ti gynifer o rybyddion, a chynifer blwyddyn i'mosyn am Grift cyn marw, a danfon cynifer o genhadau a rhybuddion i'th rybuddio, a'th annog mor raddol ac mor dyner i'r gwaith yma; pan y mae llawer yn leueangach ac yn gryfach na thi, gwedi eu gyrru ymaith i dragywyddoldeb, wrth ychydig neu ddim rhybudd i feddwl am eu mynediad. A ddarfu i ti ddim cael dy achub yng nghanol peryglon, pan yr oeddit yn gweled faethau eon Angau, yn torri i lawr wrth y Miloedd dy ffryns a'th gymmydogion, weithiau 'r faeth yn 'hedeg dros dy ben ac yn lladd rhyw wr mawr gwell nâ thi; bryd arall yn disgyn wrth dy draed, ac yn myned a'th blentyn neu dy was oddi wrthyf, bryd arall ar dy law alwy, yn lladd dy elyn yn dy ochr, a chwedi'n ar dy law ddehau, yn lladd dy berthynas agosaf. Fel ag yr wyt wedi gweled cyfeillion a gelynion, dy well a'th waeth, perthynasau a diethriaid, yn syrthio i lawr yn farw oddiamgylch i ti, a hynny dros hir amser

amser i'th rybuddio i ymosyn am gymhwysder i farw; am hynny bydded i ddaioni a thynherwch Duw dy dywys i wir edifeirwch, ac i ffoi at Iesu Grift yr unig noddfa rhag digofaint.

2. Ystyria mor ddychrynadwy y bydd Angau, os cyfarfyddi ag ef heb Grift, ac mewn cyflwr anedifeiriol: pa fath gyfnewidiad arswydus a ddaw ef i ti! i'th symmyd or ddaear i uffern, o obaith i anobaith, o esmwythder i boen, o gyfur i ddychryn, o gynhygion o ras, i edrych yn wastad ar ddigofaint Duw; o bosiblwrwydd i amhosiblwrwydd am lechydwrriaeth byth: fe dor Angau dy obaith a'th ddifgwyliad am y Nesoedd dros byth. *Job xxvii. 8.*

II. Yn awr mi a roddaf i ti rai cyfarwyddiadau pa fodd y mae i ti gael dy iawn gymhwyso i gyfarfod ag Angau.

1. Ymesod ynghylch human ymholiad, cais wybod a wyt yng Nghrist neu beidio; pa un ai pell oddiwrth Dduw, neu ynte gwedi i'th ddwyn yn agos trwy waed Crist. Edrych dy fod yn ddibartiol yn yr ymosyniad hwn, ac yn foddion i ffeindio allan y gwirionedd yn y matter yma. Na fydd fel ffol yn rhŷ dyner o honet dy hun, yn dueddel i feddwl dy fod yn ddiogel, pan na byddo hi felly; o blegid yn y ffordd hynny y darfu i filoedd ddinystrio eu hunain, ond bydd foddion i wybod y gwaetha am danat dy hun, a bod yn hollol adnabyddus o berygl dy enaid, fel ag y byddo hynny yn foddion i dy gyffroi i ymosyn am y iawn ffordd i ddiangc.

2. Os ar ol chwilio i mewn i'th gyflwr, y gelli ffeindio dy gyflwr yn ddrwg, a dy fod gwedi caru'r byd yn fwy nâ Christ, a gofalu am dy gorph yn fwy nâ'r enaid, a byw mewn diofalwch o Grift gwerthfawr, a dioddeu dy hun mewn pechod gwybodus: os felly,

ymdrecha am gael adnabod dy wendid a'th analluogrwydd i ddysfod allan o hono, a llef am ffydd yng Nghrist, a'i nerth i'th wneuthur yn wir edifeiriol am dy bechod a'th ffolineb, yn byw cyhyd o Flynnyddau heb ymosyn yn iawn am Iechydwrïaeth i'th enaid.

3. A wyt ti yn wir edifeiriol am dy bechod, ac yn chwenych cael trugaredd gan Dduw? Os felly, ti a elli gredu nad yw dy gyflwr ddim yn anfeddyginiaethol, ond y mae aberth gwedi ei darparu ar dy gyfer, yr hwn fydd yn ddigonol iachawdwr i dy enaid: cred fod yr Arglwydd Iesu Crist, yr hwn yw Mab Duw, gwedi dyfod yn y Cnawd i fod yn feichiau drosot, a'i fod ef yn alluog ac yn ewyllysgar i achub hyd yr eitha yr rhai fydd yn dyfod at Dduw trwyddo ef; bydded ein pechod, ein perygl a'n hofnau gymmaint ag y byddont, y mae Crist yn abl ac yn ewyllysgar i'n hachub: O ffô i'r ddinas noddfa, pan y mae ei phyrth hi yn agored i'th dderbyn, ymddirieda dy enaid ar Crist, ei waed, ei aberth a thrugaredd Duw i'th achub i fywyd tragywyddol.

4. Rho dy hun i Dduw a Christ yn ffordd ei gyfammod grâs, a hollol ymroddiad iddo, nid ymfodloni dy fod gwedi dy fedyddio i'r eysfammed hwnnw, ond dy adnewyddu yn yspryd dy feddwl, a'th ail eni, a rhoddi dy hun yn ewyllysgar i'r cyfammod hwnnw yn ol trefn yr Esengyl, a derbyn Duw yng Nghrist yn etifeddiaeth drag'wyddol: a gwneuthur dewisiad o Dduw yn Dâd, Crist yn gyfryngwr, a'r Yspryd glân yn gyfurwr, yn Erfyniwr, ac yn Sancteiddiwr; ac i roddi dy hun enaid a chorff, a'r hyn oll a feddi i'r Arglwydd i fyw iddo ac i rodio gyd âg ef, ac i astudio pa fodd i wneuthur pob peth er gogoniant i Dduw.

5. Ymosyn am nerth i fyw bywyd o ffydd ar Iesu Crist

Cyfar.

Grist,
lygred
iad ma
a phan
wrth y
mae a
yn ang
pan y l
dy let
llygad
ddwl y
ly, ac
yn alla
dragy
chod g
byw y
a'i Go

CYFAR

gwel
prese

CO
fywyd
raeth a
"Y m
ac yn v
gid efe
dywed
cyfiaw
ddisgw
oi ddo

Grist, ac edifeirwch am bechod, a phan y byddo dy lygredd yn cryfhau, glŷn yn Iesu Grist dy Archoffeiriad mawr, a bydd yn wastad am ymolchi yn ei waed; a phan y delo Angau, gâd iddo dy gael di yn diſgwyl wrth y ffynnon yn wastad, a'th olwg ar Iesu, ac fel y mae arnat ei eisiau ef bob amfer, y mae yn sicr ei fod yn angenrhaid wrtho mewn Cyfludd ac yn awr angau, pan y byddo'r matter yn cael ei derfynnu pa le y bydd dy letty Tragywyddol: am hynny edrych ar Grist a llygad o ffydd, a gâd iddo fod y peth cyntaf ar dy feddwl y bore ar peth diweddaf y nos wrth fyned i'r gwely, ac ymdrecha am gael bod yn fwy marw i bechod yn allanol a thufewnol, fel na byddo raid i ti farw yn dragywyddol am bechod. Gweddia yn daer am i bechod gael marw a diflanu ynot; canys os bydd pechod byw yn hwy nâ thi, efe a fydd byw yn dragywydd, a'i Golyn yn poenydio dy anfarwol enaid byth.

CYFARWYD YD IV. *Na fydd yn rhŷ daer am gael gwelha o'th Glefyd, ond gâd y canlyniad o'th Glefyd presennol, i Ewyllys yr anfeidrol Ddoeth Dduw.*

COFIA O ddyn, mai clai ydwyt, a Duw yw'r Crochenydd; a'i fod yn ben Arglwydd ar dy fywyd a'th amser yma: dysg ei ryfeddu yn ei lywodraeth arnat, a'r hyn oll a feddi di, a dywed fel Dafydd, "Y mae fy amserau yn dy law di," *Sah. xxxi. 15.* ac yn wir, mae'n well eu bod hwy yn ei law ef, o blegid efe a wyr orau pa fodd i'w trefnu, megis ag y dywed y Prophwyd, *Esa. xxx. 18.* "Canys Duw cyfiawn yw'r Arglwydd, gwyn eu byd y rhai oll a ddisgwyliant wrtho." Wrth gyfiawnder y meddylir ei ddoethineb, yn gystal ag uniondeb ei farn, yn ei

waith yn trefnu pob peth yn iawn ac yn ei le; am hynny y mae yn weddus i ni ddisgwyl yn ddistaw wrth ei amser ef, a dywedyd, “Ewyllys yr Arglwydd a wnelir.” Yr ydys yn sylwi arno yn bechod mawr yn Israel, am eu bod yn peidio aros wrth amser Duw, ond yn gosod Terfyn i Sanct Israel, *Sal. lxxviii. 4r.* Y fath ffolineb a rhyfyg afresymol yw i bryfedyn gwael o Ddyn, i geisio gosod terfyn ar lywodraethwr mawr y Nefoedd, a cheisio ei ddwyn ef i’n mesurau bach ni, ond mwy gweddus i ni bob amser, ac yn neillduol mewn Clefyd, garrio meddyliau bach am danom ein hunain, a meddyliau mawr a dyrchafedig o ben Arglwyddiaeth Dduw, megis ag y gwelwn i *Nabuchodonosor* i wneuthur, *Dan. iv, 35.* “A holl drigolion y ddaear a gyfrifir megis yn ddiddim: ac yn ôl ei ewyllys ei hun y mae yn gwneuthur â llu’r nefoedd, ac â thrigolion y ddaear; ac nid oes a attalio ei law ef, neu addywedo wrtho, Beth yr wyt yn ei wneuthur?” Ni a ddylem gan hynny adael pob peth i’w ddoeth benderfyniad ef, a bod yn fodlon i fyw neu farw, fel ag y byddo yn oreu yn ei olwg ef. Yr wyf yn cofio i mi ddarllen am wraig dduwiol, yr hon pan ofynwyd iddi yn ei chlefyd, pa un oedd oreu ai byw neu farw, ei hatteb oedd, nad oedd ganhi un dewisiad ynddo, ond yn rhoddi ei hun i ewyllys Duw: ond meddai y llall, beth pe bai Duw yn ei adael ef i’th ddewisiad di, (ebe hithau yn ateb) Mi a’i gadawn ef drachefn i’w ewyllys ef. Felly y mae yn perthyn i ti, o-ddyn, i ymroddi dy hun yn hollol i ewyllys dy wneuthurwr, ac i sefyll megis milwr ar dy wiliadwriaeth, yn barod i’r lle ac y byddo dy Gapten yn peri i ti; fe a fyddai yn foddlongar ac yn ddewisol gan Dduw, dy weled ti yn swy hiraethlon am gael dy wared oddiwrth bechod, nag oddiwrth dy Gyffudd, o blegid y mae pechod yn llawer gwaeth clefyd, nag un dolur yn y byd! Am hynny

Cyfa

hyn

oddi

wrth

udd

18.

holl

ddol

am e

mado

✠

Cyf

Cr

me

Iec

P

blegid

y mae

wrthg

mewn

hyd o

pan fy

gan h

yr Ar

alwad

ddilyn

’nawr

efaf ei

welaf,

mwy.

weud

wnelwy

hynny dymuna yn daer ar i'r Meddyg mawr dy iachau oddiwrth yr arswydus ddolur enaid, ag fydd ynglyn wrthit, ac ar iddo wneud ei ewyllys ei hun am gyftudd dy gorph, megis y gwnaeth Dafydd, *Sal. xxv. 18.* "Gwel fy nghystudd, am helbul; a maddau fy holl bechodau." Yr oedd ef am i Dduw sylwi ar ei ddolur, a gwneud yr hyn oedd dda yn ei olwg ef, ond am ei bechodau, nid oedd dim a wnaï lës iddo, lai na'u maddau hwynt, a'u llwyr ddileu allan o'i olwg.

CYFARWYDDIAD V. *Ymrodda dy hun yn nerth Crist, i wilio yn erbyn pechod, a bod yn fwy diwyd mewn ymarferiad Crefyddol, ac i ddefnyddio amser Iechyd, os gwel Duw yn dda ci adferyd i ti drachefn.*

PAN y-byddo Duw yn ymweled â thi â gwialen Cystudd, am dy anwiredd, ac ymryson â thi o blegid dy elgeulustod a'th ddiolafwch mewn Crefydd; y mae ef yn disgwyl gennyt ddiwygio oddi-wrth dy wrthgiliadau, ac ymroddi yn ddisfrifol i ddiwygio mewn bywyd, *Hof. v. 15.* "Af a dychwelaf i'm lle; hyd oni chydabyddont eu bai, a cheisio fy wyneb: pan fyddo adfyd arnynt y'm bore-geisiant." Edrych gan hynny dy fod yn agor dy glustiau i ddysgeiglgaeth yr Arglwydd; ac ymosyn pa fodd i ateb Duw yn ei alwad a'i ddisgwyliad; ac yn ei nerth ef ymrodda i ddilyn bywyd newydd: O blegid yn fier y mae hi'nawr yn bryd i ddywedyd wrth Dduw, Mi a ddiodd-efaf ei gerydd, ni throfeddafi mwyach, "Heb law a welaf, dýsg di fi; o gwnëuthum anwiredd, ni wnaï fi mwy." *Job xxxiv. 31. 32.* A dyma'r amser i ddywedyd gydag Ephraim, "Beth fydd i mi mwyach a wnelwyf ag eulynnodi?" *Hof. xiv. 8.*

Gwedi

Gwedi llwyr holi ein hunain, ni a ddylem roddi Llythyr ysgar i'n holl bechodau : a difrifol fwriadu i ymwrthod â phob pechod tufewnol ac allanol, hyd yn oed y pechod anwylaf, yr hwn sydd yn fwyaf parod i'n hamgylchu ni ; a llwyr fwriadu yn erbyn pob tuedd i bechod, ac yn neillduol cwmpeini drwg yr rhai a fu yn dy ddenu o'r blaen ; megis y gwnaeth Dafydd, *Sal.* cxix, 115. " Ciliwch oddi wrthyf, rai drygionus ; canys cadwaf orchymynion fy Nuw." Ac nid yn unig ymwrthod â phob drwg, ond ymarferyd â phob dai-
oni, a gwneuthur crefydd yr unig beth angenrheidiol, a bodloni Duw fo'r plefer mwyaf trwy ein holl fywyd, fel ag y byddo'r Arglwydd yn wastad ar ein meddwl, a rhoddi ein calon iddo ymhob dyledswydd, ac ymdra-
chu i gadw cyfeillach â Duw ymhob ymarferiad cre-
fyddol, ac ymestyniad am gael cyflawn swynhad o
hono ef yn y Nefoedd.

Penderfyna trwy gymmorth Grâs, mewn modd neillduol i gyflawni dyledswyddau dirgeledd, y rhai nas gall llygad dyn eu canfod, a'r cyfryw ddyledswyddau ag y mae cydwybod yn fwya neillduol yn dy bigo di o'u plegid ; ac os ydwyf yn ben-teulu, gwna gydwybod o weddio Duw gyd â'th Deulu, ac annog duwioldeb i bawb oddiamgylch. Ac os ydwyf yn chwenych gweled dy waith yn llwyddo, edrych eu bod yn cael eu cyflawni gyd â dwfn ystyriaeth o'th wendid, a'th analluogrwydd i'w cyflawnu yn dy nerth dy hun. Cadw yn wastad ar dy feddwl, lygredigaeth a thwyll dy galon dy hun, a gwna dy holl ymroddiadau yn oftyngedig, gan ymddibynnu ar y digonolrwydd sydd yng Nghrist Iesu i'th ddiogelu. Sylwn ar gyngor Paul i'w fab Timothy, 2 *Tim.* ii. 1. " Tydi gan hynny, fy mab, ymnertha yn y grâs sydd yng Nghrist Iesu." Dy holl drysor, O gredadyn, sydd yn ei law ef,
canys

Cyfar

canys
ddo ef

✠✠✠

CYFA

dy
tra

Y

Trefn

Fe a c

i drefn

Iddo m

ion ei

mewn

megis

fynych

lyn y

modd

ewylll

reithia

rhai y

gorfo

cadw

ddiofa

yn y

ydyw

rwydd

hyn y

Angar

Etifed

gwedi

yd, fel

canyis hebddo ef nis gelli di wneuthur dim ; ond trwyddo ef, ti a elli wneuthur pob peth.

CYFARWYDDIAD VI. *Trefna dy dy trwy wneuthur dy Lythyr Cymmun, a sefydlu dy holl negesau teuluedd, tra byddo dy gôf a'th bwyll yn rhydd.*

Y Peth nesaſ yn ol i ti gael dy galon gwedi ymheddychu â Duw, yw golod dy dy mewn Trefn, yn ol cyngor Duw i Hezecia, *Eſa. xxxviii. r.* Fe a ddywedir i'r Patriarch Abraham, i fod yn ofalus i drefnu achos ei deulu cyn ei farw, *Gen. xxv. 5, 6.* Iddo roddi'r ystâd i Iſaac, a rhoddi cynnyſgaeth i feibion ei ordderch-wragedd. Y mae yn ſai rhŷ gyffredin mewn dynion, i oedi gwneud eu Llythyr Cymmun, megis eu hedifeirwch, hŷd yr oriau diwedda, ac yn fynych rhai heb ei wneud byth ; a'r drwg fydd yn canlyn y fath ddioſalwch, ſef bod eiddo, yr rhai fydd a moddion ganddynt, yn myned i'r ſawl nid ydynt yn ewyllyſio ; ac weithiau yn cael eu gwarrio mewn cyfreithiau a llid, ac ymraſaelion rhwng perthynafau, a rhai yn cael eu gyrru mor dlawd, ſel ag y b'ont yn gorfod myned ar y Plwyf, pryd y gallasai yr eiddo eu cadw yn gyſurus holl ddyddiau eu bywyd. Os bydd dy ddioſalwch yn achos o'r drwg yma. a'th perthynafau yn ymdroi yn yr anghydfod diddiwedd a ſoniwyd ; a ydyw hynny ddim yn achos cyfiawn i ti ofni i'r euog-rwydd i'th ganlyn i fyd arall : ac onid yw'r dioſalwch hyn yn proſi nad wyt ddim yn ſobor gwedi meddwl am Angau, a'th fod yn caru y ddaear, ac nid yn chwenych Etifeddiaeth well.——Y mae yn weddus dy fod gwedi trefnu dy ſeddianau bydol mewn bywyd ac iechyd, ſel na byddo gennyt ddim i wneuthur mewn clefyd
ond

ond dy gyfrif â Duw, ac nid edrych yn ol i'r Aiph, pan-y byddost ar dy dath i Ganaan.

P E N. II.

Yn cynnwys rhai Cyfarwyddiadau neillduol, i'r rhai fydd dan Gyfuddiau llymion, neu ryw ofidiau eraill.

CYFAR. I. *Cyfiawnha Dduw dan y Cystuddiau mwya llym a ddigwyddo i ti.*

ER i Dduw dy euog-farnu di, rhyddha di ef, a dywed ei fod yn cyfiawn yn ei holl driniaeth, pan oedd yr Eglwys dan y cyfyngder mwya, yr oedd hi yn gweled achos i gyfiawnhau Duw dan ei cherydd, *Galar. i. 18.* "Cyfiawn yw'r Arglwydd; o blegid myfi a fûm anufudd i'w air ef." Ac felly y dywed y duwiol Nehemia, *Nehem. ix. 33.* "Tithau ydwyd gyfiawn yn yr hyn oll a ddigwyddodd i ni: canys gwirionedd a wnaethost ti, a ninnau a wnaethom yn annuwiol." A'r un peth a ddywed y duwiol Dafydd, *Sal. cxix. 75.* "Gwn, Arglwydd, mai cyfiawn yw dy farnedigaethau; ac mai mewn ffyddlondeb i'm cystuddiaist." Yn awr i'r diben i ddyfod a thi i'r dymmer dymunol hon, ac i'th argyhoeddi di o uniondeb a chyfiawndeb yn ei geryddon; ac yna pa mor galed a chyhyd y byddo dy gyfyngderau, gad i mi esod o dy flaen yr ystyriaethau canlynol.

I. Ystyria anfeidrol Sancteiddrwydd a chyfiawnder y Duw hwnnw, ag fydd yn dy gosbi, *Sal. cxix. 137.* "Cyfiawn ydwyd ti, o Arglwydd, ac uniawn yw dy farnedigaethau." Yr ydym yn mentro dyweud am ddyn,

efe

Cyfar.

efe a v

llawer

iawn,

dyd an

newidi

yr hol

iddo v

Arglw

wiredd

2. Y

achos,

yn wei

no."

tryma

dyd w

Israel,

dy hun

pan yd

ddrygi

ydda:

ydyw g

ydyw fy

i Gyft

ddywe

blina e

pechoc

rheffyr

fflange

menod

ninnau

ein hun

ddeil y

ei hun,

efe

efe a wnaeth gyfiawnder; a gawn i ddim credu yn llawer mwy am Dduw, yr hwn sydd yn berffaith gyfiawn, y gwna ef gyfiawnder, yr hyn ni allwn ddywedyd am ddyn cyfnewidiol, ond y mae Duw yn anghyfiawnder, tel y gallom fod yn hyderus, y gwna farnydd yr holl ddaear yn union; canys y mae yn amhosibl iddo wneuthur un modd arall, *Seph. iii. 5.* "Yr Arglwydd cyfiawn sydd yn ei chanol; ni wna efe anwiredd." Ac nis gall, am ei fod yn groes i'w natur.

2. Ystyria nad yw Duw yn gosod un Cystudd heb achos, i *Cor. xi. 30.* "O blegid hyn y mae llawer yn weiniaid ac yn llêsg yn eich mysg, a llawer yn huno." Y mae ganddo achos cyfiawn i ofod y cerydd tryma arnat, o blegid dy bechodau: ac efe a all dywedyd wrthyt bob amser, megis ag y dywedodd wrth Israel, *Fer. ii. 17. 19.* "Onid tydi a beraist hyn i' dy hun, am wrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, pan ydoedd efe yn dy arwain ar hŷd y ffordd? Dy ddrygioni dy hun a'th golba di, a'th wrthdro a'th gerwyddda: gwybydd dithau a gwêl mai drwg a chwerw ydyw gwrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw. ac nâd ydyw fy ofn i ynot ti." Y mae etto achos cyfreithlawn i Gystuddio y goreu o blant Duw, am hynny fe a ddywedir yn *Galar. iii. 33.* "Canys nid o'i fodd y blina efe, nac y cystuddia blant dynion." Nagê. eu pechodau yw'r achos, ac megis ag y dywedir, mai rheffynau o'u gwaith eu hunain oedd gan Grist yn ffrangellu'r prynwyr a'r gwerthwyr ychen a cholomenod allan o'r Deml: felly mae Duw yn ein curro ninnau â ffrewyllau, gwedi eu gwneud o'n pechodau ein hunain. *Diar. v. 22.* "Ei anwiredd ei hun a ddeil yr annuwiol, ac efe a ddelir â rhaffau ei bechod ei hun." Y mae tryforau trugaredd Duw, yn wastad yn

yn llawn ac yn barod i'w tywallt allan, ond am dryforau ei anfodlonrwydd, y maent yn weigion hyd oni lenwir hwynt â phechodau dynol-rhyw, *Rbus. ii. 5.* "Wyt yn tryfori i ti dy hun ddigofaint, erbyn dydd y digofaint, a datguddiad cyfiawn farn Duw." Yr ydym ni yn wastad yn parottoi'r tanwydd i ddigofaint Duw, cyn y torro ef allan yn ein herbyn.

3. Ystyria hyn ymhellach, fel prawf o uniondeb Duw, fel pan y byddo achos i'th geryddu, nad yw Duw yn fuan yn gosod y wialen, ond yn parhau i'th fygwth a'th rybuddio yn hîr, cyn y cyflawno ei geryddol air : a chwedi'n y mae ef yn danfon ceryddon bychain, fel rhybudd o rai mwy, os na edifarawn; ac y mae ef yn adnewyddu ei rybuddion lawer gwaith trwy ei air a'i ragluniaeth, cyn y tarawô ef, hyd yn oed pan y byddo aml rybuddion yn cael eu diystyru, y mae ef yn oedi ymhellach ac yn disgwyl i fod yn rasol. *Esa. xxx. 18.* Ac er fod 'styfnigrwydd dynion amlygedig wedi dyrchafu yn uchel, fel na allo ef ddiodeu yn hwy; er hynny y mae mor anfoddlon ganddo eu rhoddi hwy i fynu i'w farn : fel ag y mae yn dywedyd yn *Hos. xi. 8.* "Pa fôdd i'th roddaf ymaith Ephraim? i'th roddaf i fynu Israel? pa fodd i'th wnâf fel Adma? ac i'th ofodaf megis Seboim? trodd fy nghâlôn ynof, am hedifeirwch a gŷd-gynneuwyd."

4. Ystyria, pan byddo yr Arglwydd yn y diwedd yn danfon ei geryddon arnom, y maent yn wastad yn ylgafnach na'n haeddiant, megis y mae Ezra yn cyfaddef, *Ezra. ix. 13.* "Am i ti ein Duw, ein cospi yn llai na'n hanwiredd." Er hynny, yr oedd y farn hon yn drom ar Israel, canys yr oedd holl wlad Judea gwedi ei hanrheithio, a Jerusalem; a'r Deml gwedi ei llosgi â than, a'r bobl gwedi eu cymmeryd yn gaethion ac yn Slafiaid i'r Paganïaid; er hynny yr oedd y

Gwr

Gwr duwiol hwn yn dywedyd, fod y goſp yn llai na'r haeddiant. Mae yn ddigon gwir ein bod yn *Babilon*, ond mewn cyfiawnder, nyni a allafem fod yn uffern : ein Tai ni fydd gwedi eu llosgi, ond fe allafe ein cyrph fod felly hefyd : Yr ydym yn gorfod yfed dwfr, ond nyni a allafem fod yn yfed gwaed : nyni a gawfom ofidiau blin ar y ddaear, ond nyni a allafem fod yn griddfan yn uffern : nyni a alltudiwyd o'r Deml, ond nyni allafem fod gwedi ein scymmuno o bresennoldeb Duw yn dragywydd : yr ydym yn cyfrif ein bod yn cael ffafor gyd â dynion, pan y byddo ryw goſp yn cae ei lleihau, megis pan y byddo gwr dan farn marwolaeth, ac yn lle hynny, ei fod yn cael ei alltudio, ac yn lle ei alltudio, ei fod yn cael ei ffinio, ac o lawer i chydig o ffin : Ac a fydd i ti feddwl fod Duw yn delio yn galed â thi, pan y byddo ef yn dy ofod ti i orwedd ar wely, pan y gallo ef dydroi di i uffern, a thywallt ei ddigofaint arnat i'r eitha ; nid ydwyt ond yn profi o'r cwppan hynny, y gallasai Duw wneuthur i ti yfed y gwaelodion o hono. Onid oes gennyf achos i gyfaddau cyfiawnder a thrugaredd Duw yn ei driniaeth tu ag attat, gan nad pwy mor arw y mae ef yn dy drin, i'w oni elli di ddywedyd gyd â rheswm da; fod un peth yn llai nac uffern, yn drugaredd i'r fath bechadur anheiddianol ag ydwyt ti : cofia i Pharao galon galed, gyfaddau cyfiawnder Duw. *Exod. ix. 27.*

CYFAR. II. *Ymdrechba i fod yn fwy teimladwy o law Duw dan Gyfuddiau trymion, a bydd ofalus rhag bod yn llwfr ac yn ddisfater danynt.*

Y Mae yn bechod i ddiffygio dan gyfuddiau trymion, ond y mae yn ddyledswydd eu teimlo hwynt

Heb. xii. 5. "Fy mab, na ddirmysa gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan y'th argyodder ganddo." Y mae'r Apostol yno yn peri gochelyd dau ormodedd, yr hyn a ddylai pob gwir gristion dan y wialen eu gochelyd.

1. Diystyru neu wneud yn ysgafn o gyfuddiau.

2. I ddigaloni ac anobeithio danynt, yr ydym mewn mawr berygl i syrthio i un o honynt.

Ac am y cyntaf, fe ellir dywedyd ein bod yn diystyru ceryddon yr Arglwydd, pan na byddom yn gweled llaw Duw yn y cerydd, fel achos o'n diwygiad, neu pan y byddom yn bwriadu ymgynnal dan y trial yn ein nerth ein hunain, neu yn amcanu dwyn y dolur trwy gyndynrwydd calon, heb lefain am i Dduw ein cynnal dan y cystudd, neu fod yn anheimladwy o'r wialen ond diystyru ac amharchu ac annog Duw i anfoddlonrwydd mwy. *Esa. xlii. 25.* "Am hynny y tywalltodd efe arno lidiowgrwydd ei ddigter, a chryfder rhyfel : efe a'i hennynodd o amgylch, ond ni wybu efe ; llosgodd ef hefyd, ond nid ystyriodd." *Jer. v. 3.* "Ti a'u tarewaist hwynt, ac nid ymosidiafant ; difeaiist hwynt, eithr gwrthodasant dderbyn cerydd : hwy a wnaethant eu hwynebau yn galettach na chraig, gwrthodasant ddychwelyd." Nid oes ond ychydig obaith am ysgolaig, y bydd iddo ofalu am ei wers, pan na byddo arno ofn y wialen : y mae yn arwydd ddychrynlyd fod dyn yn debyg i *Pharao*, yn cysgu yn ei bechod, pan y byddo Duw yn taranu ei farnedigaeithau o amgylch. Yr hwn a gysgo tra byddo ei dŷ ar dân, neu a orweddo yn ddiofal, ni all ddisgwyl llai na chael ei losgi yn y fflam. Os na allasai Dafydd ddioddeu, pan anfonodd genhadau heddychol at yr *Ammoniaid* i gael ei ddiystyru ; felly ni all Duw ddioddeu ei amarchu pan anfono genhadau attynt

Cyfar
atynt
yn di
Hol
a wed

Att

chwer

ei ewy

Cofiw

yn dei

wri hy

iii. 20

O Gr

glust,

nadwr

was yr

Cred f

gerydd

yn ei b

Israel,

do yn f

rynlyd

on Bar

gwyr S

felly y

iau try

ion tyn

CYFAR

Duw

yn ei

Y R
p

atrynt; a'r sawl a wnelo yn ysgafn o gystuddiau, fydd yn diystyru Duw, yr hwn a'u hanfonodd hwynt.

Holiaid. Pa bryd y mae dynion yn meddu'r ystyriaeth a weddai fod dan wialenodau trymion Duw?

Atteb. Pan y byddont yn teimlo llaw Duw, ac yn chwenych adnabod ei feddwl, ac yn dymuno gwneud ei ewyllys, a diwygio yn y peth fydd yn ei anfoddloni; Cofiw'n fod pob cystudd yn gennad oddiwrth Duw, ac yn deilwng o gael ei gwrando, ac yn debig i'r gennadwri hynny a ddygodd Ehwd i Eglon y Brenin, *Barn.* iii. 20. "Y mae gennyf air oddiwrth Dduw attat ti." O Gristion, O Bechadur. Am hynny rho fenthyg dyglust, a gwrando gyd â pharch a manol sylw ar y gennadwri hon, a dywed, "Llefara Arglwydd, y mae dy was yn clywed, pa beth a fynni di i mi ei wneuthur." Cred fi, y mae'r Arglwydd yn llefaru mor eglur yn ei geryddon, ag y mae ef yn ei air, megis ag y gwnaeth yn ei blauau i'r Aiphtiaid, yn gyftled a'i gynghorion i Israel, a phe byddai llais tawel ei air yn cael ei wrando yn fwy, ni a gaem glywed llai oddiwrth lais dychrynlyd ei geryddon ef. Megis ag y cymmerodd Gedeon *Barn.* viii. 16. Ddrain a mieri o'r anialwch i ddysgu gwyr Succoth, pan yr oedd ymadroddion tēg yn methu, felly y mae Duw yn cymmeryd drain pigog o gystuddiau trymion i ddysgu ei bobl, pan y byddo ei gynghorion tyner yn methu gwneud y tro.

CYFAR. III. *Gochel wneud camddeongliad o waith Duw yn dy geryddu di, na meddwl ei fod ef yn annoeth yn ei waith.*

YR ydym yn dueddol i gredu temtasiwnau diafol pan y byddom dan drïalon trymion, a llettya meddyliau

dolurus ag y byddont, etto mi a gadwaf afael yn ei addewid ef, ni chollaf mo sylfaen fy nghobaith. Dyna'r modd y safodd y Salmydd rhag sudilo dan ei drwm gystuddiau. *Sal.* xxvii. 13. "Diffygiaswn, pe na chredaswn weled daioni yr Arglwydd yn nhir y rhai byw." Ystyria ond ychydig y fath effeithiau ardderchog a gafodd y ffydd honno ar ei feddwl tu ag at gryfhau a chynnal ei enaid dan drialon chwerwon.

1. Y mae Ffydd yn gafaelyd yn addewidion mawr yr Efengyl am Iechydwriaeth yn Iesu Grist, fel ag y mae hi yn sicrhau sylfaenol hawl yr enaid ymhethau tragywyddol, yr hyn sydd ddigon i wneuthur yr enaid yn esmwyth ymhob cyflwr.

2. Y mae Ffydd yn gweled Crist wrth y llyw yn y demheftl fwyaf; am hynny yn dioddau am ei fod yn gweled yr anweledig. *Heb.* xi. 27.

3. Y mae Ffydd yn bwrw angor yr enaid ar Graig yr oesoedd, ac yn gafaelyd ar addewidion ffyddlon yr Arglwydd; trwy ba un y mae'r enaid yn gallu ymlo-nyddu a dilwytho ei feddwl ofnus dan yr amlygiadau mwy dychrynlyd, *Sal.* lv. 22. *Esa.* l. 10.

4. Y mae Ffydd yn dwyn nerth newydd, ac yn llenwi'r enaid ag adnewyddol gynnorthwyon o ras, pan y byddo yr hên gwedi lleihau a darfod; fel y gwelwn i Dafydd gael y profiad melus hwnnw yn *Sal.* xxvii. 13. Megis ag y planodd Duw räs gwirioneddol yn yr enaid felly y mae ef yn gweled yn dda i ddyfod a chysuron a chynnorthwyon parhaus i gryfhau ac adfywio'r gras-
usau, yn gyfatebol i angenrheidiau ei bobl, fel ag y mae ef o ddydd i ddydd yn rhoddi olew newydd yn eu lampau hwy, trwy gryfhau (yr hyn oedd yn arbs ac yn barod i farw) o'u ffydd, eu cariad eu gobaith, a'u cymuniad am Iechydwriaeth yng Nghrist.

5. Y mae Ffydd yn cadw yr enaid rhag suddo i anobaith dan drialon trymion, trwy ddwyn i'r meddwl y profiadau o'r blaen, o allu trugaredd a ffyddlondeb Duw i'r cystuddiedig, megis ag y gwelwn *Sal. xviii. 6. a lxxxvii. 4.* Ac yn cofio'r modd yr ymwelodd yr Arglwydd ag ef, ac y dygodd ef allan o'r pydew erchyll, ac a'i cododd o'r pridd tomlyd, ac a ofododd ei draed ef ar y graig, ag a hwyliodd ei gerddediad, ac a roddodd yn ei enau ganiad newydd o foliant i Dduw, *Sal. iv. 2. 3.* Ac a fyddai ddim yn anweddus i'r cyfryw un ddigaloni mwyach mewn gorthrymderau, pryd y mae'r Arglwydd gwedi bod mor dda wrth ei enaid a'i gorph lawer gwaith.

6. Y mae Ffydd yn cynnal yr enaid trwy rododi golwg a gobaith o ollyngdod o bob cystuddiau, a gweled a phrefwyllo gyd â'r Arglwydd Iesu: hyn a gynhaliodd Job yn ei orthrymderau trymion, *Job xix, 25. 26. 27.* Golwg ffyddiog y caiff yr enaid gyfarfo d â'i Waredwr a derbyn Coron y gogoniant gyd â'r Iesu, fydd yn gynhaliaeth rhagorol i gynnal y gwir Gristion dan y cystuddiau mwya celyd, megis ag y bu i Paul, *2 Tim. iv. 7. 8.*

7. Y mae Ffydd yn rhoddi cynhaliaeth ryfedd i'r enaid, trwy'r golygiadau hyderus y mae hi yn ei rododi ar ofal yr Arglwydd Iesu am ei bobl dan gystuddiau.

1. Y mae Ffydd yn amlygu Crist fel un yn cydymdeimlo â'r credadyn mewn cystudd, yn tosturio wrth ei boen, yn elywed ei riddfannau, yn cario ei feichiau, ac yn barod i'w waredu ef yn ei amser da ei hun.

2. Y mae Ffydd yn ei weled ef yn gosod ei Hollalluog fraich i gynnal y credadyn dan ei drialon trymaf.

3. Hefyd y mae Ffydd yn dadleu ei achos ef ger bron ei Dâd nefol, ac yn ateb gofynion y ddeddf, gofynion cydwybod

Cyfa

cydw

4.

eu'r

dros

daion

ddon

5.

gwer

wch

mery

Cyf

Gy

gof

Y

mawr

rym

nol a

diodd

wrth

ofyn

o ras

ymofy

ef yno

Ac i'r

1. A

fwy na

ddrylli

orthry

enau:

dafad o

cydwybod, a chyhuddiadau'r diafol.

4. Y mae Ffydd yn amlygu'r Iesu yn sefyll wrth eneu'r y ffwrn, fel purwr a glanhawr arian, ac yn edrych dros gyfuddiau ei bobl, fel y byddo iddynt weithio er daioni, ac yn barod i'w dwyn hwynt allan pan y byddont wedi puro digon.

5. Y mae Ffydd yn amlygu'r Arglwydd Iesu, fel yn gwenu ar ei blant dan y groes, ac fel yn llefaru heddwch yn eu clustiau, gan ddywedyd wrthynt am gymmeryd cyfur!

CYFAR. V. *Ymdrecha i ddioddeu yn amyneddgar dan Gyfuddiau, ag y mae'r Arglwydd yn gweled yn dda eu gosod arnat.*

Y Mae yn bosibl y gallwn weled rhai ag sydd yn ddiethr i wir grëfydd, yn dioddeu cyfuddiau mawrion yn ddiodeffgar, a hyn a allant wneuthur trwy rym ymrôad naturiol, neu trwy refymau doethineb dynol a dim yn chwaneg nâ rhinwedd foelol yn achos o'r diodeffaint; ond yr amynedd ag sydd yn tarddu oddiwrth wir râs fel ffrwyth yr Ysryd, sydd raid i ni ymofyn dan drialon, fel y gallom ddioddeu o egwyddor o ras a diben duwiol; y cyfryw amynedd a raid i ni ymofyn gan Dduw, canys efe yn unig a all ei weithio ef ynom ni, fe'i gelwir yn amynedd Duw *Rhuf. xv. 5.* Ac i'r diben o'i gael, *Ystyria.*

1. Amynedd yr Arglwydd Iesu Grist, yr hwn oedd yn fwy nas gellir ei adrodd; pan y mynai'r Arglwydd ei ddryllio ef, fel y dywedir yn *Esa. liii. 7.* "Efe a orthrymmwyd, ac efe a gyfuddiwyd, ac nid agorai ei enau: fel oen yr arweinid ef i'r lladdfa, ac fel y tau dafad o flaen y rhai a'i cneisiai, felly nid agorai yntau ei

ei enau." Ac efe a wnaeth hyn er siampl ac annogaeth i ni ganlyn ar ei ol.

2. Ystyria ben arglwyddiaeth Duw, efe yw'r crochenydd a thithau yw'r clai, ac oni chaiff ef wneuthur yr hyn a fyddo da yn ei olwg ei hun; oni cheryddi di dy blant neu dy geffyl pan y trofeddant i'th erbyn, ac weithiau heb raid, er hynny hwy a'i dioddefant heb dy wrth'nebu, ac os bydd i ryw un dy feio, ti a'i cymmeri yn angaredig ynddo, am dy fod yn meddwl y gelli wneud fel y mynot â'th eiddo dy hun; ac onid oes gan Dduw fwy o hawl i'th geryddu di, ac y dylit ddiodeu gyd â mwy o amynedd.

3. Ystyria yr haeddianol achos o'th gerydd, sef Pechod, pe byddai gennyt iawn olwg ar dy bechod, fe fyddai dy feddwl yn fwy gofgyngedig dan geryddol law Duw: os bydd pechod yn gwasgu ar dy feddwl, fe fydd dy holl gyftudd yn ysgafn. Yr oedd *Luther* yn rhoddi yr reswm hyn, paham yr oedd ef yn diystyru cynddaredd y Pab a'r Emprwr, a'i holl ofidiau allanol (ebe fe) "Nid ydynt oll ond ychydig i mi, o herwydd mor diwm y mae pechod yn pwyso arnaf." A hyn oedd achwyniadau Paul, nid ei ddioddefiadau er cymmaint oeddent, ond efe a lefodd allan o achos ei bechod, "Ys truan o ddyn wyf! pwy a'm gwared i oddiwrth gorph y farwolaeth hon!" *Rhuf.* vii. 24. Mae teimlad o ddrwg pechod yn llyngcu i synu y teimlad o gyftudd, megis ag y mae'r môr yn llyngcu y nentydd bychain, canys a phwy y dylai dyn ymrafaelio ond ag ef ei hun pan y byddo yn dwyn arno ei hun yr holl ofidiau hyn. Yr hyn a ddylai beri iddo ddywedyd gyd â'r Prophwyd *Mic.* vii. 9, "Dioddefaf ddig yr Arglwydd, canys pechais i'w erbyn."

4. Ystyria gan nad pa mor chwerw yw dy ofid di, ei

fod

Cyfar
fod y
ddu o
y ma
y poe
tan d
beth
mor
fel ag
achos
rol f
5.
neu f
wch
chwi
cydm
ef dd
dy g
yn po
ond n
oedd
gobai
yr hy
galle
fod h
yn di
phan
achos
yn w
miloe
oedd
A
dig
gyftu
I.

fod yn anfeidrol fyr o'r peth ag wyt yn ei gyfiawn hae-
ddu oddiar law Duw, ac mai o'i anfeidrol drugaredd
y mae ef gwedi arbed dy fywyd, ac nad yw dy ran yn
y poenau tragywyddol, ac nad wyt yn awr yn griddfan
tan ddigofaint Duw gyd â'r diafol a'i angylion; pa
beth bynnag sydd yn fyr o hyn, sydd drugaredd; ac
mor bell oddiwrth achos i ymrafaelio â'r Arglwydd,
fel ag mae gan y dioddefwr mwya tu yma i uffern
achos i ryfeddu tynnerwch Duw tu ag atto yn anfeid-
rol fwy nag y mae yn ei haeddu.

5. Cydmarwch eich cyflwr ag amryw eraill ag a fu
neu sydd mewn cyfyngderau mawrion, ac na ddywed-
wch nad yw Duw yn delio mor galed a neb ag â
chwi; canys ni wyddoch am gyfuddiau rhai eraill;
cydmara dy gyflwr â'r duwiol Job, a thi a weli nad yw
ef ddim tebig mor ofidus a'r eiddo ef; neu os cydmari
dy gyflwr â'r damnedigion, y rhai sydd yn berwi ac
yn poeni yn y fflamau heb esmwythder ddydd na nôs,
ond mwg eu poenedigaeth yn esgyn i fynu yn oes oes-
oedd: ystyria pa drugaredd yw dy fod ar derynau
gobaith, ac heb dy rodai i fynu i'r poenau tragywyddol,
yr hyn yw cyfiawn haeddiant dy bechodau, a'r lle y
gallest er ys talm fod wedi dy gyfiawn farnu, oni hai
fod hir amynedd Duw gwedi dy arbed; yr hwn sydd
yn disgwyl lle i drugarhau wrth bechaduriaid drwg. A
phan ystyriot y pethau hyn, y mae gennyf fwy o
achos rhyfeddu nâ grwgnach, a diolch am nad yw hi
yn waeth; a'th fod heddyw allan o uffern, lle mae
miloedd yn griddfau heb obaith ymwared, o rai nad
oeddent yn fwy pechaduriaid nâ thithau.

At yr ystyriaethau yma, mi a gaf chwanegu yr 'chy-
dig gynghorion canlynol, i'th annog i amynedd tan
gyfuddiau trymion.

1. Ymdrecha i sicrhau i'th enaid faddeuant pechod a
heddwch

heddwch â Duw yn ei Fab, hyn a'th gynnorthwya i ddioddeu'r treialon mwya, gyd âg amynedd, hyn a barodd i Luther ddywedyd, "Taro Arglwydd fel y myn-ost, mi a gymmeraf y cyfan mewn ffordd dda, am fod fy mhochod gwedi ei faddau : maddeuant pechod fydd yn Coroni'r fendith, am hynny mi a ddioddefaf y cyfan, ac a lyngcaf ymrafael mewn rhyfeddod ; ac a roesawaf y gyllell ysgythru, am fy mod yn gweled nad oes achos ofni cael fy nhori i lawr gan fwyall waedlyd y gyfraith."

2. Ymdrecha i weled llaw Duw yn dy gyfuddiau, ac na fydd debig i'r ei yn cnoi'r garreg, heb edrych ar y llaw a'i taffodd hi, ond yn sicr os gweli di law Duw Sanctaidd fydd yn dy gyfuddio, fe a fydd hyn yn foddion i lonyddu tonnau terfysglud dy feddyliau llygaredig, *Sal. xxxix. 9.* "Aethum yn fûd, ac nid agorais fy ngenau ; canys ti a wnaethost hyn." Tra bu ef yn edrych ar yr achos o'i gyfudd, yr oedd ei galon yn poethi a'i nwydau yn barod i losgi o anfonlonrwydd ond pan welodd law Duw a'i fêl wrth y Warrant Pw gerydda, efe a ddistawodd ac a ymostyngedd yn amyneddgar dan ei law.

3. Ymosyn am yspryd gostyngedig, a meddwl bach am danat dy hun : ni all dyn balch feddwl am ymostwng i ewyllys Duw, ond efe a dor cyn y plygo, megis ag y gwelwn sawr wahaniaeth rhwng Pharao falch ac Eli ostyngedig ; y naill a ddywedodd, Pwy yw yr Arglwydd fel ymostyngwn iddo ? A'r llall a ddywedodd, yr Arglwydd yw efe, gwnaed yr hyn a fyddo da yn ei olwg.

4. Ymosyn am fwy o gariad at Iesu Grist, y mae cariad yn egwyddor barod i ddioddeu, 1 *Cor. xiii. 7.* Ac yn gwneuthur yr enaid fel plentyn ufudd i nefau yn fwy at Grist, pa fwya y byddo yn ei geryddu.

5. Golyga

Cyfar

5. C
wast
ddi a
a'th g

天又

CYFA

y b

Y

ynged

figenn

rhai a

ddu y

mewn

dywed

yn car

lwr yr

dynt,

mwya

dray r

gwneu

pecho

gynfig

ysgol u

bobl,

ei droi

annuw

i'r dibe

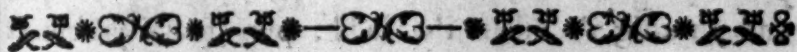
y gair

rhai dr

anwire

fel gla

5. Golyga ffordd a thriniaeth Duw tu ag attat yn waftad yn y modd goreu, a bydd yn daer mewn gwe-ddi ar i Dduw ddarostwng dy ewyllys wrthryfelgar, a'th galon sydd yn barod i ymgodi yn ei erbyn ef.

CYFAR. VI. *Na chynfigena wrth yr Annuwiol, pan y byddo mewn Iechyd a llwyddiant.*

Y Salmydd, pan yr ydoedd yn cael ei geryddu bob bore, ac mewn mawr ofid ydoedd yn ddarostyngedig i'r drwg hwn, *Sal. lxxiii. 3.* "Canys cynfigennais wrth y rhai ynfyd, pan welais lwyddiant y rhai annuwiol." Natur lygredig sydd yn cael ei thueddu yn gryf i'r dymmer bechadurus hon, yn enwedig mewn dydd o ddirfawr-gystudd; canys y mae Iago yn dywedyd, "Mai at gynfigen y mae chwant yr yspryd yn cartrefu." Ond pe byddai i ni iawn ystyried cyflwr yr annuwiol, ni a welwn fwy o achos galaru drosdynt, na chynfigenu wrthynt, yn eu hamgylchiadau mwyallwyddianus, o herwydd pa'm, "Canysesmwythdra y rhai anghall a'u lladd." *Dihar. i. 32.* Y mae yn gwneuthur iddynt anghosio Duw ac ymgaledu mewn pechod, yr hyn sydd yn prysuro eu dihystr. Pwy a gynfigenai wrth leidr, pan y byddai yn myned ar hyd ysgol uchel, ac wedi ei dderchafu yn uwch na'r holl bobl, pan y byddai hynny ond yn unig i'r diben i gael ei droi i lawr a'i grogi; felly y mae yn hollol i'r annuwiol, o blegid nid ydynt yn cael eu dyrchafu ond i'r diben o'u bwrw yn iselach i ddistryw; tylwiwch ar y gair *Sal. xxxvii. 1, 2.* "Nac ymddigia o herwydd y rhai drygionus, ac na chynfigenna wrth y rhai a wnant anwiredd. Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr fel glas-wellt." a *Sal. xcii. 7.* "Pan fodeuo y rhai annuwiol

annuwiol fel llyfieuy, a blaguro holl weithredwyr an-wiredd, hynny sydd i'w dinystrio byth bythoedd." Fe a fyddai yn feddyliau annifeiliaidd i gynfigennu wrth ŷch a fyddai mewn porfa frâs ac uchel, pan nad yw yno ond yn unig i'r diben i'w ladd: pwy fuasai yn cennigennu gynt wrth yr annifeiliaid ag oedd y Paganïaid yn eu gwisgo â blodau a ribbanau, wrth fyned a hwynt i gael eu haberthu? Nis gall yr allanol harddwch o gyfoeth, anrhydedd, pleserau, a dyrchafiad ag y mae'r annuwiol yn ei gael, wneuthur ei gyflwr yn happus, na'i gyfnewid chwaith, pa olwg bynnag fyddo gan y byd arnynt, y maent fel tomen ddrewedig gwedi eu gwisgo â scarlet, ac yn ffaidd yng ngolwg Duw. Ac mor fuan y mae harddwch y byd yn diflannu, "A byr yw gorfoledd yr annuwiol." *Job* xx. 5. Y maent yn byw mewn pleserau ar y ddaear dros ychydig, ond y mae Duw gwedi eu gosod mewn lle llithredig, o ba un y maent yn cael eu gollwng i dragywyddol boenau. Byr amser fy ganddynt i fod yn llawen, ond trag'wyddoldeb i riddfan; a pha hwy a byddo eu hâwddfyd mewn pechod, tryma gyd y bydd eu gofid mewn poenau. Ond O Gristion, y mae'n drugaredd i ti fod Duw yn cau dy ffyrdd â drain, fel na's galli ffeindio'r ffordd i bechu, tra byddo yr annuwiolion yn cael eu rhyddid i grwydro i ffyrdd dinystr dragywyddol. Y mae Duw yn cymmeryd y drefn hon i'th gymmwysu i gael Coron o ogoniant: ond ffordd arall i'r annuwiol, i'w gymmwysu i boenau dragywyddol; am hynny ti a ddylit nid grwgnach, ond bod yn ddiolchgar tan ei law ef. Efe a ddywedir am y Frenhines *Elizabeth*, pan yr oedd hi yn y Carchar, ac yn gweled morwyn yn pasio heibio â llaeth, iddi hi gynfigennu wrth gyflwr y ddynes dlawd, a dywedyd, y tebygasai hi ei hun yn happus pe buasai hi yn yr un sefyllfa â honno; ond ni wyddai

wyddai ddim y pryd hynny am y Pedair Blynedd a Deugain ag oedd hi ar fyr i gael Teyrnafu yn Lloeger. Felly tithau O Grifftion tlawd a chystuddiol, pe gwybyddit am y goron a'r gogoniant, nid daearol, ond tragywyddol sydd yn dy aros gyd â Christ dy ben gogoneddus, ni chenfigenyt wrth lwyddiant yr annuw- iol, nac anfoddloni dioddeu cystuddiau dan law dy dirion Arglwydd.

CYFAR. VII. *Gwilia yn erbyn grwgnachrwydd, ac anfodlonrwydd i drefn rhagluniaeth Duw dan glafyddau a chystuddiau trymion.*

NI a welwn fod yr achwynwyr a'r grwgnachwyr, yn cael eu gosod yn yr un fan a'r rhai sydd yn rhodio yn ol y cnawd, *Jude 16*. Mi a wn fod plant Duw yn agored i rwgnach ac anfodloni tan gystuddiau, ond y mae gwahaniaeth mawr rhyngthynt hwy a'r annuwiolion. Ond am y bydd raid i mi etto i ddywedyd am rwgnachrwydd y duwiol, pan y delwyf i fôn am ei cyflwr; ond yma mi a gaf fôn am y pechod o rwgnach yn gyffredinol, ac fel y mae yn ymddangos yn yr annuwiol.

Y mae'r pechod o rwgnach megis ewyn yn codi oddiar anfodlonrwydd, ac yn cael ei fagu gan feddyl- iau amheus, ac yn torri allan yn achwyniadau anghymwys yn erbyn gweinidogaeth rhagluniaeth, megis pe byddai Duw yn delio yn galed, ond y mae yn waeth etto, pan y byddo'r meddyliau grwgnachlyd hyn yn torri allan mewn geiriau diystyrllyd i ddian- rhydeddu Duw, a gwadu ei lywodraeth.

Hol. A ydyw yn hollol anghyfreithlon i gwyno tan gystudd beth bynnag a fyddo ein cyflwr?

Att. Nid yw achwyniad gostyngedig ddim yn rwgnachrwydd, pe amgen ni byddai ddim lle i ni osod ein cyfyngder a'n gofid mewn gweddi o flaen yr Arglwydd. Ni a welwn fod plant Duw yn gwneud achwyniadau mewn cystuddiau, ond nid achwyn ar Dduw, ond wrth Dduw, gyd â gostyngedig ymofyniad i'r achos o'u cerydd, trwy ofod yr holl fai arnynt eu hunain, ac nid ar Dduw, *Job x. 1. 2.* "Y mae fy enaid yn blino ar fy einioes : arnaf fy hun y gadawaf fy nghŵyn ; ac yn thwerder fy enaid y llafaraf. Dywedaf wrth Dduw, Na farn fi yn euog ; gwna i mi wybod pa ham yr ymrysoni â mi." Ond i'ch attal chwi oddi wrth rwgnachrwydd ac anfodlonrwydd mewn cystudd, mi a osodaf o'ch blaen yr ystyriaethau canlynol.

1. Y rhai sydd yn haeddu fwya o geryddon, sydd yn fwya parod i rwgnach ac anfodloni dan gerydd, ac yn barod i feddwl fod Duw yn delio yn galed â hwy : yr Israeliaid aniolchgar, oedd yn wastad yn grwgnach. Absalom drachwantus oedd yn wastad yn anfoddlon. Haman waedlyd ynghanol ei sawredd, oedd yn gweiddi allan, pa lês a wna hyn i mi ? Ond Jacob ofstyngedig a ddywedodd, nad oedd ef ddim yn deilwng o'r lleiaf o'r holl drugareddau ag oedd yn ei dderbyn o law Duw. Y duwiol Job a fendithiodd Dduw, yn gyftal pan oedd ef yn cymmeryd oddiarno, a'r pryd ac yr oedd ef yn rhoddi iddo.

2. Y mae grwgnach yn bechod ag y mae Duw yn cymmeryd neillduol sylw arno, ac yn edrych arno yn gam ac yn sarhad iddo hun, *Num. xiv. 27.* "Myfi a glywais duchan meibion Israel, y rhai sydd yn tuchan i'm herbyn." Yr hwn sydd yn rhoddi clust gwrandawriad i riddfanau'r yspryd, sydd hefyd yn clywed dy duchan dithau, ac a wna gyfrif â thi am hynny.

3. Nis gall ein grwgnachrwydd wneud dim lles i ni

mewn

Cyfar

mewn

megis

un o

faintio

gael

Duw,

esmw

dâd,

Israel

naan

asant

mlyne

4. E

achos

'iglyfa

yn ei

dyn by

gan d

achos

canys

oes di

yn dre

ond ce

at y B

cyfur y

mae g

achwy

paist y

Hi a

cyfiaw

5. Pa

wyt yn

hwn a

ymaith

mewn cyfyngder, o blegid fe ellir dywedyd am dano, megis ag y dywedodd Crist am ofal pechadurus : Pa un o honoch chwi a all chwannegu un cufydd at ei faintioli ? Pa esmwythdra neu waredigaeth a ellwch gael wrth ddadleu â Duw ? Nagé, wrth ymryson a Duw, chwi a wnewch y baich yn drymach yn lle ei esmwythau ef, megis plentyn, pa fwya y 'mrysonno â'i dâd, tryma gid y bydd y cerydd. Yr oedd plant yr Israel un waith o fewn taith faith diwrnod i wlad Canaan ; ond o achos eu grwgnachrwydd, hwy a annogasant Dduw i'w gwneuthur hi yn daith Deugaia mlynedd cyn iddynt gael myned iddi.

4. Beth bynnag a fyddo dy gyfyngder, nid oes dim achos cyfiawn i achwyn, tra byddo dy fywyd yn 'sglyfaeth gennyt. Cofia'r gair a ddywedodd yr Eglwys yn ei chyftudd, *Galar. iii. 39.* " Pa ham y grwgnach dyn byw, gwr am gospedigaeth ei bechod." Nid oes gan ddyn byw ar y ddaear tu yma i Uffern, dim achos i rwgnach, bydded ei gyftudd y peth a fyddo, canys os cydmara ei gerydd â'i bechod, efe a wel nad oes dim gydmariaeth rhyngddynt : canys y mae pechod yn drosedd yn erbyn Duw anfeidrol, nid yw cystudd ond cerydd ar Greadur meidrol, y mae pechod yn taro at y Bôd o Dduw, ond y gôsp nid yw ond yn attal cyfur y creadur, felly beth bynnag ag yw'r cerydd, y mae gennyt fwy o achos i fod yn ddiolchgar, nac i achwyn, ac i ddywedyd gyd âg *Ezra*, " Ti a'n cofpaist yn llai nag oedd ein hanwiredd yn ei haeddu." Hi a allasai fod fil o weithiau yn waeth, pe buasai cyfiawnder manol yn cael ei le.

5. Pan y byddost yn grwgnach mewn cystudd, yr wyt yn ymrafaelio â chennad yr Hollalluog Dduw, yr hwn a roddodd i ti dy fywyd, ac a all ei gymmeryd ymaith y pryd y gwelo ef yn dda : ac ni a wyddom na

ddylai genhadau ddim cael eu diystyru beth bynnag a fyddo eu cennadwri; pa faint mwy pan y byddont gwedi ei danfon ar ddiben da: yn awr pan yr ystyriech y diben o anfoniad cystudd, yn lle ymosfidio ac ymrafaelio wrth ei ddyfodiad, ti a ddylit yn hytrach ddiolch i Dduw am ddanfon cennad mor gymmwys, fel rhagflaenor i ddywedyd wrthyt fod Angau yn agoshau, ac am fod yn wiw ganddo i gymmeryd y drafferth i'th ddiddysnu oddiwrth y byd, a'th wneuthur yn foddlon i ymadael trwy hir gystudd, lle y gallasai ef dy yrru ymaith yn ddifysymwth heb arfer un moddion i'th wneuthur yn foddlon.

6. Ystyria y mawr ddrwg o ddiffig amynedd ac anfoddloni mewn Cystudd.

(1.) Y mae mewn grwgnachrwydd ddiffig o ffydd ac ymddiried yn Nuw, *Sal. cvi. 24. 25.* "Ni chredasant ei air ef, ond grwgnachasant yn eu pebyll." Ni allent hwy gredu mai trwy'r anialwch yr oedd y ffordd i Ganaan, ac y byddai i Dduw ddarparu lluniaeth iddynt yno a'u gwared o'u cyfyngderau; felly yr ydym hinnau mewn cyfyngder, yn ymrafaelio a rhagluniaethau Duw, am nad ydym ni yn credu ei addewid ef, fef bod ei gerydd ef mewn cariad, ac i'r diben i wneuthur daioni i ni.

(2.) Mae yn y pechod hwn hefyd anniolchgarwch, tra byddom ni yn achwyn am un gofid, yr ydym yn anghofio mil o drugareddau. Yr oedd Israel yn grwgnach am y peth nad oeddent yn ei gael, a thrwy hynny yn anghofio'r cyfan ag oeddent gwedi ei dderbyn; ond y mae dyn diolchgar mor bell oddiwrth rwnnach, am nad yw Daw yn rhoddi pob peth iddo, fel y mae yn hytrach yn rhyfeddu ei fod ef yn rhoddi dim iddo, megis ag y gwelwn *Gen. xxxii, 10.* ac *2 Cor. iv. 8.*

(3.) Y

(3.)
falch
hwn
gel y
y cyff
dda a
Duw
law e
ddim
enau

(4)
gwrth
dyn a
wyne
Busta
wedir
anelu
ei lid
cyfyn
foddlo
Duw
viii.

(5)
becho
nis ga
allwn

(6.)
ledd y

Yn
ydym
yn cae

New
hwn y

(3.) Y mae grwnachrwydd yn cynnwys llawer o falchder a meddyliau da am danom ein hunain, yr hwn sydd yn achwyn ar ddelings Duw, sydd yn ddirgel yn dyrchafu ei haeddiant ei hun. Trwy falchder y cyffry cynnen; pan y byddo dynion yn meddwl yn dda am danynt eu hunain, y maent yn ymrafaelio â Duw, ac yn meddwl yr haeddent well triniaeth ar ei law ef; lle mae'r gofyingedig yn gwybod na haeddai ef ddim ond digofaint, am hynny yn gosod ei law ar ei enau pan y byddo Duw yn ei gystuddio ef.

(4.) Y mae grwnachrwydd yn gosod dyn mewn gwrthryfel yn erbyn Duw; pan y byddo Duw yn taro dyn am bechod, y mae grwnachwyr yn neidio yn ei wyneb, ac yn ciccio yn erbyn ei ergydion ef; fel Bustach heb fod yn gynhefin â'r iau: megis ag y dywedir am y gwrthgiliwr hwnnw *Julian*, ei fod ef yn anelu ei fŵa ac yn faethu tu â'r Nefoedd, o herwydd ei lidiawgrwydd yn erbyn yr Arglwydd, pan oedd cyfyngder arno. *Dihar.* xix. 3. Y mae'r galon anfoddlongar yn berwi i fynu ei llid yn erbyn ceryddon Duw, megis ag y gwnaeth yr Iuddewon drwg. *E/a.* viii. 21.

(5.) Y mae hefyd yn cynnwys anedifeirwch am bechod, ac na welsom fawr o ddrwg pechod, o blegid nis gallwn gredu fod pechod yn haeddu Uffern, os na allwn ddioddeu ychydig o gystudd am dano.

(6.) Y mae yn cynnwys yspryd Athistiedd a chaballedd yn erbyn Duw mewn llawer o ystyriaethau:

Yn gyntaf, Wrth rwnachrwydd anioddefgar, yr ydym mewn effaith, yn gwadu bod pethau'r byd hwn yn cael eu llywodraethu gan ragluniaeth Duw;

Neu'n ail, Yn cyfrif ei Ragluniaeth ef yn anghyflawn yn nbresniad pethau; megis pe byddai Duw yn

attal oddiwrthym y peth a ddylem ei gael, ac yn ein cystuddio am y peth nad ydym yn ei haeddu.

Yn drydedd, Yr ydym mewn effaith, yn ymgyrraedd am y llywodraeth ac yn ymwithio i orseddfaingc Duw, ac am gymmeryd trefniadau pethau i'n dywlaw ein hunain; ac megis yn rhyfygu i rwymo Duw i roddi cyfrif o flaen ein bar ni am ei weinidogaeth, heb ystyried y gwae hwnnw yn *Esa. xlv. 9.*

Yn bedwaredd, Yr ydym mewn effaith yn cymmeryd plaid pechod, ac naill ai gyfiawnhau ef, neu yn lleihau ei ddrwg; ac wrth rwgnach yn barnu Duw yn angbyfiawn, am gospi mor drwm am bechod mor fach.

Yn bummed, Yr ydym hesyd yn ammau gallu Duw i'n tarro ni yn drymach; ac megis yn dywedyd y gwyddom ni pa fodd i ddyfod ag ef i'n mesurau ni, neu wneud ein hachos yn dda yn ei erbyn ef.

Yn chweched, Yr ydym wrth rwgnach yn cyfyngu ar ddoethineb Duw, ac yn cymmeryd arnom fod yn gyfrwyddwyr iddo ef, megis pe baem ni yn medru ei ddyfod ef pa fodd i drin ei achosion, ac i wneuthur â'i greaduriaid. *Job xi. 2.*

Yn feithfed, Yr ydym wrth rwgnach yn diystyru ei ddwyfol ddaioni, sef yr hyn oeddem o'r blaen yn gyfranog o honynt, a'r rhai presennol hesyd: fel plant ffolion, os na chânt eu hewyllyfiau, hwy a dafiant y cyfan ymaith, ac a ddywedant megis Haman ani-olchgar, "Ni lesha hyn ddim i mi."

Ac yn olaf, Mi a allaf chwannegu, fod y pechod hwn rywbeth yn debig i Uffern ei hun, canys yno y mae y damnedigion yn poenydio eu hunain yn wastadol, a'u grwgnachrwydd a'u gwenwyn yn erbyn Duw.

Hol. Pa fodd yr attaliwn i fâth rwgnachrwydd anfoddlongar? O blegid y mae ein gofidiau ar amserau mor fawr, fel nas gallwn ddoddeu gyd ag amynedd?

Att.

lywod
au cr
hynny
a'th r
lywod
nachr

1. E
tudd,
Dduw
yn ann

2. C
Nefoe
tharo
ram a
Seirph
oedd y
x. 10.
thu at
hól ar

3. Pa
meddw
gofidia
ddychr
xviii.
Crist,

4. M
mawr d
ham y
ymhor

5. Ho
Dduw.
fo, dy

At. Y mae Duw gwedi rhoddi i ti rās a rheswm i lywodraethu dy dymherau, a'th gynhyfsgaeddu â resymau cryfion yn erbyn anfoddlonrwydd. Paham gan hynny y byddi mor anifeiliaidd a diorseddu dy reswm, a'th rās i roddi lle i'th deimladau, a'th dymherau i lywodraethu arnat; ond i'r diben i ragflaenu dy rwgnachrwydd, mi gaf roddi rhai cynghorion yn chwaneg.

1. Edrych ar dy rwgnachrwydd yn waeth na'th gystudd, o blegid nid yw dy gystudd ond cerydd oddiwrth Dduw, ond y mae dy rwgnachrwydd yn bechod, ac yn annog Duw i ddigofaint.

2. Cofia'r farn a ddygodd grwgnachrwydd i lawr o'r Nefoedd ar ddynion am rwgnach; fe ga'dd *Miriam* ei tharo â'r gwahanglwyf am rwgnach: *Dathan* ac *Abiram* a lyngwyd yn fyw i uffern am rwgnach: Plâ, y Seirph tanllyd, a'u cau allan o'r Ganaan ddaearol, oedd y farn i lawer o Israel am y pechod hwn, i Cor. x. 10. Y faethau ag y mae'r grwgnachwyr yn eu faethu at y Nefoedd, sydd yn fuan yn dychwelyd yn eu hôl ar eu pennau eu hunain.

3. Pa bethau bynnag yw dy ddioddefiadau presennol, meddwl y gallasai dy gyflwr fod yn waeth. Nid yw gofidiau a all fod ar y Corph, ddim yn debig mor ddychrynlyd ar rhai sydd yn disgyn ar yr enaid, *Dihar.* xviii. 14. Nid ydynt ddim at yr hyn a ddioddefodd Crist, a rhai o'r Merthyron dros yr Efyngyl.

4. Meddwl yn wael am danat dy hun, a chyd â mawr ddifrifwch y drwg sydd mewn pechod. O! pam y gall pentewyn Uffern rwgnach am gystudd tymhorol?

5. Hola dy hun bob amser, yn hytrach na beio ar Dduw. Os yw Duw megis pe bae ef yn dy esgeusio, dywed Och, y mae ef yn gyfiawn! Oni ddarfu

i mi esgeuluso fy hun lawer gwaith, a throï y glust fyddar at ei aml alwadau dros hir ddyddiau.

6. Dwg ar dy feddwl, na fydd i'r Cystuddiau hyn ddim i barhau yn hir, y mae cyfnewidiad mawr yn agos : naill ai hwy a ddarfyddant mewn bywyd neu yn Angau ; ac os mewn bywyd, fe fydd arnat gwilydd nad oedd gennyt fwy o amynedd pan oeddit yn glaf : ac os yn angau, yna os ydwyd yn eiddo Crist, fe a rydd ergyd marwol i'th holl ofidiau a'th achwyniadau, a'r Nefoedd a fydd yn gyflawn daliad am y cyfan. Ond os nad wyt yng Nghrist, beth bynnag yw dy gyftuddiau presennol, gofidiau filoedd o weithiau yn fwy fydd yn aros mewn byd arall : fe a fydd i angau droi dy groesau yn felldithion hollol : ac O mor dda a fyddai gennyt y pryd hynny, gael troi yn ol at dy hên gyftuddiau, pe byddai bosibl i'r fath beth fod : yr wyt yn awr yn rhedeg i dymherau drwg, ac yn dywedyd na elli di ddim dioddeu'r cyfryw gyftudd, ond ystyria, oni ddioddeff di yn ufudd wialenodau Duw yn awr, ti a ddioddeff fwy, ac fe wna Duw di fel y galloft ddioddeu mwy pan na fyddo obaith o ymwared byth.

7. Ymdrecha i roddi gollyngdod i'th drifwch mewn ffordd o weddi a diolchgarwch i'r Arglwydd. Ffwrn gwedi ei chau i fynu fydd yn boethach oddifewn, ond anadl gweddi a diolchgarwch fydd yn ei esmwythau hi, pe byddai i ni gwyno mwy wrth Dduw, ni a gwynem lai ar Dduw. Y fath drugaredd yw bod genym Dduw i fyned atto ! Defnyddiwn y fraint, cydnabyddwn ein haneilyngdod, llefwn am ras o amynedd a gostyngeddrwydd o drysorau Crist, diolchwn am a dderbyniad-
om, a disgwyliwn am ychwaneg.

P E N. III.

YN CYNNWYS CYFARWYDDIADAU NEILLDUOL I BLANT
YR ARGLWYDD DAN GLEFYDAU, NEU RYW GYST-
UDDIAU ERAILL.

CYFAR. I. *Credinwyr yn anod neb, a dylai willed
yn erbyn llwfwrbau a digaloni dan law gystuddiol Duw.*

MAE hwn yn gyngor ag y mae Duw yn neillduol
yn ei roddi i'w Blant a'i bobl, *Heb. xii. 5.*
“Fy mab na ddirmysa gerydd yr Arglwydd, ac nag
ymollwng pan i'th argyoedder ganddo.” Y mae dau
ormodedd yn cael sôn am danynt yn y gair hwn. dir-
mygu, a digaloni; mi a ddywedais am y cyntaf yn y
Bennod arall, a'r ail Cyfarwyddiad, sef bod yn ddyled-
swydd i deimlocystudd ond nid grwgnach na digaloni,
se ellir dywedyd fod plant Duw yn llwfwrbau dan drial-
on, pan y byddont yn soddi neu anobeithio, neu yn
rhoddi lle i wenwyn a chintachrwydd tanynt, yr hyn
a gaf ei ystyried yn y modd canlynol.

I. Ymosyn o ba le y mae digalondid yn tarddu.

II. Rhai rhesymau i'n cynnorthwyo yn erbyn y drwg
hynny.

III. Attebiad i wrth'nebiadau Crist'nogion digal-
onus.

I. O ba le y mae digalondid credinwyr yn tarddu.

i. Oddiwrth flinder y dolur, a phwys y baich, yr hyn
fydd barod i'w dychrynu ac arswydo eu meddyliau, ac
i ostwng eu Hyfbrydoedd gan ofn digalondid; hyn
oedd achwyniad y Salmydd, *Sal. lx. 3. ac lxix. 2.*

“Dangosaist i'th bobl galedi, a diodaist ni a gwin
madrondod.” “Soddais mewn tom dwfn, lle nid oes
sefyllfa

sefyllfa; daethum i ddyfnder dyfroedd, a'r ffrwd a lifodd dosof."

2. Oddiar fachyndra ei nerth ysprydol, yn enwedig gwendid ei ffydd. *Dihar. xxiv. 10.* "Os llwfrhei mewn amser cyfyngder, bychan yw dy nerth." Pa beth oedd yr achos fod Pedr yn llesgau ac yn dechreu soddi yn y dwfr, ond o achos gwendid ei ffydd, *Math. xiv. 30. 31.* Ni wyddom ein gwendid hyd oni phrofir ni; weithiau y mae gennym y fath dyb dda am danom ein hunain, fel Pedr, ag y gallom rodio ar foroedd o drialon: ond ymhen ychydig, wele ryw beth anisgwyl iadwy yn deifio ein hyder, ac yna yr ydym yn dihoeni ac yn gweiddi gyd â Phedr, "Achub Arglwydd, ac onitê fe dderfydd am danom." Nid oedd Pedr yn edrych ar ddim ond ar y môr, heb feddwl am y gwynt temhestlog ag oedd yn ei gyffroi, ac yn gweled mwy o'r perygl, nag o'r gallu ag oedd gan yr Arglwydd i'w ddwyn ef trwodd.

3. Oddiwrth ddiffyg amynedd i aros. Pan y byddo'r waredigaeth yn hir heb ddyfod, yr ydym yn blino aros wrth amser Duw, ac yn methu cadw'r meddwl oddiwrth ddibenion dychrynlyd, *Sal. xxxi. 22.* "Mi a ddywedais yn fy ffrwst, Fe'm bwriwyd allan o'th olwg."

4. Oddiwrth allu tentaſiwn y Diafol. Pan y byddo Satan gwedi ei ollwng yn rhydd mewn amser o gyftudd, ac i dafu ei faethau tanllyd i'r galon, y mae'r credinwyr yn barod i lewygu, ac i ddywedyd yn eu ffrwst, "A ddarfu ei drugaredd ef dros byth?" *Sal. lxxviii. 8.*

5. Oddiwrth y rhyfel parhaus fydd ryngddynt â choroph y farwolaeth, y mae amser cyftudd yn chwangu cyftudd at gyftudd.

6. Oddiwrth absenoldeb yr Arglwydd. Pan y byddo Duw yn cuddio ei wyneb mewn cyftudd, y mae enaid

Cyfar
enaid
14.

7. O
au gy
basiod
haeddi

8. M
ofnau
ar eu
nag o'

II.
dan dr

I. Y
dreialo
gyftud
cael ll
cryf a
angen
maf a
hynny
dygod
golli e
Teml,
nod.

2. Y
ddarfy
hwy y
gan yr
O Gro
nyt on
y mae
drofod
wynia

enaid yn digaloni ac yn dywedyd, megis yn *Esa.* xlv. 14.

7. Oddiwrth dystiolaeth cydwybod a chof am bechodau gynt. Y mae cystuddiau yn dwyn ar gôf y pethau a bafiodd mewn Ieuengtid, ac yn dangos mai dyna'r haeddiant, *Job* xiii. 26.

8. Mae cystuddiau mawrion yn codi amheuaeth ac ofnau mewn credinwyr am eu cyflwr, ac yn gwmwl ar eu grasfau, ac yn dangos mwy o bob drwg ynddynt nag o'r blaen.

II. Rhai cynghorion i gynnorthwyo rhag digaloni dan dreialon.

1. Ystyried credinwyr fod yn angenrheidiol wrth dreialon. Mae mor angenrheidiol i gael llawer o gystuddiau i fyned a'r enaid i'r Nefoedd, ag yw cael llanw o ddwfr i garrio y llong i'r harbwr. Gwynt cryf a tharanau sydd yn ddychrynllud, ond y maent yn angenrheidiol i buro yr awyr. Un o'r cystuddiau trymaf a gafodd plant Israel oedd caethiwed Babilon, er hynny y mae Duw yn dywedyd mai er daioni iddynt y dygodd ef hwynt yno, *Jer.* xxiv. 5. O blegid trwy golli eu tai, a'u gwinllannoedd, eu hordinhadau a'u Templ, y diddysnodd Duw hwynt oddiwrth eu heulunod.

2. Ystyria, beth bynnag yw dy gystuddiau, hwy a ddarfyddant, *Esa.* lvii. 16. Ni bydd yr aur ddim yn hwy yn y ffwrn, nag y bydd raid i'w buro ef. Y mae gan yr annuwiol fôr o ddigofaint Duw i'w yfed : ond O Gredadyn lluddiedig, cymmer gysur ; nid oes genyt ond cwppan cystudd, yr hwn a dderfydd yn fuan ; y mae'r amser yn agos, pan y byddo dy holl dreialon drosodd : ni bydd yn y Nefoedd ddim croesau, achwyniadau, dagrau, na thristwch yn dragywydd.

3. Na lwfwrhâ O blentyn Duw; o blegid y treialon hyn yw'r holl uffern a gei ei dioddeu. Fe ga'dd *Judas* ddwy uffern, un yn ddychryn yn ei gydwybod, a'r llall ar ol y bywyd hwn mewn poenau tragywyddol, ond dy holl uffern di fydd mewn byr ac ysgafn Gyftudd.

4. Y mae grwgnachrwydd yn anweddus ymhawb, ond nid mor anweddus yn neb ag ymhlant Duw; oni roddaiſt ti dy bun yn hollol i'r Arglwydd mewn cyfammod, ac a fydd i ti yn awr i anffodloni wrth Duw am wneud â thi fel y mynno? Oni ddywedaist, O gredadyn, yn y dydd y dwysbigwyd di yn dy galon am bechod, pan oedd dychryn Duw yn dy gydwybod, o cas i adnabod Crist yn rhan ac yn Iachawdwr i'm he-naid, mi a fyddaf yn foddlon serch bod yn gornwyddyl fel *Job*, a begio fy mara megis *Lazarus*! Yn awr y mae Duw yn dy dreio a sefi di wrth dy air; cymmer ofal rhag tynnu yn ol.

5. Y mae grwgnachrwydd yn anghymwysu yr Enaid i bob dyledswydd.

6. Digaloni mewn cystudd, fydd yn rhoddi golwg fach a'r gysuron yr Arglwydd, ac yn peri i eraill dramgwyddo wrth grefydd, ac yn peri iddynt ammau gwirionedd Duw pan byddont yn gweled y rhai a fyddo yn proffesu crefydd, a chwedi dywedyd eu bod yn llawenhaus yn yr Arglwydd Iesu, yn suddo ac yn digaloni dan gyftuddiau allannol, oni fydd hynny yn peri iddynt ddywedyd, pe buasai wirionedd mewn crefydd, ni fuasai y rhai hyn yn ymollwng dani.

7. O am hynny ymosyn am ffydd wedi ei bywhau a'i chryfhau, a bydd o'r un bwriad a *Job*, i ymddiried yn Nuw, pe byddai iddo dy ladd di. Hynny a fyddai o fawr ddenfydd i ti, i gadw dy galon rhag suddo dan bwys gofidiau, megis ag y ffeindiodd y Salmydd yn

brofio

Cyfar

brofio

wn,

nhir

III

Grefy

yn ei

Gwr

yn wa

amry

Att

trefnia

beth f

i dori

a fydd

llwydo

iechyd

ffrwyd

i'r bla

yn eu

2. Y

lygred

rheidio

Y mae

y mae

megis

Greda

yr hwr

parotto

3. Y

i'r dibe

garedd

Gwr

na neb

brofiad melus iddo ei hun, *Sal. xxvii. 13.* "Diffygiaswn, pe na chredaswn weled daioni yr Arglwydd yn nhir y rhai byw."

III. 'Nawr mi a gaf ateb rhai esgusodion sydd gan Grefyddwyr dros eu hanfoddlonrwydd, y rhai y maent yn ei gymmeryd fel achos o'u digalondid mewn cystudd.

Gwrthddadl. I. "O (medd un) y mae fy nghystudd i yn waeth na'r cyffredin : y maent yn drwm iawn ac o amrywiol fath."

Ateb I. O Grifion, y mae Duw gwedi cymmeryd trefniad dy achos yn ei law ei hun, ac efe a wŷr pa beth sydd oreu er dy lês, pe byddai i ddyn gael ei adael i dori iddo ei hun, fe gaid yn fuan weled mai efe ei hun a fyddai ei elyn gwaethaf; nyni a fyddem i gid am y llwyddiant a meluswedd pleserau, yr hyn ni fyddai yn iechyd i'r enaid, megis plant y rhai sy'n meddwl mai ffrwythau gleision sydd orau, am eu bod yn ddymundol i'r blâs, ond y mae eu rhieni yn gallach, ag am hynny yn eu cadw oddiwrthynt.

2. Y mae'r Arglwydd yn gweled fod ynot lawer o lygredd cryf i'w ddarostwng, am hynny fod yn angenrheidiol i ti gael cystuddiau trymion i'th ddwyn i lawr. Y mae'r asiechyd gwedi gwreiddio yn ddwsn ynot, ac y mae yn rhaid cael Physyg cryf i'th wneud yn iach; megis ag y gwelwn am Israel, *Sal. cvii. 11. 12.* O Gredadyn, y mae dy Dduw a'th Dâd yn feddyg doeth, yr hwn sydd yn gwybod dy gyflwr a'th rym sydd yn parottoi dy gwppan, i *Pedr i. 6. a I Cor. x. 13.*

3. Y mae Duw yn danfon mawr a dolurus gystudd, i'r diben i ti gael mwy o brofiad o'i ddoethineb, ei drugaredd, ei gynhaliaeth a'i waredigaethau, *Sal. lxxi. 20.*

Gwrth. II. "Y mae fy nghystudd i yn fwy neillduol na neb, ac ni bu neb yn fy nghyflwr i."

E

Att.

Att. 1. Y mae yn dueddol i bob dyn mewn mawr gyfyngder, i feddwl ei gyfyngder ei hun yn fwy neillduol, am mai dyna'r nesa atto ei hun, ond y mae ef yn eddieithr i'r hyn y mae ei gymmydog yn ei brofi.

2. Mae y dywediad hyn yn un o ddichellion y diafol i demtio plentyn Duw i ammau cariad ei Dâd; ond y mae Satan yn gelwyddog, am hynny nis gelli gredu'r peth a ddywedo ef; o blegid fe fu eraill o'th frodyr yn yr un raddau a'r un cyflwr, os nid yn waeth, i *Pedr* v. 9.

3. Pa beth bynnag yw'r cyflwr, mae yn rhaid cyfaddef nad yw ef ddim cynddrwg a'r pechod; yr oedd treialon plant Duw yn Babilon yn dra gofidus, ac y mae *Ezra* yn dywedyd, fod Duw gwedi eu cospi yn llai nag yr oedd eu hanwiredd yn ei haeddu.

4. Pa beth bynnag wyt yn ei achwyn, O Blentyn Duw, ar dostrwydd dy dreialon, fe fydd yr holl bethau hyn i gael eu cymmeryd allan o'th enau cyn bo hir; ac y mae'r amser yn agos, pan y byddi yn rhyfeddu doethineb Duw yn tywys cynnifer o feibion a merched i ogoniant trwy gynnifer *Treial, Cystudd a Themtastun*, a gwneuthur iddynt ddywedyd megis yn *Marc* vii. 31. "Da y gwnaeth efe bob beth."

Gwrth. III. "Medd un, Y mae fy nghystudd yn para yn hir, ni welaf fi ddim gollyngdod, pa fodd y gallaf beidio a llwfrhau?"

Att. 1. Nid yw ef ddim cyhyd ag yw dy bechod yn ei haeddu; o blegid mewn cyfiawnder fe allasai fod yn dragywydd mewn poenau.

2. Nid yw ef ddim cyhyd a'th lawenydd yn y Nef oedd, os plentyn Duw ydwyf, *Rhuf.* viii. 18.

3. Ni ddylai hŷd neu barhad cystuddiau ddim rhwygo Crist'nogion, os cymmerwn olwg ar ein Pen a

Patrwn

Cyf

Patr
hir,
llef

yn l
farw
ddib

Cris

hyn

a by

yma

cyffr

17.

4.

hon

chym

Argl

ei tha

yn ca

Fe a

Rahe

Gen.

fyddw

dros l

drofor

Pe b

groes

5. A

yn dy

amfer

gau'r

angrhe

Gw

digalon

Patrwn Iesu Grist. Fe barhaodd ei gystuddiau ef yn hir, nid oedd diwedd arnynt, hyd nes y llefodd ef â llef uchel ac y rhoddodd i fynu yr yspryd. Er ei fod yn Fab Duw, er hynny o ddydd ei enedigaeth hyd ei farwolaeth yr oedd ei gystuddiau yn parhau, ac efe a ddibenodd ei ddyddiau yn eu canol hwynt. Yn awr Crist yw Pen yr Eglwys a'th ddadleuwr mawr, am hynny O Gredadyn, ymdrecha am fod yn debig iddo, a bydd foddlon i hynny, ac na chais esmwythder tu yma'r bedd, "O blegid yno y paid yr annuwiol a'u cyffro, ac yno y gorphwys y rhai lluddiedig," *Job* iii. 17.

4. Cofia fod dy gystudd yn rhan o groes Crist, yr hon a drefnodd ef er dy ddaioni, ac a barodd i ti ei ehymmeryd i fynu a'i chario. Yn awr cariad at yr Arglwydd Iesu a wnaeth ti beidio a blino na dymuno ei thafu ymaith, ac yn neillduol pan y byddo ef ei hun yn cario'r pen tryma, Iê, yn dy garrio di a'th groes. Fe a ddywedir i Jacob wasanaethu saith Mlynedd am Rahel, a'u bod fel ychydig ddyddiau yn ei olwg ef, *Gen.* xxix. 20. Am fod yn hoff ganddo ef hi: ac a fyddwn ni ddim byw ychydig Flynnyddau o gystuddiau dros Iesu Grist, yr hwn a dreuliodd fywyd o dristwch drosom ni, ac a fu farw angau gwradyddus y groes? Pe byddai gennym fwy o gariad atto, ni byddai ei groes ddim mor annioddefol.

5. A fyddai ddim yn newydd da gennyt fod angau yn dy ryddhau oddiwrth dy holl ofidiau, a bod yr amfer hynny yn agoshau; na fydded arnat chwant i gau'r pyrth, canys y mae hynny yn arogli gormod o anghredinaeth a chariad at y byd.

Gwrth. IV. "Nid rhyfedd (medd un) fy mod i yn digaloni dan gystuddiau, am fy mod yn methu cael y

cyfuron a'r nerth hynny ag y mae Duw yn arferol o'u cadw i'r duwiolion mewn Cystudd."

Att. 1. Os ydyw Duw yn bresennol yn dy gyftuddio di am dy bechod, y mae yn rhaid i ti brofi y chwerwder sydd mewn pechod, cyn y gelli gael y meluster sydd ymrhesennoldeb yr Arglwydd.

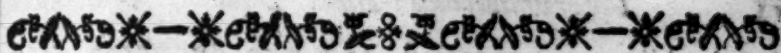
2. A elli di ddywedyd fod dy gyftudd gwedi dy lwyr ddarostwng, a'th wneud yn gymmwys i gael cyfur? Ydyw dy gyftudd gwedi dy wneud yn foddlon i ymaddel â phob pechod, ac hyd yn oed â'th bleferau cyfreithlon ar y ddaear wrth alwad Duw, a bod yn foddlon ar Dduw yng Nghrist yn unig yn rhan ac yn gyfur i ti? hyd nes y bo hi felly, nid yw dy gyftudd ddim gwedi cael ei effaith ddyledus i'th gymhwyso i gael cyfur, hyd hynny nis gelli ddisgwyl am dano, yr ydywyt yn llaw Physygwr doeth, ag sydd yn gwybod pa bryd i rwymo dy glwyfau, ac nis gwna yn rhŷ fuan, rhag bod y gwaelod yn ddrwg.

Gwrth. V. "Y mae fy nghyftudd i o'r fath, fel ag y mae yn fy nifuddio, ac yn fy ngwneuthur yn anghymmwyso i bob dyledswydd, ac am hynny yn gwneud i mi ddigalonni dan fy maich."

Att. 1. Nid yw Duw yn danfon Cystudd ar neb i'w anghymmwyso i'w waith, ond i'w bywhau a'u dwyn i wir edifeirwch, ac i weddio yn fwy taer, a ffoi at Grift yn fwy difrifol, gan hiraethu am y Nefoedd.

2. Os ydyw Duw yn dy anghymmwyso i wneud dy ddyledswydd i eraill, nid yw hynny mwyach yn ddyledswydd arnat, ac ni ddylit rwgnach; os yw Duw yn dy gymmeryd ymaith, ac yn dod i arall yn dy lê: o blegid y mae ef yn ben Arglwydd, ac ni fyn ei rwymo gan neb offerynau mwy na'u gilydd, pa fodd i fyned a'i waith ymlaen.

CYFAR. II.

Ml eddywedais o'r blaen, PEN. *ail Cyfar. bummed,*
am amynedd yn gyffredinol. Ond yma mi a
soniaf am dano yn neillduol, fel ag y mae yn räs yn y
duwion.

1. Ymosyn am *amynedd* mewn cystudd, o blegid dyna'r llwybr cyffredin i'r Nefoedd, y ffordd ag y trafaeliodd yr holl dduwiolion a'r hyd-ddi, lle y gwelir ôl traed yr holl gwmwl tyftion ag aeth o'r blaen; ac a fydd i ti fod yn unig, a dewis ffordd ar dy ben dy hun? Pan yr adnewyddodd Duw ei gyfammod ag Abraham, fe a barodd i ffwrn dân ymddangos rhwng darnau'r aberth, i arwyddo i Abraham, fod ffwrn o gyftudd yn canlyn y cyfammod grâs. Fe drefnodd Duw fod meini'r Deml ysprydol, i gael eu naddu a'u puro yma trwy Gyftuddiau, ac ni ddylem ni ddim disgwyl i Dduw gyfnewid ei ffordd gyffredin er ein mwyn ni, a myned a ni i'r Nefoedd a'r hyd lwybrau llawn o Flodau, pan y mae'r bobl mwyaf duwiol gwedi myned trwy Ddrain a Mieri.

2. Y mae pob cerydd o eiddo Duw, nid yn unig yn gyson a'i gariad, ond yn tarddu oddiar ei gariad, yn un o'i rhoddion Brenhinol ef, *Phil.* i. 29. "Canys i chwi y roddwyd, *bod i chwi*, er Crist, nid yn unig greded ynddo ef, ond hefyd ddioddef erddo ef." Ac yn sicr os edrychwn ar y groes yn rhodd, yn anrhydedd, yn lles ac yn fendith, nyni a ddylem ei chario yn amyneddgar, *Sal.* xciv. 2. "Gwyn ei syd y gwr a gerddi di O Arglwydd." *Dat.* iii. 19. 21. a *Job* xxi. 30. O Gredadyn, y mae dy groesfaa tymhorol, yn dyfod

dyfod oddiar yr un cariad, ag y mae dy goren dragywyddol.

3. Cofia'r patrwn disglaïr y mae Duw gwedi ei ofod dy flaen di yn ei air, heblaw'r hyn a soniwyd o'r blaen am Iesu Grift; ystyria amynedd Job gwedi ei ddiofsg o bob cyfuron daearol, a'i ofod dan y cystuddiau mwy, er hynny efe a ymostyngodd yn dawel, ac a addolodd Dduw, *Job* i. 21. Ystyria hefyd amynedd Dafydd, pan yrrwyd ef allan o gyfeigr Duw, ac o'i Dŷ ei hun, ac oddiar ei Orfeddfainge gan ei Fab ei hun, mor oftyngedig y dywedodd ef wrth Dduw, "Wele fi, gwnaed â mi fel y byddo da yn ei olwg ef. 2 *Sam.* xv. 26. *Pen.* xvi. 11. Ac hefyd Eli, pan y clywodd y newydd megis taran am ei ddau fab, ac am Arch Duw, yn ddigon i wneuthur calon dyn i ddychrynu; 1 *Sam.* iii. 18. "Yr Arglwydd yw efe, gwnaed yr hyn a fyddo da yn ei olwg ef." Ac fe ddywedir am Aaron, pan laddodd yr Arglwydd ei feibion ef, *nid ynganodd ef un gair*, *Lef.* x. 3. Ac er fod hynny yn chwerv iawn ganddo, etto am mai Duw a'i gwnaeth, ni ddywedodd ddim.

4. I'th annog i fwy o amynedd dan dreialon, cydmarady gyflwr âg amryw eraill, ac na ddywed nad oes un gosid fel dy ofid ti, canys y mae amryw gwedi myned yn ddyfnach yn nyfroedd Mara nâ thi; y mae rhai yn treulio eu holl ddyddiau mewn ymladdfeydd ac ymdrech caled; *Sal.* xxxi. 10. Os yw dy gorph di yn glwyfus; y mae rhai a'u henaïd yn archolledig; os ydwyt yn dioddau digofaint dyn; y mae eraill yn dioddau digofaint Duw, gwedi cael eu disfreintio o bob cyfur, pan y mae gennyt ti rai etto yn aros. Fe allai dy fod yn cwrdd â llawer o dreialon, ond nid oes gennyt etto ddim achos dywedyd fel y Salmydd, *Sal* xlii. 7. "Dy holl donau a'th liseiriant a aethant drofod fi."

Os

Os cymmeri olwg ar yr hyn a ddioddefodd Crist, yr Apostolion, a'r Merthyrion, a'r modd addfwyn a diodd-efgar yr ymddugafant dan eu gorthrymder; y mae gen-nyt achos i lawenhau yn hytrach nag anfoddloni, megis y dywed Paul a Iago, *Rhuf. v. 3. a Iago i. 2.* "Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan syrthioch mewn amryw brofedigaethau."

5. Ystyriaeth o ddaioni a dderbyniaist o'r blaen gan yr Arglwydd, a ddylai fod yn annogaeth i amynedd, megis ag y gwelwn ei fod i Job dan ei brofedigaethau *Job ii. 10.* O Gredadyn, na âd fod dy brofedigaethau yn foddion i ti gladdu mewn angof yr holl ddaioni a gefaist gan Dduw. Oni ddygodd ef di allan o deulu'r Diafol, ac a'th ofododd ymhlith ei anwyl blant, ac a fydd i ti ddiystyru neu anghosio yr anrhydedd hynny? Efe a dorrodd ymaith dy rwybau, ac a dynodd dy garchar-wisg, ac a'th wnaeth yn rhydd, ac a fydd i ti fod yn aniolchgar am hynny? Efe a roddodd i ti Grist yn etifeddiaeth, a hawl i'w drysorau anchwiliadwy, ac a fydd i ti fod yn anfoddlongar? A roddodd ef i ti râs, ac a wnaeth ef di yn etifedd y Nefoedd, ac a fydd i ti rwgnach eisiau cael rhyw bethau bychain eraill ganddo ef?

6. Amser cyftudd yw'r amser ac y mae Duw yn rho-ddi fwya o gyfur a blaen brawf o'r Nefoedd i'w blant, ni chanodd Paul a Silas erioed mor beraidd, a'r pryd yr oeddent a'u cefnau gwedi eu dryllio, ac yn rhwym yn y carchar nesa i mewn, *Act. xvi. 24.* A pha bryd y gwelodd Jacob yr Angylion yn esgyn ac yn disgyn ar hyd yr ysgol, ond pan yr oedd yn ffoi rhag ei frawd, a'i ben ar y garreg. A phan yr oedd y tri llangc yn y ffwrn boeth, y gwelasant Grist yn debig i Fab y dyn yn rhodio gyd â hwynt. A pha bryd y gwelodd Ezeiel y weledigaeth swya? Ond pan yr oedd ef yn umig yn eistedd

eistedd ar lan yr afon Cepar yng wlad y caethiwed ! Hefyd Ioan, a welodd fwy o Ddwyfol ogoniant Crist yn ynys Patmos, pan oedd gwēdi ei alltudio nag erioed o'r blaen : felly holl blant Duw a gafodd fwy o gyfur pan yr oeddynt dan gystudd neu'r profedigaethau mwyaf, nag un amser arall : ystyriaeth o hyn a ddylai wneud i bob Cristion ddisgwyl wrth yr Arglwydd, a bod yn amyneddgar dan groefau a chystuddiau.

7. Y mae amynedd ac ymostfyngiad dan law Duw, yn rhoddi mawr anrhydedd i'r grefydd Grift'nogol, ac yn annogaeth i'r byd i gredu gwirionedd yr Esengyl a mawr effeithiau grās Duw yn cynnal ei bobl, ac yn eu dwyn uchlaw gallu dynol.

Yn ddiweddas. O Griftion, ymddwyn yn amyneddgar dan dy groes, o blegid ni raid i ti ei chario yn hir, am nad yw ei anfoddlonrwydd tu ag at ei Eglwys ond dros megis ennyd awr, *Esa. xxvi. 20.* Hyn a gynhaliodd Dafydd pan y dywedodd, *Sal. ciii. 9.* "Nid byth yr ymryson efe : ac nid byth y ceidw efe ei ddigofaint." Amser ei anfoddlonrwydd a eiff yn fuan heibio, ac amser ei gysuron fydd yn canlyn, am hynny meddwl O Gredadyn, fod dy dreialon bron a darfod. Os cystudd corph yw dy ofid, y mae'r diwedd yn agos, naill ai mewn bywyd neu angau ; os yn angau, dyna'r diweddaf, os mewn bywyd, fe a fydd yn boen genny dy fod mor lleied dy amynedd ; am hynny meddwl am eiriau'r Apostol Iago, *Iago v. 10. 11.* "Cymmerwch fy mrodyr, y prophwydi, y rhai a lasarasant yn enw yr Arglwydd, yn siampl o ddioddef blinder, ac o hir-ymaros. Wele, dedwydd yr ydym yn gadael y rhai sy ddi-dddefus. Chwi a glywsoch am amynedd Job, ac a welsoch ddiwedd yr Arglwydd : o blegid tosturiol iawn yw yr Arglwydd, a thrugarog.

CYFAR. III.

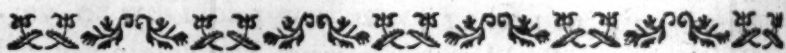
CYFAR. III. Gwnaed pob Credadyn folianu Duw,
tra byddont dan Glefydou, neu ryw Gystuddau eraill.

MEGIS ag y dylem folianu Duw bob amser, a chadw meddyliau parchedig am yr Arglwydd ar bob achosion, felly y dylem dan bob math o gystuddiau; am hynny y dywedir wrthym am ogoneddu yr Arglwydd yn y tân, *Esa. xxiv. 15.* Megis y gwnaeth y tri llangc yn y ffwrnes danllyd. A Job a fendithiodd Dduw pan yr oedd ei gysuron pennaf ef gwedi eu cymmeryd ymaith, yn hyn y cyduna'r gorchymyn, "ymhob dim diolchwch." 1 *Thef. v. 18.* Mi a ganiatta yn wir na allwn ni ddim rhoddi diolch am Gystudd fel Cystudd, ond naill ai fel y mae yn foddion o ryw ddaioni i ni, neu fel ag y mae llaw rasol Duw yn ymddangos yn y cystudd yn ein cynnal, neu yn ein gwared o hono. A thra byddo hi felly, nid oes un amgylchiad tu yma i Uffern na ddylem ni folianu Duw ynddo, megis ag y gwelwn i Ddafydd ac eraill wneuthur, *Sal. cxix. 65.* ac *adu. 67.* *Act. xvi. 25.* Am hynny O Gredadyn, ymostwng i air Duw, a bydd debig i'r hên Seintiau trwy ganmol yr Arglwydd yn dy gystuddiau,

Y cyfryw ymarferiad fydd yn wastad yn hyfryd a derbyniol gan yr Arglwydd, o blegid fel y mae Muwfig yn fwy pleferus ar y dyfroedd nag yn un lle arall, felly y mae gwir folianu Duw mewn dyfroedd cystudd yn fwy derbyniol ganddo nag un pryd arall. Cyfyngder a pherygyl a wna i'r dyn gwaethaf weddio; ond y mae yn arwydd o yspryd godidog, ac egwyddor o wir gariad pan y byddo yr enaid yn canmol ac yn moliannu Duw mewn cystudd, se wna hynny anrhydedd i grefydd, ac i bobl ddywedyd fod rhyw felusder yn Nuw
a'i

a'i waith nad ydynt hwy yn ei deimlo ; a bod ganddynt fwyd i'w fwytta nas gŵyr y byd ddim am dano ; ac fe allai hyn fod yn foddion i ddyfod a'r annuwiolion i ymosyn am wir grefydd.

Fe wnaeth y Merthyron wrth folianu a chanmol yr Arglwydd yn y tân, i lawer o bobl i fyned adre'u a chariad yn eu calon at Grifft a'i achos. Ac os bydd eu cystuddiau yn diweddu yn angau, fe fydd y gwaith o folianu a chanmol yr Arglwydd fel parotoad i'w folianu yn y Nefoedd. Arfer dy hun i'r gwaith nefol hwn, a bydd yn mynych ymdrechu mewn amser cystudd, i ganu cân Moses a chân yr Oen ; ac fe fydd hynny yn melusu dy fyfyrddodau am angau, ac yn dy dueddu i ddymuno bod yn y Nefoedd, lle y cei ei ganmol yn dragywydd !

CYFAR. IV. *Pan y byddo plant yr Arglwydd yn cael eu Cystuddio, bwy a ddylent ymosyn am gael eu gwneud yn gymmwys i farw ac i fyw mewn byd arall.*

Y Mae gan bob Credadyn y gwaith mwyaf gwedi ei wneud, ac y mae ef yn wastadol mewn cyflwr o râs, trwy ei undeb â Christ, gwedi ei heddychu â Duw trwy rinwedd ei waed, a'r cyffredinol gyfnewidiad sydd wedi ei weithredu trwy 'r adenedigaeth a sancteiddhad yr Ysryd, trwy haeddiant pa un y mae holl blant Duw yn meddu *Grefyddol gymwyster i farw*. Er hynny pan y delo Angau, y mae amryw bethau allan o drefn, yr hyn sydd yn gwneuthur marw yn ddychrynllyd ac yn anerbyniol gan blant Duw ; a thu ag at symmyd hynny ymaith, a gwneuthur marwolaeth yn fwy croesawus, mi a gaf ofod rhai cynghorion i'r Duwiol i'w harferyd mewn cystudd, ond nid i'w hefgeuluso ar amserau eraill.

1. Fel ag y mae clefyd gwedi ei drefnu gan Dduw er daioni i'w bobl, a'u cymhwyso i fyd arall, ti a ddylit ymofyn am y lles hwnnw oddiwrth y cystudd, a benth Duw arno, fel ag y byddo i ti weled mwy o ddrwg pechod, ei gashau a'i ffeiddio yn fwy; a gweled yn fwy effeithiol wagedd a ffolineb y byd hwn, a chael dy galon yn fwy rhydd oddiwrtho, a'r hyn oll fydd ynddo, ac yn fwy boddlon i ymddattod a bod gyd â Chrïst.

2. Am mai amser cystudd a marwolaeth yw'r amser rheittiaf wrth gynnorthwyon yr Arglwydd; llef yn daer er mwyn Crïst am y fath helaethrwydd o bresennoldeb yr Yspryd Glân, ag a wŷr ef ei fod yn angenrheidiol arnat yn dy bresennol ifel gyflwr, i'th ddwyn yn gyflawn trwy dy gyftudd a'th garrio yn gyfurus i gyfarfod ag Angau, ac i'th arwain i mewn i fyd anwelledig, a'th sefydlu yn dy dragywyddol happus gyflwr.

3. Ymofyn am adnewyddol ffydd ac edifeirwch, ac ymorphwyfiad ar haeddiant Crïst, a symmyd pob achos o ymrafael rhwng Duw a'th enaid. Ac i'r dibeh hynny, ail edrych dros yr amser a basiodd, ac i'r galon, a chwilio allan bob dirgel bechod a chynfigen, ag y mae yn rhaid galaru o'i blegid, canys os bydd pechod yn cael ei lettya yn y meddwl heb ofid am dano, nid ychydig a fydd y chwerwder a'r gofid yn yr enaid yn awr angau; a phan y canfyddot dy bechod. cyfaddef ef yn oftyngedig o flaen yr Arglwydd, ac ymofyn am bardwn trwy waed Crïst Mab Duw, yr hwn fydd yn glanhau oddiwrth bob pechod. Cyfaddef bob pechod, yn enwedig y ffynnon a'r gwreiddyn o honno; adnebydd blâ dy galon, a galara o'i herwydd, ocheneidia o achos i ti gam-dreulio dy amser gwerthfawr, ac mor lleied ddefnydd a fuost yn dy fywyd; a phan y mae'r fwyall ar wreiddyn y pren trwy gyftudd, meddwl mor anffrwythlon y buost dan foddion grâs, a galluogrwydd yr

yr Ysryd Glân; galara am bechu yn erbyn y fath oleuni a chariad, ag a amlygwyd i ti lawer gwaith yn yr Efengyl ogoneddus. A bydded dy wely yn foddfa i ti, o blegid yr hwn fydd yn hau mewn dagrau, a gaiff fedd mewn gorfoledd: ond edrych fod dy ddagrau yn rhedeg oddiar egwyddor Efengylaidd, ac yn tarddu oddiar olwg grediniol ar Grift croeshoeliedig, yr hwn a wahanaiſt trwy bechu, ac ynghanol dy alar ymdrecha i gymmeryd gafel ynddo fel craig dy Iechydwrriaeth, a llecha dan ei gyſgod rhag dy bechodau a aeth heibio; a dywed, Arglwydd Iesu, nid oes gennyf un Noddfa ond dy glwyfau, un ffynnon ond dy waed, nac un wisg ond dy gyfiawnder: ac wrth weled dy fod yn ewyllysgar yn cynnig dy haeddiant i'm diogelu, ac yn gwawdd y pennaf o bechaduriaid i ddyfod attat, gan ddywedyd, edrychwch arnaf fi fel y byddoch gadwedig. O Arglwydd yr wyf yn cofleidio dy gynnig, ac yn ffoi attat ti i gael fy niogelu, a hyn a wnaſ trwy gymmorth grâs tra byddo anadl ynof, a thra byddo fy mhechod yn fy mlino yn y corph priddlyd hwn.

4. I'r diben i fod yn llwyr gymmwys i gyfarfod ag angau ac a'r Priodfab, y mae yn rhaid bod yn un o'r Briodas-ferched, a'r Lamp gwedi ei thrwsio. Nid yw yn ddigon i fod a Lamp dêg o broffes, ac olew grâs ynddi, ond y mae yn angenrheidiol ei bod hi yn llosgi i'r fath raddau, fel ag y byddo yr enaid yn llwyr ewyllysgar i gyfarfod ag Angau; ac i'r diben o fod y lamp gwedi ei thrwsio, y mae yn rhaid fod ychwaneg o olew, ſef cynnydd mewn grâs oddiwrth Dduw i'w gymhwyſo i gyfarfod a'th elynion ysprydol, yn enwedig y diweddaſ, ſef Angau; ac hefyd rhaid i'r olew gael ei gyffroi, a chodi'r (*wick*) pabwyr geſeu i'r lan, ſef bod y graſulau yn cael eu bywiogau a'u gwneud yn fwy gwrefog, a bod y llwch marw o ffurfioldeb

daearoldeb,

daearoldeb, ac anghrediniaeth, neu pa beth bynnag ag y fyddo yn rhwystr i ffydd, cariad a myfyrdodau nefol i weithredu, i gael eu symmyd ymaith, fel ag y bydd i'r lamp losgi yn fwy disglaïr a goleu, ac ergyd marwol yn cael ei roddi i bob pechod, pan y byddo cenhadau marwolaeth yn gweithredu ar y Corph.

5. Ti a ddylit fod yn ddiwyd i gasglu ynghyd a chry-nhoi pob tyfïolaeth gywir a gwirioneddol am dy undeb â Chrïst, fel na byddo i ti fyned i entri dywyll marwolaeth, heb wir sicrwydd ffydd yng Nghrist Iesu'r Arglwydd. Y mae y cyfur wrth farw, yn ymddibynnu yn fawr ar eglurdeb dy hawl yng Nghrist; am hynny y mae yn ddoethineb ynot i fanol chwilio ac edrych os gelli di ddywedyd yn hŷ, "Mi a wn ymhwy y credais, yr ydwyf yn boddloni fy enaid ar drefn yr Iechydwriaeth a osodwyd yn y cyfammod Grâs; yr ydwyf yn ewyllysio bod gogoniant fy Iechydwriaeth yn hollol ac yn dragywyddol yn cael ei gyfrif i rad Râs, a'r dyn yn cael ei ddarostwng i'r dim." Mi a ddewisiais Dduw yn etifeddiaeth, a Chrïst yn Iachawdwr, a'r happusrwydd wyf yn ymofyn am dano, yw mwynhau Duw yng Nghrist, ac ymddibynnu ar yr Yspryd Glân i gymhwyso yr Iechydwriaeth a bwrcasodd Crist at fy enaid: nid os un pechod nad ydwyf yn ei gasau ac yn dymuno ymadael ag ef; se a fyddai yn well gennyf gael mwy o Sancteiddrwydd, na chael holl gyfoeth iechyd, a phleferau'r holl fyd; os hyn yw dy ddymuniad, ti a elli yn llawen ymasfyd yn llaw oer angau, ac edrych yn ei wyneb glâs, gan hiraethu am ymddattod a bod gyd â Chrïst; a dywedyd megis y dywed Dafydd, *Sal. xxiii. 4.* ac yn *Sal. xxxi. 5.* "I'th law y gorchymynaf fy yspryd: gwaredaist fi, O Arglwydd Dduw y gwirionedd.

6. Ymdrecha i orchfygu cariad at y byd ac ofn angau, ac i fod yn foddlon i ymadael â phob peth yma wrth alwad Duw; pa beth fydd yn y byd, O Gredadyn, ag fydd yn peri i ti chwenychu aros ynddo, ac nid i ymadael wrth alwad Duw? Tra byddost yma ti a elli wneuthur dy gyfrif gyd â llawer o golledion, croesau, siomedigaethau, gofidiau a thristwch; colli Cyfeillion, cashau gan Elynion, llygredd bron a'th lethu, y diafol yn dy demtio, a'r byd yn dy dwyllo; ac angau yw dy ffordd at y Saint anwylaf, a'r holl gwmmwl Tyfion fydd gwedi myned o'th flaen: Do, se ddarfu i'r Arglwydd Iesu dy ben gogoneddus, drafaelio'r ffordd hon, ac a aeth a cholyn angau ymaith, ac a balmentodd y ffordd trwy'r entri dywyll, fel ag y byddo i'w bobl ei ganlyn ef yn ddiberygl.

7. Myfyria yn aml ar ogoniant y Nefoedd, yr hyn yn fuan a gaiff yr holl gredinwyr weled a'i fwynhau; meddwl yn fynych am y cwrpeini gogoneddus, edrych ar Grist trwy ffydd ar ei Orfedd ar ddechulaw'r Tâd, ac Abraham, Dafydd, Peder a Phaul, a'r holl ffyddloniaid a'u coronau ar eu pennau, gwedi congrog yng Nghrist. Meddwl, O gredadyn, pa mor happus y bydd y dydd hwnnw, pan y cyfarfyddi a'th Dad, a'th frodyr, a'th Frawd hynaf ar ei orfeddfainge yn barod i roi gair o'th du; mor felus y bydd y gair hwnnw yn fwnio yn dy glustiau, "Deuwch chwi fendigedigion fy Nhad," &c. Y fath dymmer a fyddi dynddi, pan y byddo yn gosod y goron ar dy ben? O rhâd dragywyddol gariad a fydd dy gân; "A wifgaist y goron o ddrain fel ag y byddo i mi gael coron gogoneddus! A riddfennaist di ar y groes fel ag y byddo i mi gael canu yn dragywydd! O ryfeddol gariad rhad, y fy achub i rhag distryw, pan y mae miloedd gwelw eu gadael yn eu cyflwr truenus, a fi gwedi fy achub

Cyfar.

pan y
ern."a'th
buost

ddae

"O,

Nid y

nau th

hwn,

dillad,

yn anh

a chor

ag oed

gwedi

ofn an

wrth f

hyn gw

a llaw

8. F

diben

aml, fe

fyned a

felly y

wraig

gw'r o

y mae

ese a fy

hyn o

weled a

anwyl

inwyr

crwydr

"O na

ymaith

p

pan y mae eraill o'm cyfeillion mewn poenau yn uffern." Meddwl pa mor hyfryd y bydd hi i gyfarfod â'th hên gyfeillion crefyddol yn y nefoedd, y rhai y buost yn cyd-weddio a chanmol ac ymddiddan ar y ddaear! Ond y fydd i ti y pryd hynny weiddi allan, "O, fy mrodyr, Beth yw'r cyfnewidiad mawr hwn! Nid yw'r lle gogoneddus hwn ddim yn debig i'r manau tlawd yr oeddem ni ynddynt ar y ddaear; y corph hwn, yr enaid hwn, y cyflwr hwn, y lle hwn, y dillad, hyn, y cwmp'ni hyn, y iaith, a'n meddyliau fydd yn anhebig i'r hyn oeddem ni gynt! Y galon ddrwg, a chorph y farwolaeth, a'r llygredd, a'r profedigaethau ag oeddem y pryd hynny yn achwyn arnynt, fydd gwedi ymadael yn awr i gid. Nid oes arnom ddim ofn angeu nac uffern mwyach, ac ni raid i ni mwyach wrth ffydd ac edifeirwch, na gobaith; y mae y rhai hyn gwedi eu llyngcu i fynu gan olwg arno, a chariad, a llawenydd, a thragywyddol glôd i'r Arglwydd."

8. Fe fyddai yn weddus i ti, yn 'r amser hwn, i'r diben o fod yn barod i gyfarfod ag angeu, i fod yn eidd, fel Abraham, wrth ddrws ei babell, yn barod i fyned allan i gyfarfod â'r angylion a ddanfonwyd atto; fel y dylit tithau fod ar dy ddisgwyliad, ac yn debig i wraig hawddgar, yn hiraethu ac yn disgwyl am ei gwŕ o bell, yn ol y llythyrau a gafodd hi yn dywedyd, "Y mae ef y pryd hyn a'r pryd, yn y fan a'r fan, ac etto efe a fydd y pryd arall yn y fan arall; ac ymhen hyn a hyn o ddyddiau, efe a fydd gartref, ac mi a gaf ei weled a bod yn ei gyfeillach, *Can. viii. 14.* "Bryfia fy anwylyd, Tyred Arglwydd Iesu." Fe a ddylai credinwyr edrych arnynt eu hunain fel pererinion yn cerwydro trwy'r anialwch, ac yn dywedyd fel Dafydd, "O na bae i mi adenydd fel colommen! yna'r ehedwn ymaith, ac y gorphwyswn," *Sal. lv. 6.*

CYFAR. V. *Bydded i Dduwiolion mewn Amser Cystudd ymdrech i ogoneddu Duw, ac adeiladu y sawl a fyddo oddi amgylch iddynt, trwy eu hymddiddanion a'u hymddygiad.*

OS bydd i blentyn Duw un amser i fod yn ddiwyd i ogoneddu a chlodfori Duw, mewn amser cystudd y dylent fod felly, a phan y byddo anghydwed i agoshau, a hynny o herwydd y rhesymmau canlynol:

(1.) Fe allai mai dyma y cyfleustra diweddaaf iddo wneuthur dim dros yr Arglwydd, am hynny efe a ddylai fyfyrion pa fodd i wneud ef yn y modd goreu. Y nefoedd lle yr ydwynt yn myned fydd yn lle o wobr; ond nid lle y gelli di helaethu gogoniant Duw trwy ddyrchafu'r Arglwydd Iesu, ac annog pechaduriaid i'w dderbyn ef. O herwydd hynny y darfu amryw o gristnogion fod yn foddlon i gael eu cadw yn hwy allan o'u nefol happusrwydd, er mwyn gwneuthur ychwaneg o ddaioni ar y ddaear. Mi a ddarllenais am un merthyr ag oedd yn dywedyd yn ei waith ef yn myned i ddioddau, fod yn ofid ganddo ei fod yn myned i le na's gallasai wneuthur dim ychwaneg o ddaioni dros ei Arglwydd. Ac un arall a ddywedodd, Pe byddai lle i un tristwch yn y nefoedd, hyn a fyddai, fef ystyriaeth y cristion, pa mor lleied a wnaeth ef dros Dduw, tra bu ef yn y byd. Yn awr y mae'r amser i weithio, O gredadyn, am hynny bydd ddyfal tra parhau, yn ol yr esampl a roddodd ein Harglwydd benedigedig, *Ioan ix. 4.* ac megis y gwnaeth Samson cyn ei farwolaeth, pan na's gallasai gael cyfleustra yn hwy i wasanaethu ei Dduw a'r eglwys, efe a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, *Barn. xvi. 28.* "O Arglwydd

Cyfa
glwy
A ch
dynn
ei ein
(2.
trwy
annyc
ag a f
rwyd
bywy
gwely
oedd,
Yn a
dywe
amfer.
iadol i
glefyd
glwyd
ei ran
ymdd
Iesu C
ei gyf
Hyn a
gwirio
edig
Megis
ion an
Ambro
yn ym
agosh
ag Am
iddym
hefyd.
(3.)
iawn i

glwydd Iôr, cofia fi, attolwg, y waith hon, O Dduw." A chyd â hynny efe a ymgrymmodd â'i holl nerth i dynnu i lawr furiau teml Dagon, yn foddlon i aberthu ei einioes ond iddo gael dinystrio yr eulun hwnnw.

(2.) Ymadrodd ac ymddygiad y duwiol wrth farw trwy fendith Duw, a allai gael effaith ar galonnau'r annychweledig ag a fyddo yn y gymdeithas. Y fawl ag a fu yn cablu pob yr Arglwydd o blegid manolrwydd eu crefydd, ac yn diystyru eu cynghorion mewn bywyd, er hynny pan y gwelont hwy yn glaf yn eu gwelyau, hwy a sylwant ar eu geiriau a'u gweithredoedd, ac a gyfnewidiant eu meddwl am dduwioldeb. Yn awr, hwy a debygant fod y dyn oiddifrif, ac yn dywedyd meddwl ei galon; ac os gellir ei gredu un amser, dyma'r pryd y gellir. Y mae ef yn argyhoeddiadol i'r dyn anianol, weled amynedd y duwiol yn ei glefyd, a'i glywed ef yn dywedyd yn dda am yr Arglwydd, ac yn canmol Duw a'i ffyrdd, llawenhau yn ei ran ynghanol ei gystudd mwyaf, eu gweled hwy yn ymddwyn fel rhai ac a fyddai yn myned at yr Arglwydd Iesu Grist, yn gwenu ac yn canmol Duw, pan y byddai ei gyfeillion oddi amgylch yn och'neidio ac yn wyllo. Hyn a duedda'r annuwiol i ddywedyd, Yn sicr, y mae gwirionedd mewn crefydd, y mae gwahaniaeth gwelwedig rhwng y cyfiawn a'r drygionus yn angu. Megis ag y dywedodd un gwr ieuangc wrth ei gyfeillion anystyriol, pan aethant i ymweled a'r duwiol Ambrose, ar wely angu, wrth ei weled mor siriol, ac yn ymddangos fel congwerwr ar angu ag oedd yn agoshau, O na allwn fyw gyd â chwi, a marw gyd â Ambrose! Nag ê, fe wna'r fath olwg nid yn unig i ddymuno marw o farwolaeth y cyfiawn, ond i fyw hefyd.

(3.) Fe fyddai hyn hefyd yn adeiladol a chadarnhaol iawn i'r rhai sydd yn ofni Duw. Fe a chwanegai

lawer i'w sefydlu yn yr ymarferiad o dduwioldeb, a'u hadfywio mewn diwydrwydd i wafanaethu Duw, a'i glodfori mewn amser iechyd. Wrth glywed y duw, i dlyn dywedyd, "O'r holl amser a dreuliais, nid oes gennyf ddim cyfur yn awr i feddwl am un awr ond honno a dreuliais yng ngwafanaeth yr Arglwydd Iesu. Pe cawn ddechreu fy mywyd o'r newydd, mi a brynwn yr amser yn fwy gofalus nag erioed. Un awr yng nghyfeillach Duw fydd yn llawer melusach na blynnyddau ym mhleserau'r byd. Deuwch yma gan hynny bawb ag fydd yn ofni'r Arglwydd, ac mi a fynegaf i ehwi pa beth a wnaeth efe i'm henaid. O deuwch, gwelwch, a phrofwch mor dda yw Duw."

Gofyniad, Ond pa fodd y mae i mi ymddwyn yn fy nghlefyd, fel ag y byddo i mi ogoneddu Duw, a bod o lês i eraill?

Atteb, Ti a elli wneuthur hyn trwy fod yn amyneddgar, ac ymostwng i ewyllys Duw mewn perthynas i'r canlyniad o dy gyftudd, pa un a'i bywyd neu angeu. Y mae yn dramgwydd i eraill i weled credinwyr yn wenwynllyd mewn cystudd, ac yn anfoddlon i ymadael â'r byd pan y byddo Duw yn galw arnynt. Ond y mae yn argyhoeddiadol iawn i weled rhai yn rhoddi eu hunain i fynu i ewyllys Duw. Y mae ef yn ddoeth, ac yn gwybod oreu beth fydd yn fwyaf cymmwys. Nid oes gennyf i un ewyllys ond ewyllys Duw, ac efe a gaiff ddewis dros of fi. I un dyn i ddewis byw neu i farw, fydd yn arwydd o wan galondid: canys yr hwn a ddewis fyw, fydd ac ofn i edrych yng wyneb angeu; a'r hwn fydd yn chwennych marw, fydd am ffoni rhag rhyw brofedigaeth, ac ymgysgodi dan aden angeu. Ond yr hwn fydd fwy gwrol, a all farw yn ewyllysgar, pan y byddo Duw yn mynnu, a byw hefyd.

(2.) Trwy dduwiol gynghorion a rhybyddion i'r rhai fydd oddiamgylch: fe allai mai dyna'r cyfleusdra diweddaſ a gai di i ogoneddu Duw yn y ffordd yna. O na choll un amſer ag y gelli di wneuthur daioni i eneidiau anſarwol, megis y gwnaeth brodyr Joſeph, pan y bu farw eu tad, *Gen. l, 16, 17.*

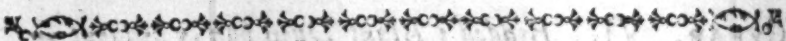
CYFAR. VI. *Bydded i Blant Duw pan y byddont yn Glâf, neu yn marw, i chwennych helaethu Brenhiniaeth Crist yn yr oes a ddelo.*

ZEL wrefog dros achos Crist yn ei bobl, fydd weddus bob amſer, ond yn neilltuol yr amſer yma. Pan y byddo yr Arglwydd Ieſu yn agos i'th gymmeryd i'w Deyrnas Nefol: O na fydd yn anghofus o'i deyrnas ef ar y ddaear, fe fyddai yn dderbyniol gyd â Duw, ac yn bleſerus gan ddynion, i weled dy fod yn dwyn goſal gwrefog dros yr oes fydd yn codi, trwy ddwyn ymlaen a dymuno daioni eneidiau dy blant ac eraill; ac am na elli yn hwy fod o ddaioni i'r rhai a fydd byw ar dy ol, trwy dy gynghorion, dy ymarwedd-iad a'th weddiau fel o'r blaen, gwna dy orau yn awr dros dy blant, a thros achos Duw, i gyflwyno i ofal Duw a rhyw olygwyr duwioli edrych ar eu hôl, fel ag y byddo iddynt gael eu codi i fynu yn addysg ac ofn yr Arglwydd; ac os rhoddodd Duw gyfoeth i ti, trefna y rhai hynny yn y modd gorau, gan roddi rhyw gyfran o honynt i gynnal achos crefydd yn yr oes a ddelo; o blegid ni wŷr y duwiolaf o ddynion pa fodd y gwna eu plant dreulio eu meddianau, pa un a gânt fod fel tanwydd i borthi eu llygredd, neu fel olew i gynnal Lampau Duw yn nynn yn ei dŷ; o blegid hynny y mac yn weddus i ti cyn myned o'r bywyd hwn, i ofod rhan o'th

(2.)

o'th feddianau i ogoniant a gwafanaeth Duw, yr hwn a'u rhoddodd hwynt i ti.

Ti a ddylit ganlyn esampl Elias, yr hwn a adawodd ysgrisen ar ei ol, i rybyddio Jehoram y Brenin, 2 Cron. xxi. 12. Gan ei geryddu am nad 'oedd yn rhodio yn llwybrau Jehosaphat ei dād, felly dylit tithau i'th blant a'th g. feil lion.

CYFAR. VII. *Bydded i blant yr Arglwydd ymarfogi yn erbyn gosodiadau a themtasiwnau'r Diafol, y rhai a allent eu cyfarfod yn amser Clefyd a phrofedigaeth.*

Y Mae amser Cystudd yn gyffredin, yn amser o demtasiwnau: o blegid y mae'r hen Saph yn gwybod y pryd mwya cyfaddas i ymosod ar blant Duw, ac ni bydd ef ddim yn ol o achub a gwneud ei orau o'r cyfleustra i ymosod ar yr enaid gwan. Pan y clywodd Pharaon fod plant Israel gwedi ymddyrysu yn y diffeithwch, efe a barottodd ei holl gerbydau i yrru ar eu hól hwynt, felly pan welo Satan fod yr enaid gwedi dyrysu mewn cyfyngder, neu ryw ofid, y mae ef yn tybied yn llawn bryd i ruthro arno, ac amcanu gogrynu a nithio grâs y Credadyn tra byddo'r yd yn cael ei ddyrnu dan y ffyft. Pan y ca'dd Job ei daro yn ei gyfoeth, iechyd, a'i gyfuron eraill, y darfu i'r llwfr-wr hwn ymosod arno a'i demtio i rwgnach, a charrio meddyliau drwg am yr Arglwydd.

Y mae yn angenrheidiol iawn i ti, O Gredadyn, i fod ar dy wiliadwriaeth, ag edrych oddiamgylch, a disgwyl bob amser pan y byddo Clefyd a phrofedigaethau yn dyfod, fod Tywysog y byd hwn yn dyfod gyd â hwynt. Saf gan hynny ar dy amddiffynfa, a gosod dy arfogaeth am danat, yn neilltuol tarian y ffydd, fel ag

y galloft ddiffoddi holl biccellau tanllyd y diafol. Y mae yn angenrhaid i ti ar y pryd yma, wneuthur cyngor ein lachawdwr, sef gwilio a gweddio, fel nad elych i brofedigaeth. Llef am ddoethineb i wrthnebu ei demtasiwnau, ac yn neilltuol am râs i wrydroi ei gamddarluniad o rhaglunietgau Duw; ac o'th gyflwr dithau; rhai o'honynt a gaf eu henwi ynghyd âg attebiad iddynt.

1. *Medd y Temtiwr*, “ Nid ydwyf ddim ond rhagreithiwr, a'th holl gyflawniadau crefyddol a wnaethbwyd mewn twyll, i gael dy weled gan ddynion, ni chredaist ac ni edifarheast chrioed yn wirioneddol o flaen Duw.”

Atteb, Yr ydwyf yn cyfaddef fod gormod o ragrith ynof; ond yr ydwyf yn gobeithio nad rhagrith fydd yn llywodraethu, ac yn cael ei ddioddef ynof; ond yr ydwyf yn wastad yn rhyfela yn ei erbyn, yr ydwyf yn parchu dynion yn ormodol, ond yr wyf yn gobeithio fy mod yn parchu Duw yn fwy. Y mae fy ffydd am edifeirwch yn wan, ond yr ydwyf yn gobeithio eu bod yn wirioneddol, a pheth bynnag oedd fy ngwendidau yn yr amser aeth heibio, yr ydwyf yn awr yn galaru yn wirioneddol o'u plegid; ac yn llwyr foddlon i gael fy nghyfiawnhau trwy haeddiant Crist yn unig, ac i gael fy ngolchi am sancteiddio trwy ei Yspryd ef; ac yn rhoddi fy hun yn hollol yn ei law ef, gan obeithio y bydd i Dduw fy nerbyn er mwyn 'rhyn a wnaeth Crist.

2. *Temt.* “ Ni eill dy edifeirweh fod yn wirioneddol, o blegid nid yw dy galon yn ddrylliog, na dy lygaid yn gollwng dagrau am bechod.”

Att. Fy maich am achwyniad gwaftadol wrth Dduw yw, na allwn gyrhaeddyd mwy o dristwch a drylliad calon am fy mbechod; ond fy nghysur yw nad yw edifeirwch am bechod ddim i gael ei gyfyngu i'r fath raddau

raddau ag y mae rhai yn ei feddwl, yr wyf yn gobeithio fy mod trwy Râs yn casau pob pechod, ac y gallaf ddywedyd y rhoddwn yr holl fyd am gael fy llwyr wared oddiwrtho ef.

Temr. 3. "Ond y mae dydd grâs yn gwedi myned
"heibio gyd â thi, y mae yn rhŷ ddiweddar i ti feddwl
"am gredu ac edifarhau, ni dderbyn Duw mo'th edi-
"feirwch."

Att. Yr ydwyf yn gobeithio nad yw felly gyd â myfi
am fod Duw gwedi rhoddi i mi galon i hiraethu am
dano yng Nghrist, yn ffordd ei orch'mynion. Y mae
Iachawdwriaeth yn cael ei chynnig i bawb trwy Grist
ag a gredu ac a edifarhao, ac nid yw y rhai diweddaf
yn cael mo'u gwrthod, ag y fyddo yn wir edifeiriol
am eu pechod.

Temr. 4. "Nid wyt ti ddim yn un o'r etholedigion,
"ac os nad wyt gwedi dy ddewis i Iechydwrriaeth, ni
"elli di ddim cael dy achub."

Att. Pethau dirgeledd a berthyn i Dduw, ac fe fyddai
yn rhyfig i mi geisio gwybod dirgelwch ei arfaeth ef,
ond o hyn yr wyf yn sicr, sef fod pob enaid ag a dde-
wiswyd, i gredu ac edifarhau, gwedi eu dewis i fywyd
tragywyddol, ac yr ydwyf yn gobeithio fy môd i gwedi
fy newis i'r cyntaf, ac am hynny i'r ail.

Temr. 5. "Yr ydwyf ti yn ymddiried gormod i dy
"rasufau a'th ddyledswyddau, am hynny nis gallant
"fod yn wirioneddol."

Att. Yr ydwyf yn eu cyfrif oll yn dom ac yn golled
er mwyn Crist; ac yn dymuno bod bob amser yn of-
tyngedig yn y llwch dan deimlad o'm hanheilyngdod
am pechadurusrwydd, ac yn ffeiddio pob ysgogiad ag
sydd yn ceisio fy nwyn i ymaith oddiwrth Grist a'i gyf-
iawnder, neu fy annog i bwyso ar fy ngrasufau, na'm
ddyledswyddau

dyledswyddau, a'u cymmeryd hwy yn lle'r Arglwydd Iesu.

Temt. 6. "Diwedd dy Gystudd a all fod yn angau
"i ti, ac nid wyt ddim yn barod, am nad oes gennyt
"ddim sicrwydd o'th lechydwrïaeth."

Att. Perffaith wybodaeth nis gellir ddisgwyl yma, heb ryw amheuath ac ofnau; ond nid ydwyf yn bwrïadu porthi y rhai'n yn bresennol, ond i dori trwyddyt ac i gosseidïo Crist yr hwn yw dymuniad fy enaid, a'r cyfryw, yr wyf yn credu, na ddioddau ef i fod yn goll-edig; am hynny efe a grysha fy ffydd i.

Temt. 7. "Nid ydwyf ond dieithr i fyd anweledig,
"a pha fodd y gelli fentro i'r fath wlad ysprydol, yr
"hon ydwyf mor anadnabyddus o honi?"

Att. Ond nid yw Crist fy ffrynd am pen, yn ddieithr o honni: efe yw Arglwydd y wlad, ac y mae ef yn parottoi lle yno i'w bobl, ac efe a dderbyn ei holl Frodyr atto yno, ac a'u llettya yn ddiogel; fe fu ysprydoedd y rhai sydd gwedi eu perffeithio yma fel fin-nau, yn ddieithr o'r wlad cyn myned iddi, ond yn awr y maent yn llawen gwedi myned at eu Pen a'u Priod.

Temt. 8. "Ond yr ydwyf ti yn wael ac yn becha-
"durus, ac y mae Duw yn anfeidrol bŵr a gogoneddus
"pa fodd y gelli di feddwl am nesaau atto ef?"

Att. Er nas gall llygad gwan edrych ar yr haul, etto yr ydwyf yn hyderu cael fy nghymhwyso am cryfhau i'r fath olwg ogoneddus; heblaw hynny, y mae Duw yn awr yn ymddangos i ni yn ei Fab, lle y mae ei anfeidrol ogoniant yn cael ei hyfryd orchuddio, tel ag y gallo ei saint edrych arno, megis ag y bu un waith i rhai svdd yn awr yn y gogoniant: ond hwy a olchwyd, a Christ a'u cyflwynodd hwy i'r Tâd, heb arnynt na brycheuyn

brycheuyn na chrychni; a pha beth bynnag yw fy anheilyngdod innau, mi a gaf fy rhyddau er mwyn yr undeb sydd rhyngof â Chrïst, a'm golygu yn ogoneddus yn ei Fab, fel aelod o'r Pen gogoneddus.

Temt. 9. "Ond pa beth a ddaw o dy wraig a'th "blant, pan i'th gymmerir oddi wrthynt."

Att. Os ydwyf yn gallu ymddiried yn Nuw am fy enaid a nghyflwr tragywyddol fy hun, pahan nas gallaf ymddiried iddo am fy mherthynafau hefyd, onid ydwyf gwedi gweled mor rhyfeddol y mae ef gwedi gofalu am eraill, onid ydyw'r cyfan yn y byd yn ymddibynnu ar ei ewyllys ef? Mor hawdd gan hynny i Dduw ddiwallu fy eiddo innau hefyd.

Temt. 10. "Ond y mae angau yn ddychrynlllyd i "natur."

Att. Ond fe a brofodd fy Iachawdwr angau dros of fi, ac a'i congwerodd, ac a dynnodd ei golyn dychrynlllyd, ac y mae ef yn cadw allweddau uffern a marwolaeth; am hynny trwyddo ef y cânaf, "O Angau pa le mae dy golyn! O uffern pa le mae dy fuddugolaeth."

Temt. 11. "Onid yw yn beth dychrynlllyd i ym- "ddangos o flaen Gorseddfaingc barn?"

Att. Onid fy ffrynd am eiriolwr a fydd y Barnwr; ac a fydd i Grïst gondemnïo ei aelodau hun, y rhai y darfu iddo eu cysuro lawer gwaith? Felly y gelli diatheb y gelyn diafol yn y pethau uchod, ac amryw bethau eraill a ddichon ef dy fïno.

P E N. IV.

YN CYNNWYS RHAI CYFARWYDDIADAU NEILLDUOL I'R
ANNYCHWELEDIG, PAN Y BYDDO MEWN CLEFYD, NEU
RYW GYSTUDD ARALL.

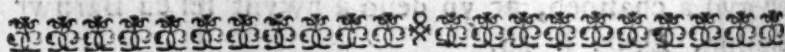
CYFAR. I. *Cymmer olwg difrif ar Gyflwr y dyn heb
hawl yng Nghristf mewn Clefyd, ac yn wynebu angau.*

1. **Y** STYRIA y mawr wahaniaeth fydd rhwng
dy gyflwr di a'r gwir Grifftion : y mae gan-
ddo ef sylfaen o gyfur yn y cyfyngder mwya, ond nid
oes gennyt ti un fail. Gan-nad pa mor drwm y mae
gwialen cystudd arno ef, y mae hi yn llaw ei Dâd ;
ond y mae gennyt ti i wneuthur â Duw digllon a dial-
gar am bechod, a phwy a saif o'i flaen, pan un waith
yr ennyno ei lid ef : canys y mae ef yn gorchymyn y
cyntaf a'r ail farwolaeth, ac a eill dafu dy enaid i uff-
ern, a'th gorph i'r bedd ar yr un waith, *Dat. vi. 8.*
“ Y mae uffern yn canlyn y march glâs.” Y mae ang-
au yn Frenin y dychryniadau, ond y mae uffern yn
gan mil mwy dychrynlyd. Pan y byddo Duw yn cof-
pi ei blant, y mae ef yn gwneud hynny megis Tâd
tirion, nid o'i fodd, ond y mae pob gwialenod, megis
yn myned i'w galon ei hun, *Esa. lxiii. 9.* Ond pan y
byddo yn cyfodi i daro ei elyn, y mae yn gwneud hyn-
ny gyd â chafineb, ac yn delio â hwynt fel eu Barnwr
digllon. *Diar. ii. 26.*

2. Os ydyw dy glefyd yn debig i fod yn angau ; y
fath olwg alarus a raid fod gennyt ti ar dy gyfnewidiad
sydd yn nesau. O Enaid heb Grist, yr wyt yn hollol
amharod i farw, y mae'r hen dŷ yn dyfod am dy ben
cyn y byddo gennyt un newydd yn ei lê ; pan y taslo
G Angau

Angau di i'r drws, ni bydd gennyt lê i rod-di dy ben i lawr, oddi-eithr ar wely o dân a brwmstan; mor rhyfeddol ac arswydus fydd y cyfnewidiad yn angau, o oleuni i dywyllwch, o obaith i anobaith, ac o'r ddaear i uffern; a pha beth bynnag yw dy obaith heddyw am Iechydwriaeth, nid aiff ef a thi ddim ymhellach nag angau, y pryd hynny y derfydd fel tŷ y pryf coppyn, ac yr aiff yr holl waith yn ofer, *Job viii. 14.* A'r Lamp yn niffodd, ac nis goleur hi yn dragywydd.

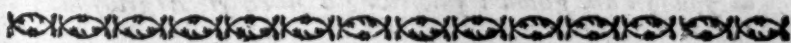
3. Yn y cyfyngder hwn ni bydd gennyt un lle i edrych am gyfur, ddyn heb Grift, pa beth a wna di yn nydd yr ymweliad; pa le yr edrychi am gyfur: dy dai, dy diroedd, dy arian. dy anrhydedd, dy gyfeillion a'th berthynasau, nis gallant wneuthur dim lles i ti, ond fe fydd pob peth yn edrych yn dywyll ac anghysurus oddi amgylch i ti y pryd hynny; os edrychi o amgylch am help, fe fydd dy gyfeillion yn galaru ac yn wylo am dy gyflwr, ond ni bydd hynny yn esmwythau dim, ond yn chwanegu dy boen; os edrychi oddi fewn i ti dy hun, fe fydd dy gydwybod yn rhoi ac yn dannod na fydd wrando arni, a hi a ddwg i'th gôf y modd y darsu i ti gam dreulio dy amser, dy iechyd, dy gynnygiad gras a wrthodaist, a'r Iechydwriaeth fawr a ddibrisiaist, a'r ffolineb oedd i ti annog digofaint Duw, a dibrisio Crist am ychydig o blefau'r byd. Ac yn y cyfryw amser fe ddaw'r diafol ymlaen, ac a ddengus dy bechod yn y lliw mwyaf arswydus, ac a'th wna di yn llwyr ddiobaith am fywyd. *Gwel Deut. xxviii. 22.*

CYFAR. II. Dyledfydd yr Annurwiol, i ddefnyddio'r Cystudd fel moddion i'w argyhoeddi, a'i ddwyn i edifeirwch.

A MRYW fydd gwedi dyfod i adnabod eu hunain a Duw trwy Gystudd: y mae Duw yn gwneud ffwrnes

ffwrnes cystudd yn fynych yn weithdŷ, lle y mae ef gwedi llunio llawer llestr i'w ogoniant. Y mae llawer mewn iechyd a hawddfyd, nad ydynt yn priso dim ond pleferau'r byd; yr holl gynghorion a rhybuddion a roddwyd iddynt gan rieni a gweinidogion ydoedd annerbyniol; ni allasent feddwl am lettya un meddwl sobor am Dduw a Chrïst, am y Nefoedd nac uffern, ond pan y byddo Duw yn eu taflu hwynt i glefyd, neu ryw gystudd trwm arall, y maent (trwy fendith Duw) fel y mab afradlon yn dechrau meddwl am dŷ eu tad. Amryw brawf o hyn a ellir ei gael yn ddiweddar, fel y *larlŷ* o *Rocheſter*, yr hwn a dreuliodd ei fywyd mewn oferedd, trwy arferyd ei holl ddoniau i wneud gwawd o grefydd; ond pan yr ymwelodd Duw âg ef â chlefyd, ac y dygpwyd ef i byrth angau, efe a ddechreuodd a chael golwg arall ar grefydd; ac a dystiolaethodd fod ganddo feddyliau difrifol am Grïst a Duwioldeb, yr hyn ag oedd ef o'r blaen yn ei ddirmygu; ac efe a rybuddiodd eraill yn sobor i ymwrthod a'u ffordd bechadurus, ac i fyw yn dduwiol, ac i edrych ar grefydd Crïst yn un o'r pethau mwya gwirioneddol yn y byd; fe a alwodd yn ol ei holl Lyfrau a'i ddywediadau cabledus am grefydd, ac a ſeliodd â'i law ei hun mai twyll a chelwydd oedd y cyfan a ddywedodd ef yn erbyn Crïst a'i bobl. Felly Duw a agoro dy lygaid dithau i weled gwerth Crefydd mewn pryd. *Jer. ii. 19.*

CYFAR. III. *Ymestwng i lais Duw yn y wialen.*

Y Mae pob Clefyd yn gennad oddiwrth Dduw, a'i lais a ddylit wrando gyd â pharch a derbyniad, *Mic. vi. 9.* Pa beth a ddywed ef wrthyt y pryd hyn, O Bechadur, efe a ddywed, "Tro oddiwrth y byd, a meddwl

ddwl am angau a thragywyddoldeb, casfa dy lygredd a'th eulynod, y rhai y mae Duw yn dy darro o'u plegid, ffô i'r amddiffynfa, ac edifarha fel y dileir dy bechodau." Hyn yw llais Duw, ac ystyria dithau mor beryglus y bydd i ti ei ddiystyru ef.

(1.) A fydd i ti trwy hynny i annog Duw i ddiystyru dy lef dithau pan y byddot yn galw arno, ac i gau ei glust rhag gwranddo ar dy weddiau, *Zec. vii. 13.*

(2.) Ti a'i hannogi ef i beidio a'th geryddu, na dywedyd dim yn chwaneg wrthyt.

(3.) Ti a'i hannogi ef i ddwyn barnedigaeth drymach arnat, ac na thynno ei gleddyf yn ol hyd oni thoro ef di oddiar y ddaear.

(4.) Fe all Duw am hynny i beidio ymryson â thi mwyach, megis y gwelwch, yn *Ezec. xx. 21.*

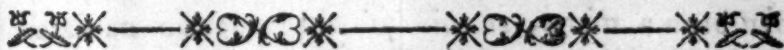
(5.) Fe ddichon dy galon galedwch dan gerydd, annog Duw i'th roddi i fynu yn dy bechod, megis ag y gwnaeth i'r rhai yn *Ezec. xxvi. 13. Hof. vi. 7. a Dat. xxii. 11.* "Yn dy aflendid y mae ysgelerder: o herwydd glanhau o honof di, ac nid wyt lân, o'th aflendid ni'th lanheir mwy, hyd oni pharwyf i'm llid orphwys arnat."

CYFAR. IV. *Tafl dy ohog yn ol ar dy bechod gynt, ac ymosyn am galon i ymofwng o flaen yr Arglwydd.*

GWEL dy fod yn cael dy rybuddio i ymddangos o flaen gorseddfainge Duw, lle bydd i dy enaid dderbyn ei goll-farn i dragywyddoldeb; ymdrecha i ddiange rhag yr euogrwydd, yr ymddangosiad hyn a elli di ei wneuthur trwy alw dy hun yn awr o flaen Cwrt cydwybod, a chwilio yn fanol i dy gyflwr; a barnu

barnu dy hun yn euog o herwydd dy bechod; ac edrych dy fod yn ddibartiol yn y matter, yn ewyllysgar i wybod y gwir a gweled perygl dy gyflwr, heb hynny ni elli feddwl am ddiangc. Cymmer olwg fanol ar dy bechod yn ei natur, ei liosogrwydd, ei euogrwydd, a'i haeddiant; meddwl am holl orchmynion Duw, a gâd i'th fyfyrdod i orphwys arnynt, a dyweded dy galon, "Oni esgeulufaiſt yr hyn sydd yn cael ei orchymyn yma? Oni wnaethym yr hyn a waherddir yngair Duw? Pa fawl gwaith y cyflawnais y pechodau hyn, ac y bum fyw yn yr arferiad o honynt? Oni ddylaswn er's llawer blwyddyn fod gwedi edifarhau yn sobr o'u plegid? Onid yw y fath bechadur ffieldd a fi, yn sefyll mewn angenrheidrwydd o Grist a'i waed i olchi y fath ffieldd bechodau ymaith? Ac onid ydynt yn ddigon i'm gwasgu i uffern, oni chaf faddeuant am danynt?" Felly galara am dy bechod gwreiddiol a gweithredol; dy waith yn esgeuluso moddion gras, yn diffodd yr Yspryd, ac yn mygu argyoeiddiadau, yn diystyru Crist a'i lechydwrïaeth, yn cam-dreulio dy amſer gwerthfawr yn anheimpladwy dan geryddon, yn aniolchgar am fendithion, yn fydol ac afradlon: gwel mor annoeth y treuliaiſt dy amſer, ac os byddi farw cyn dy ddychwelyd, fe'th gollir yn dragywydd.

CYFAR. V. *Efo at Grist am wir ffydd a chymmorth i'w dderbyn.*

A Ydwyt yn deimpladwy, O Bechadur, o ddrwg a haeddiant dy bechodau ger bron Duw? Os telly, na ddigalonna ddim; canys Iesu Grist yr hwn a offrymmodd ei hun yn aberth ddigonol i Ddwysol gyfiawnder, sydd yn cynnig ei hun i ti, gan ddywedyd

O bechadur trallodus, "Edrych arnaf fi a bydd gadwedig. A dychwel attaf fi pahan y byddi farw. Tyred attaf yr enaid trwm llwythog, ac mi a'th esmwythaf. Y sawl a ddêl attaf fi, nis bwriaf allan ddim." Ac oni wna y fath eiriau grasol, y fath alwad cyffrous i doddi dy galon, a pheri i ti lefain wrtho, "Arglwydd Iesu, mi a ffoaf attat ti am Noddfa a gwaredigaeth oddi wrth fy mhechod, ac i'm diogelu oddiwrth y digofaint sydd ar ddyfod; yr ydwyf yn edrych ar dy glwyfau, yn ymddiried yn dy gyfiawnder, yn gorphwys ar dy hacddiant, ac yn gorwedd wrth dy draed, a hyn ydwyf yn fwriadu wneud tra byddwyf yn anadlu a'r y dddear hon.

CYFAR. VI. *Galw attat Henuriaid yr Eglwys, i weddio drosot yn dy Glefyd.*

HYN oedd cyngor Iago, *Iago v. 14.* Nid yw yn dywedyd danfonwch am y Doctor, ond am y Gweinidog, er fod Meddyg yn dda, ond nid yn y lle blaenaf. Dyna oedd bai *Afa*, efe a ymgynghorodd â'r Physygywyr, ac nid â'r Arglwydd; Och, gymmaint sydd yn dilyn ei esampl, ac nid yn galw am y gweinidog, nes y byddo hi yn rhŷ ddiweddar, pan y byddo'r dyn bron, a marw, ac nid yn abl i wrando na siarad. Ond os byddi am gael llesad oddiwrth ei weddiau, galw ef mewn pryd, ac agor dy holl feddwl iddo, a gofyn am help ei weddi a'i gyngor; canys ei waith ef yw dy ddyfsgu a gweddio drosot, ac y mae ganddo awdurdod (trwy Grift) i gynnig Iechydwrïaeth i ti, ac i weini eysur i'r rhai sydd ar lawr; am hynny efe a ellir disgwyl bendith ar eu gwaith. Megis ag y clywn fod Duw yn dywedyd wrth Abimelec am Abraham, *Gen.*

xx. 7. "O herwydd Prophwyd yw efe, ac efe a weddia drofot." Ac efe a ddywedir wrth Gyfeillion Job, Job xlii. 8. "Ewch at fy ngwasanaethwr Job, ac efe a weddia drofot : canys mi a dderbyniaf ei wyneb ef, fel na wnelwyf i chwi yn ol eich ffolineb."

Yn ddiweddas, Megis ag y mae'r Apostol Iago yn annog y clâf i 'mosyn atto Weinidog i weddio, yr un odd y mae ef yn annog y claf i gyffesu ei bechodau wrth was yr Arglwydd, a'r naill wrth y llall, Iago v. 6. Nid i'r diben ag y mae yr Offeiriaid Pabedd yn offer fiarad, fel y gallont wybod meddwl eu Tywysogion, a llanw eu poccedau ag arian y wlad ; ond megis y dysgodd *Luther, Calvin, Beza*, ac amryw eraill o'r Difnyddion iachus, ei fod yn llefol ac yn angenrheidiol, i'r rhai sydd a gofid tu fewnol arnynt o achos eu pechodau, i esmwythau eu baich a'u cydwybod, trwy gyfaddau eu beiau wrth weinidog ffyddlon i Grist ; fel y gallont gael ganddo gyngor a chysur. o'r fath ag y mae Crist gwedi ei adael yn ei air Sanctaidd i'r sawl ag a fyddo yn wir edifeiriol am eu pechodau, felly y dygai pawb mewn cystudd arferyd pob moddion cyfreithion ag at eu cymhwyso i gyfarfod ag angau gyd â hylu.

P E N. V.

Y CYNNWYS CYFARWYDDIADAU I BOEL DDUW, PAN Y BYDDOR ARGLWYDD GWEDI EU HADFERYD HWYNT ALLAN O GLEFYD NEU GYFYNGDER.

CYFAR. I. *Y mae yn beth tra chymmwys i wybod pa effaith a ga'dd, a pha ffrwyth fydd yn canlyn ar ol y Cystudd.*

1. **A** Elli di ddywedyd fod dy Gyftudd gwedi bod yn foddion i'th ddarostwng ger bron Duw, a gwneuthur i ti gyfaddef a galaru o herwydd dy bechod, a'th ymadawiad oddiwrth Dduw, fel achos o'th gerydd? A fu dy gerydd fel gwialen Moses, yr hon a d'rawodd y graig nes ydoedd y dwfr yn pistyllio allan? Felly, a ddarfu i ti wlychu dy obenydd â dagrau, am i ti annog Duw i'th darro? Os felly, y mae yn arwydd ei fod o fendith.

2. A ydyw dy gyftudd yn dy yrru yn nês at Dduw, ac yn achos i ti ewyllysio cael agosach gymdeithias â'r Arglwydd nag o'r blaen, ac a elli di ddywedyd, er dy fod o'r blaen yn rhŷ ddiofal yn dy ddyledswyddau, ond yn awr, "Mai neshau at Dduw sydd dda i ti."

3. Y mae dy gyftudd o fendith i ti, os yw dy bechod a thwyll dy galon yn dyfod yn fwy i'r amlwg, fel ag y byddot yn ffeiddio dy hun mewn fachliein alludw, ac yn gweiddi allan gyd â'r gwahanglwyfus, Aflan, aflan. Ni feddyliais i erioed fod fy nghalon mor ddrwg ag yr ydwyf yn ffeindio yn awr ei bod hi.

4. Y mae cyftudd gwedi ei fendithio, yn purro yr galon, yn cyfnewid y buchedd, ac yn rhoi ergyd marwol i bechod, ac yn gwneuthur i'r dyn ddywedyd fel Ephraim, "Beth sydd i mi a wnelwyf mwyach ag eulynnod?"

CYFAR. II *Gwna gydwylbod o aberthu i Dduw abertb meliant, am dy adferyd allan o Glefyd.*

MEGIS ag y mae'r Salmydd yn rhoddi i ti gyfarwyddiad oddiwrth Dduw yn *Sal.* l. 14, 15. a ciii. 1, 2, 3. a cxvi. 17. Y mae'r gorchymyn yn gyfiawn, bydded i ni ufuddhau, y mae'r patrwn yn rhagorol,

rhagorol, gadewch i ni ei ganlyn ef. "Mawl fydd yn weddus i'r union." Ac mi a gaf roddi rhai annogaethau.

1. Duw yw awdwr dy holl drugareddau a'th waredigaethau, y mae ef gwedi rhoddi i ti dafod i'w foliannu a'i ganmol am ei drugareddau, am hynny y mae'r tafod yn cael ei alw yn ogoniant y dyn, uwch law'r holl greaduriaid eraill. *Iago* iii. 9. *Sal.* lvii. 8. Nid oes dim yn yr holl greadigaeth gwedi ei gymhwyso i foliannu Duw yn gyftal a dyn: y mae gan yr Angylion feddwl a rheswm, trwy ba un y maent yn parchu ac yn anrhydeddu Duw, ond nid oes ganddynt yr un tafod i'w foliannu; y mae gan yr Anifeiliaid dafodau, ond nid oes ganddynt ddim synwyr a rheswm, nac iaith i wneud defnydd o honno, ond y mae gan Ddyn reswm ac ymadrodd i ofod allan ddaioni Duw a'i ganmol.

2. Y mae mawl yn un o'r pethau mwy a dymunol a derbyniol gan Dduw, y mae yn caru dagrau a gweddïau ei blant, ond llawer mwy eu mawl a'u diolchgarwch, megis ac y gwelwn am y Samaritan tlawd, *Luc* xvii. 18, 19.

3. Diolchgarwch am Fendithion a dderbyniwyd, yw'r ffordd mwy a tebig i gael chwaneg o honynt, gwel *Sal.* lxvii. 5, 6.

4. Y mae Duw yn anrhydeddu'r ddyledswydd o ganmol, diolch, a moliannu ei enw, trwy ei wneuthur yn waith tragywyddol i'r Saint yn y Nefoedd, lle y bydd ffydd, gobaith, ac edifeirwch, yn cael eu toddi i Gariad: a darllen, gwrando, a gweddïo, yn cael eu troi yn ganmol ac yn ddiolchgarwch, heb ffin yn dragywydd yn y gwaith.

Ond tu ag at fod y diolchgarwch yn dderbyniol gan Dduw

Dduw, yma, ar ol bod mewn Cystudd, mi a gaf roddi rhai cynghorion i hynny.

(1.) Edrych fod dy galon yn cael ei chyffroi gan ystyriaeth o fawredd y waredigaeth, ac o ddaioni Duw yn ymddangos ynddi. *Sal. ciii. 1. ac yn cxxxviii. 1.*

(2.) Y mae yn rhaid fod dy ddiolchgarwch yn traddu oddiar wir ffydd a chariad, ac onid é ni bydd ond fŵn gwag. Y mae Ffydd yn angenrheidiol i symmyd y gorchudd, ac i ddangos i ni berffeithrwydd y Duw anweledig, yr hwn yw'r ffynnon ac awdwr ein trugarreddau ni; y mae cariad yn rhoddi dwfn ystyriaeth o ddaioni Duw tu ag at yr enaid, ac yn agor y gwefusau i foliannu'r Arglwydd.

(3.) Ymosyn am ddwfn ystyriaeth o'th anheilyngdod o drugareddau Duw, megis y gwnaeth Jacob, *Gen. xxxii. 10.*

(4.) Edrych uwch law ail achosion o'th iachad, ac na chyfrif ef i'th Physygywŷr, nac un moddion allanol, ond i'r Arglwydd, yn hwn sydd yn bendithio moddion, ac yn dy ddwyn yn ol o byrth angeu. *Phil. ii. 27.*

(5.) Edrych yn fanol dy fod yn cydnabod y dull a'r moddion, trwy pa rai y cefais iachad; mor eglur yr oedd llaw Duw yn y gwaith, pa fodd y daeth yn atebiad i weddi, ac mewn modd anisgwyladwy, megis y gwnaeth Hezecia, *Esa. xxxviii. 10, 11, 15.* Ac hefyd blant Israel yn Babilon, *Ezec. xxxvii. 11. Sal. cxvi. 6.* Cofia mai mewn eitha cyfyngder y mae amser Duw i weithio, nid anghosiodd Abraham byth mor waredigaeth ar fynydd Moria, am hynny galwodd ef y lle **JEHOFA-JIRE**, "Yn mynydd yr Arglwydd y gwelir."

Cyfar. iii. gwedi eu hadferyd o Glefyd.

83

CYFAR. III. I beidio ac anghofia gwardigaethau yr Arglwydd o Gyfyngderau.

ANGHOFIO tirion ragluniaethau Duw, fy'n ddrwg ag ydym ni yn rhŷ dueddol iddo, pan y byddom mewn llwyddiant. Yr hyn yw'r achos fod Ysryd yr Arglwydd yn rhoddi i ni gymmaint o wahoddiad yn ei air : ac y mae yr hen Dduwiolion yn gosod eu heneidiau ar wiliadwriaeth yn ei erbyn, *Sal. ciii. 2.* "Fy enaid bendithia yr Arglwydd, ac nag anghofia ei holl ddoniau ef." Yr oedd y duwiolion dan'r hen testament, yn codi maen o goffadwriaeth, ac yn rhoddi enw arnynt, i arwyddo y waredigaeth ag y fyddent yn ei gael o law'r Arglwydd, na fydded i tithau anghofio ddaioni, yn dy wared allan o Gyftudd.

CYFAR. IV. Ymosyn am y ffrwyth ag y mae'r Apostol yn ei ddywedyd, fydd fel Effaith o'r Cystudd ymhlant Duw. *Heb. xii. 11.*

SEF cynnydd Ffydd, Edifeirwch, Cariad, Gostyng-eiddrwydd, parhad mewn Gweddi, myfyrdodau Nefol, parodrwydd i gadw gair Duw, a chydwybod dynaer, yn ofni gwneuthur un pechod, am fod y loesau a'r teimlad o'r clwyfau a gafwyd yn y cerydd am y beithau a aeth heibio, yn peri iddo ofni gwneud achos o rai newydd. *Galar. iii. 19, 20.* "Cofia fy mlinder a'm gofid, y wernod a'r bustl. Fy enaid gan gosio a gosia, ac a ddarostyngwyd ynof fi." Yn awr y fath ffrwythau o ddewioldeb fydd yn eglur brawf, i fod y Cystudd gwedi bod o fendith i'r Enaid. *Job xlii. 6.* *2 Cor. i. 8, 9, 10.* *Dan. iv. 29.* *Sal. cxvi. 2.*

P E N.

P E N. VI.

YN CYNNWYS CYFARWYDDIADAU I'R ANNUW-
IOL, PAN Y BYDDO GWEDI CAEL EI ADFERYD
I IECHYD, ALLAN O GYSTUDD.

CYFAR. I. *Yr ydwyf yn y Pennodau o'r blaen, gwedi dangos fod Cystuddiau Credinwyr yn geryddon Tadol, yn tarddu oddiar Gariad, a'u bod gwedi eu Sancteiddio, ac yn dwyn heddychol ffrwyth Cyfiawnder, ac mi a roddes nôdau Sancteiddiol Cystudd, ac a ddywedais am eu ffrwythau dymunol ymblant yr Arglwydd. Ond ar y llaw arall, y mae yn angenrheidiol i gdael i'r Annuwiol wybod fod ei Gystuddiau ef o natur wahanol.*

O Ddyn annuwiol, y mae gennyf achos i ofni y gwaetha am dy Glefyd, pan nad yw ddim gwedi ei Sancteiddio, na'i ffrwythau yn dda. O gan hynny ymdrecha i wybod y gwir am dy gyflwr, fel y byddo i ti ymostwng dan deimlad o dy drueni, a ffoi at Grifft Iesu am waredigaeth.

1. Gochel rhag bod dy gyflwr yn debig i'r rhai y mae Duw yn achwyn arnynt yn *Jer. ii. 30.* "Yn ofer y tarewais eich plant chwi, ni dderbyniasant gerydd." Fel pe buasai yn dywedyd, ni wnaeth y Phisig a roddes i chwi ddim lles, ni wanhawd eich llygredd, ac ni phurodd ymaith eich pechodau; fe a'ch tarawyd, ond ni ofdiasoch am bechod, fe fflammiodd y tân oddiamgylch i chwi, ond ni welsoch mo'r pechod ag y fu yn achos o'i gynnu ef.

2. Y mae cystudd heb ei Sancteiddio, tra y byddo heb ddwyn y dyn i ymddiddan â'i galon am gyflwr e

enaio

enaïd, ac i ymofyn pa sut y mae yn sefyll rhýngddo â Duw, yr hwn sydd yn ei gospi ef; o blegid dyna lais Duw yn y cerydd, i'w weled yn *Hag. i. 7.* "Yn awr ystyria dy ffyrdd." Yn Nydd treial ystyria pa le yr wyt, a pha beth wyt ti, a pha beth a wnaethost yn achos o'th gerydd, a pha beth a fydd y canlyniad dros dragywyddoldeb, os bydd dy cystudd yn terfynnu yn Angeu.

CYFAR. II. *Ystyria ei fod yn beryglus i beidio a gwrando ar lais Gwialen Duw, er dy lesiad.*

Y Mae llais Duw yn y cerydd, yn uchel alw ar Bechadur i edifarhau, a ffoi at yr Arglwydd Iesu am noddfa, i ymgadw rhag y dialydd; ond pan na byddo'r llais hwn yn cael ei wrando, ond dynion yn myned yn eu blaen yn eu pechodau, ac yn ymgaledu dan y wialen, y mae hynny yn mawr ddigio Duw, a'r canlyniad yn ddychrynlyd.

(1.) Er y dichon y dolur gael ei symm'yd, a'r ffwrn o gyftuddiau yn oeri dros amser; fe all fod y digofaint yn parhau a'i cynneuodd hi, a thithau gael dy gyfrif ymhlith y genedl a farna Duw yn dragywydd.

(2.) Os na bydd i wialenodau bychain dy ddeffro di; rhaid i ti ddisgwyl rhai trymach, i.e. fe a ddichon Duw beri iddynt rollo am dy ben; mor amled a thonau'r môr mewn tymmestl fawr.

(3.) Fe ddichon yr Arglwydd rod-di i fynu arfer-
yd moddion i'th adferyd di, megis y gwnaeth ág Ephraim, *Hof. iv. 27.*

(4.) Fe ddichon yr Arglwydd dy rod-di i fynu i ofidiau ysprydol, yr hyn sydd yn digwydd yn aml, pan
H byddo

byddo dynion yn para yn ystyfnig dan geryddon allanol
pan na wrandawai Iffrael a'r lais Duw, fe a'u rhoddai
hwynt i lygredd eu calonau eu hunain, *Sal. lxxxii. 12.*

CYFAR. III. *Rhyfedda amynedd Duw, yn arbed y
fath bechadur ag wyt ti, a bydd ddiolchgar.*

A Ddarfu i hir amynedd Duw gynnal edeu dy fyw-
yd, pan y bu yn agos a chael ei thorri ymaith
trwy fawr gyftudd? A ryddaodd ef tydi oddiwrth
ddirfawr boenau ag oeddit yn griddfan danynt? Ie
oddiwrth y bedd ac uffern, y rhai oeddit bron a syrthio
iddynt, ac oni ddylai hynny fod yn achos i ti ddiolch,
a rhyfeddu, ac ystyried mor druenus y gallest fod i
dragywyddoldeb, pe buasai dy gyftudd yn dy garrio
ymaith i fydd arall yn dy bechod. Ystyria hefyd mor
drwm y darfu i ti lwytho hîr amynedd Duw â'th bech-
odau mawrion, ac aml syrthio iddynt o'r newydd, ie
a hynny hefyd ar ol llawer o argyoeddiadau a chystudd-
iau dy alw i ddiwygio; fel ag y gall ef ddywedyd, megis
yn *Amos ii. 13.* Meddwl hefyd mor hawdd y gallasai
Duw ysgwyd y baich ymaith, a'th dafu dithau y boen-
au tragywyddol, a dywedyd megis yn *Esa. i. 24.*
“Mi a ymgysuraf ar fy ngwrthwynebwyd.” Meddwl
hefyd mor barod y mae ef i droi ymaith ei ddigofaint,
ar yr arwydd leiaf o edifeirwch a dychweliad atto, *Sal.*
lxxviii. 36, 38. Ac hefyd mor barod y mae Iesu Grifft
i eiriol drosot, fel ffygysbren diffwrth, *Luc xiii. 8.*
Meddwl hefyd gynnifer un a dorrwyd oddiar y ddaear,
ac fu byw ac a bechodd lai na thi, a chynnifer eraill
sydd yn griddfan yn eu cellau, pan y mae ef gwedi ef-
mwythau arnat ti, a'th godi o wely cystudd, ac oni
ddylit gyd â'r gwahanglwyfus ddychwelyd yn ol i dalu
diolch

Pen. VI.
n allanol
rhoddai
xxx. 12.

arbed y

dy fyw.
i ymaith
ddiwrth
ynt? Ie
a syrthio
ddiolch,
ffit fod i
y garrio
fyd mor
h bech-
wydd, ie
hyfudd-
d, megis
gallasai
y boen-
. i. 24.
Moddwl
igofaint,
tto, Sal.
esu Grift
xiii. 8.
y ddaear,
er eraill
wedi ef-
ac oni
ol i dalu
diolch

Cyfar. iv. *gwedi eu badferyd o Glefyd.*

87

diolch i Dduw am dy iachau, a'th ddwyn drachefn mor
gyfurus i rodio'r ddaear, megis y gwnaeth Hezecia,
Esa. xxxviii. 15, 16, 17.

CYFAR. IV. *Astudia i ddefnyddio trugaredd a daioni
Duw tu ag attat yn y modd goreu.*

O Bechadur, a ddarfu i Dduw dy ddwyn yn ol o
byrth y bedd a min uffern, ac adferyd dy iechyd,
a rhoddi i ti gynnig newydd o drugaredd ac Iechydwriaeth
trwy Iesu Grift, yngweinidogaeth yr Efengyl,
yr hon ag oedditi yn ei ddiystyru o'r blaen? Ymdrecha
nawr i'w defnyddio hi, ynghyd â hir amynedd Duw a'i
driniaeth dirion tu ag attat, ac i'r diben hynny, cym-
mer y cynghorion canlynol.

(1.) Ymostwng yn isel am dy wrthnyfigrwydd o'r
blaen, a'th galon anedifeiriol, er mawr ddaioni ac am-
ynedd Duw tu ag attat; bydded i arbedol drugaredd a
daioni Duw dy dywys i wir edifeirwch, yr hyn oedd
unig ddiben Duw yn dy geryddu, megis y gwelwn yn
Rhuf. ii. 4.

(2.) Defnyddia yr amser ag y mae Duw yn ei hir
amynedd yn ei roddi i ti, i ymofyn am Iechydwriaeth
i'th enaid, yn lle'r holl ddyddiau y buost yn llwytho ei
hir amynedd ef â dy bechodau, ac yn blino ei yspryd ef.

(3.) Bydd wiliadwrus i chwilio allan bob sylfaen
dywyllodrus, ar ba un yr oedditi yn adeiladu dy obaith
am Iechydwriaeth, gan edrych am gael Crist yn graig
gadarn dan dy draed: ac na ddigalonna, am fod cym-
maint o'th amser yn myned i chwilio i'r gwaelod, canys
gwell ryw bryd na byth. Cofia mor alarus oedd cyflwr
y dyn hwnnw a adeiliadodd ei dŷ ar y tywod, *Math.*

vii. 27. Am hynny cloddia yn ddwfn, hyd oni cheffych sylfaen dan dy draed.

P E N. VII.

YN CYNNWYS CYFARWYDDIADAU I BOEL GLEIFION, PAN Y BYDDONT YN YMDDANGOS YN DEBIG I YMADAEL I FYD ARALL.

Yr ydwyf yn barod yn y Pennodau aeth heibio, gwedi rhoddi amryw gyfarwyddiadau, mewn perthynas i ymoftwng i ewyllys Duw, ac ymosyn am gymmwyster i farw, a galw am Weinidogion, ac eraill i'w hadeiladu yn y ffydd, a'u cyfurro yn yr Arglwydd, ac hefyd i drefnu eu meddianau bydol cyn eu marw; yn awr mi a chwanegaf ychydig wrth y rhai fydd yn debig i farw yn fuan.

CYFAR. I. *Ystyria yngwyneb angeu, mai yn awr neu lyth, yw'r amser i ti gael dy achub.*

OCH, y mae yn alarus i feddwl fod y rhan fwyaf o ddynion yn esgeuluso eu henaid, yn camdreulio eu hamser, yn camddefnyddio eu iechyd, ac yn gadael heb geisio Iechydwriaeth eu heneidiau yn sicr; mae gweled angeu yn agos, ar farn wrth y drws, a wna feddwl y cyfryw yn ofidus, a dywedyd, "O na chawn amser i ymbarottoi erbyn Tragywyddoldeb; Och! Ni feddyliais i am hynny hyd yr awr hon, y byddai raid i mi adael y byd hwn, a oes rhyw obaith i'r fath bechadur truenus a diofal." Yr wyf yn cyfadddef fod y cyflwr yn ddrwg, ond nid yn anfeddyginiaethol;

iaethol ; am fod aberth gwedi ei darparu am dy bechod, ac y mae holl ddigonol iachawdwr yn cael ei gynnig i ti, ac ni wrthododd efe un enaid gostyngedig a ddaeth atto ef i ymosyn am drugaredd. Y mae gennyt yn wir achos i alaru a ffeiddio dy hun o flaen Duw am dy bechod a'th ffolineb, ond nid i anobeithio, ond i gredu, beth bynnag yw dy bechod, dy ofnau, a'th demtasiwnau, fod Iesu Grift yn abl ac yn ewyllysgar i'th achub, a bod ei ras ef gwedi amlhau yn fwy na dy bechod di : mor llawen a fyddai'r cythreuliaid ac eneidiau'r damnedigion, pe byddent hwy yn dy gyflwr di, a chael y fath gynnig a gobaith am Iechydwrriaeth, mor ddiwyd y defnyddient hwy ddydd gras ! O cymmer dithau dy berfwadio i fod yn ddiwyd yr ychydig amfer sydd gennyt gwedi ei adael, gyd â'r gofal mwyaf i wneuthur cyfaddefiad gostyngedig o dy bechod o flaen Duw, a chael cymhwyfiad o waed Crist at dy gydwybod : ac megis y dywedodd Joshua wrth blant Israel, *Jos. i. 11.* " Parottowch i chwi luniaeth : canys o fewn tridiau y byddwch chwi yn myned dros y Iorddonen hon." Felly dithau, gosod i synu luniaeth i syned dros Iorddonen angeu, canys ni wyddost pa mor arw sydd y mynediad ; ac mi a roddaf i ti rai annogaethau i fod yn ddiwyd i hynny.

1. Yr ychydig amfer sydd gennyt heb ei dreulio, yw'r unig amfer i dreio am Iechydwrriaeth, beth bynnag a wnelych i gael y Nefoedd, neu ddiangc rhag uffern, a raid ei wneud yn awr neu byth ; canys nid oes gwaith na dychymmyg yn y bedd lle yr wyt yn myned iddo, ac nid oes dychwelyd yn ol i'r byd hwn i ddiwygio'r peth sydd ar fai, ni cheir byth dreial ar ol marw, ni ellir ei wneud ond un waith, *Heb. ix. 27.*

2. Am hynny bydd ddiwyd yn awr, o blegid pan y sasso angeu orchymyn i'th dori ymaith, efe a'i cyflawna

heb arbed na chaniattau un funud o amser i ymofyn am Iechydwrïaeth; fe a ortrechwyd y gelynion mwya anrhugarog rai prydiau trwy syrthio yn isel o'u blaen, ac ymbil trwy ddagrau am gael ychydig amser i ymbarottoi i fyd arall, ond ni chaniatta'r gelyn hwn, *sef angeu*, un funud o orphwyfiad.

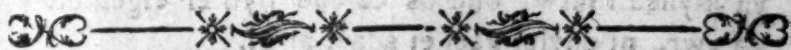
3. Ystyria fod dy gyflwr tragywyddol yn ymddibynu ar y cyflwr y byddi farw ynddo; angeu a egyr naill ai drws y Nef neu uffern o dy flaen, ac yn un o'r ddau le y rhaid i ti wneud dy drag'wyddol artref.

4. Cofia mai peth difrif yw marw, canys yna y bydd i ti sefyll o flaen dy Farnwr, heb un gorchudd rhyngot ag ef, ac mewn byd o yspydion, lle yr wyt yn awr mor anadnabyddus o hono; ac os ydyw clywed am danynt, a myned i dŷ lle byddont yn dywedyd eu bod yn ymddangos, yn peri i ti yn awr ddychrynu, beth a fydd dy ddychryn os cei dy yrru at y cythreuliaid, ac ysprydoedd y rhai damnedig yn dragywydd? Am hynny dy fraint yw cael bod yn ddiwyd i ymofyn am adnabyddiaeth o Arglwydd y wlad hono cyn yr elot iddi.

5. Ymdrecha â'th holl egni dros dy enaid; o blegid ti elli fod yn sicr y bydd i'r diafol wneuthur cymmaint ag a fedro ef yn dy erbyn di; os ydwyt ddyn annuwïol, efe a gais dy rwystro at Grift, naill ai trwy ddywedyd wrthyt fod dy gyflwr yn dda, a thrwy hynny wneud i ti gyfgu yn dy bechod, a'th ddiolfalwch, neu trwy ddywedyd ei bod hi yn rhŷ ddiweddar, a'th yrru i anobaith; a'i holl ddiben yn hyn yw dinystrïo dy enaid, am ei fod yn gwybod fod ei amser ef yn fyr. Ond os Cristion ydwyt, ni bydd i satan dy elyn malleisus, adael un moddion heb ei dreio, er ei fod yn gwybod nas gall ef ddim dy gadw o'r Nefoedd, ond efe a wna ei oreu i wneud dy ffordd yno mor Arw Tywyll, Temmestlog, ac anghysurus ag y medro ef.

ymofyn
on mwya
u blaen,
i ymbar-
hwn, *sef*
ddibynu
r naill ai
o'r ddau
a y hydd
d rhyng-
t yn awr
wed am
d eu bod
u, beth a
aliaid, ac
m hynny
m adna-
ot iddi.

ond happusrwydd y Credadyn fod y gelyn creulon hwn wrth y gadwyn, ac nis gall wneuthur yr hyn a fyno ef; canys Crist yw'r Bugail sydd yn gofalu am ei ddefaid, er hynny, y mae ef yn dioddeu yn ei ddoeth amcanion i'r gelyn hwn i flino llawer ar ei faint yn oriau marwolaeth. Yr hyn a barodd i'r enwog a'r duwiol Mr. *Knox* i ddywedyd wrth farw; "Yn fy mywyd yr oedd y diawl yn ceisio gennyf ammau fy ngras, a ngyrru i anobaith, trwy dafu fy holl bechodau yn fy nghwyneb, ond yn awr yn fy nglefyd, y mae ef yn dywedyd wrthyf fy mod i gwedi bod yn ffyddlon weinidog i Iesu Crist, am hynny fy mod yn haeddu'r Nefoedd; ond bendigedig y fyddo Duw, yr hwn a ddygodd yr ysgrythyrau canlynol i fy meddwl, "Nid myfi ond gras Duw ynof fi, beth sydd gennyf a'r nis derbynaiast." Ni chafodd plant Israel erioed boethach brwydr, na phan yr oeddent yn myned i mewn i dir yr addewid; felly disgwyd dithau, O gredadyn, a gwilia ac arfoga dy holl rafusau i wrth'nebu dy elyn gwaethaf yn yr oriau diweddaf.

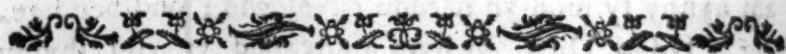

CYFAR. II. *Galara am dy bechod hyd y diwedd.*

o blegid
ymmaine
annuw-
y ddywe-
y hynny
vch, neu
'th yrru i
io dy en-
f yn fyr
dyn mal-
i fod yn
edd, ond
or Arw
nedro e
o

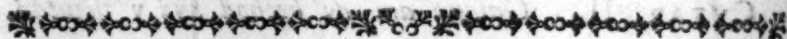
POSSIDONIUS a ysgrifennodd hanes bywyd *Augustin*, a ddywedodd iddo ef ei glywed yn dywedyd yn fynych yn ei ieched, mai edifeirwch oedd y dymmer oreu wrth farw i bob Cristion; ac am dano ei hun ei fod ef yn marw a dagrau yn ei lygaid, ac yn wylo o blegid ei bechod, a'i fod yn weddus i bob Cristion wrth farw, i faddau i ddynion eu camweddu, yr un modd y mae yn weddus iddynt ddial ar bechod, am iddo ddrygu'r Arglwydd Iesu, megis ag y dywedodd Paul wrthym ni, yn 2 Cor. vii. 11. Fod zêl ac yspryd dial

dial yn canlyn gwir edifeirwch, megis ag y gwelwn yn Samuel, ychydig cyn ei farw, yn dryllio *Agog*, a Moses (wrth orchymyn Duw) yn dial ar y *Midaniaid*, *Num.* xxxi. 2. A Samson wrth farw, a roddodd ergyd marwol i'r *Philistiaid*; felly tithau, O Gristion, cymmer y cyfleustra yn anghyngedig i ddial ar dy holl bechodau, trwy roddi iddynt ergyd marwol, canys dyna'r pryd diweddaf y cei gyfleustra i dalu'r pwyth, am iddo trwy dy holl fywyd ddianrhydeddu Duw, archolli Crist, a thrifhau yr Ysryd Glân yn dy galon di lawer gwaith.

CYFAR. III. *Bydd ofalus i gyflawni pob gweithredo gyfiawnder ac uniondeb dyledus arnat.*

FE a fyddai yn ddoethineb mewn dynion, i sefydlu ei meddianau bydol yn eu iechyd, fel ag y byddai eu meddwl i fod yn rhydd at bethau ysprydol, heb gael ei flino gan ofalon y ddaear a'i negesau pan y byddont yn myned i farw, ond os cafodd hyn ei esgeuluso hyd yn awr, ni ddylai gael ei adael ar ol.

CYFAR. IV. *Fe ddylid ymdrechu gorchfygu gormod o chwennychiad i fyw, ac ofn marw.*

NID yw yn rhyfedd fod y dyn drwg, yr hwn nid oes ganddo hawl yng Nghrist yn anfoddlon i farw, am ei fod yn ddychrynu gan euogrwydd am ei bechod a aeth heibio, ac yn ofni'r farn sydd i ddysfod: nac y mae yn amhosibl cael gwared o hyn, hyd nes delo ef i gredu yng Nghrist. Nid oes gan un dyn sylfaen i roesawi anghyngedig, ond y dyn sydd yn credu; er hynny y

mae

mae yn rhyfedd bod cynnifer o'r credinwyr mor an-foddlon i adael y byd hwn, yr hyn nid yw ddim iddynt hwy ond anialwch a gwlad flinedig. Yr oedd Lot yn cael ei flino yn *Sodom*, yn poeni ei enaid yno, er hynny yr ydoedd yn hwyrfrydig i fyned oddi yno : felly y mae llawer o gredinwyr, er eu bod yn cael eu blino yn y byd, y mae yn anhawdd ganddynt fyned o hono, ac y mae hyn yn digwydd am fod eu natur yn dychrynu wrth feddwl am ymddattod, ac hefyd o blegid gwendid eu grafusau. Ond bydded i bob Cristion ymdrech i orchfygu'r gwrth'nebiad yma, a myned yn llawen i hanner y ffordd i gyfarfod ag angeu, ac i'r diben o hyn, mi a gaf ofod o'th flaen y rhesymmau canlynol.

1. Ystyria mor lleied o achos fydd gennyt, O gredadyn, i fod mewn cariad â'r bywyd presennol.

(1.) Y mae yn fywyd pechadurus, y mae pechod yn aros yn dy natur, yn torri allan yn dy fywyd, ac yn nurddo dy ddyledswyddau. Ac mor fynych y darfu i ti gwynno dan y pwn, ac a fyddi di ddim yn llawen i gael gwaredigaeth dragywyddol oddi wrtho ef?

(2.) Y mae ef yn fywyd o glefydau a llesgedd, ac a fydd ddim i ti fod yn foddlon i gael dy iachau ar un waith.

(3.) Y mae yn fywyd o demtasiwnau, a satan yn wastad yn dy flino di, ac a fydd ddim i ti ddymuno cael myned allan o'i gyrraedd ef?

(4.) Y mae yn fywyd o erledigaeth oddiwrth yr annuwiol, ac a fydd ddim i ti ddymuno myned i'r lle, "Y paid yr annuwiol â'u cyffro; ac y gorphwys y rhai lluddiedig."

(5.) Y mae yn fywyd o gymmylau a thywyllwch, a'th haul yn fynych dan gwmmwl, a'th dyftiolaeth yn amheus, yr hyn fydd yn peri i ti gwynno yn chwerv,

ac

ac a fydd ddim i ti ddymuno yr amſer hwnnw ag y byddo hi yn ddydd goleu, ac nad elo dy haul i lawr yn dragywydd.

(6.) Y mae yn fywyd o driftwch ac ofnau : yn debig i fôr temheftlog, lle y mae'r tonnau yn cyrchu un ar gefn y llall, a phan y byddo un gofid gwedi myned heibio, yn ofni bod y nesaſ yn waeth ; ac welthiau y Nefoedd mor ddued a thrymaidd, ac y bydd corwynt o farnedigaethau Duw yn barod i hollti uwch ein penau ni. Ac oni ddyllit ddiolch i Dduw pan y delo ef trwy anghyſur i'w geisio i'w dŷ, a'th ofod allan o berygl ! Y mae yn drugaredd fod Duw yn eymmeryd y cyfiawn ymaith o ſlaen drygfyd, *Eſa.* lvii. 1. Megis ag y gwelwn i'r Arglwydd i wneuthur â'i was *Joſia* dduwiol, 2 *Bren.* xxii. 20. Felly yr ydys yn ſylwi iddo wneud â *Methuſela*, canys efe a fu farw yn y flwyddyn y daeth y diluw : ac hefyd efe a ddywedir, i *Auguſtin* farw ychydig cyn anrheithio *Hippo* ; a *Pareus*, cyn cymmeryd *Heidelberg*. Y mae *Luther* yn ſylwi, fod yr holl Apoftolion gwedi marw cyn diftrywio *Jeruſalom* : ac fe fu farw *Luther* ei hun, cyn i'r rhyfeloedd gwaedlyd dori allan yn *Germany*. Felly y mae Duw yn aml yn cuddio ei bobl o ſlaen treialon a'r goſidiau a fydd yn dyfod ar y byd.

O Gredadyn, beth yw'r byd hwn ag wyt yn hoffi ares ynddo ; nid yw ond bywyd marwol, neu anghyſur i fywyd : llawn o ofid am y peth a baſiodd, llawn o drafferth am y peth fydd yn bod, a llawn o ofn am y peth fydd i ddyfod. Y rhan gyntaf o'n bywyd, fydd yn cael ei dreulio mewn ffolineb, y gannol mewn goſalon, a'r diwedd yn cael ei lwytho a methiant a chyſtuddiau hên oedran : a pha leſhad a fydd i ni gael yſtyn ein dyddiau, dim ond gwneuthur, gweled, a phroſi mwy o ddrwg ; ac a fydd i wir Grifftion fod yn anfoddlon

gael ei rhyddau oddiwrth yr holl ofidiau hyn, a myned at ei Arglwydd a'i Waredwr.

2. Ystyria fod marwolaeth gwedi ei drefnu yr unig ffordd i'r gogoniant, nid oes un ffordd i fyned i dir yr addewid, ond trwy Iorddonen angen, ac oni ddymunai dieithr ddyn fod gartref gyd â'i gyfeillion, er fod ganddo ffordd arw a môr temhestlog i'w groesi? A oes un gartref fel y Nefoedd, lle y mae dy anghydmariaethol gyfaill Iesu Grift? O'r fath happusrwydd yw bod gyd â Christ, a'i weled ef megis ag y mae! Pa mor happus a debygech chwi fod *Pedr, Iago, ac Ioan* ar fynydd *Tabor*, pan welsant wedd newidiad ein Iachawdwr, ond O gredadyn, y mae angen yn sicrhau i ti fwy o happusrwydd na hynny, sef dy ddwyn i fynydd Sion, lle cei di, nid yn unig weled dy Iachawdwr yn wynnach na'r eira, ac yn ddisgleiriach na'r haul, ond dy hun gwedi dy gyfnewid gyd âg ef, a'th wneud yn gyffelyb iddo, a'th sicrhau yn dragywydd ger ei fron! Ni welodd y tri Apostol ond dau Brophwyd, ond ti a gai weled yr holl Brophwydi, yr holl Apostolion, a'r Merthyron, a'r holl Seintiau, a rhai ag a fu yn felus gennynt gyfeillachu â hwynt ar y ddaear, yn llewyrchu fel yr haul; mor fuan y bydd pethau disylwedd y byd hwn yn diflannu o dy olwg, a'i holl bleferau yn cael eu anghofio, pan y gwelost un waith y fath olwg ogoneddus yn y Nefoedd.

3. Ystyria mor foddlon y daeth Crist o'r Nefoedd i'r ddaear er dy fwyn: ac a fyddi di ddim boddlon i fyned oddiar y ddaear i'r Nefoedd er ei fwyn ef, ie er dy fwyn dy hun, canys i ti y mae'r ennill. A gymmerodd Crist dy natur di, a dyfod yn ufudd i angen, a phwrcasu i ti etifeddiaeth dragywyddol â'i waed ei hun? Ac a fyddi di yn ddifatter am gael ei meddiannu hi?

4. Ystyria y gwaradwydd fydd yn cael ei roddi ar grefydd

grefydd Crist, wrth waith credinwyr yn anfoddloni i farw, a ddywedais di lawer am Grift, am y Nefoedd, y gogoniant, a gweddio llawer am gael byw yn ei wydd ef, ac er hynny nid wyt ddim yn foddlon i fyned atto i'r gogoniant; beth yw hynny ond anghredu Duw, a themtio dynion i feddwl nad oes dim gwirionedd mewn crefydd.

Cwest. “Am nad yw ddim yn hawdd i ymgiprys ag anghredu, pa fodd y mae i mae i mi gyrhaeddyd y dymmer werthfawr hynny o fod yn foddlon i farw.”

Att. 1. Ymdrecha i ofod allan yn aml weithredol ffydd ar gyfiawnder Crist, a chred iddo farw i ddwyn i mewn berffaith gyfiawnder i gredadyn, fel ag y byddont yn gyflawn ynddo ef, a pha-ham y bydd i wir Grifftion ofni ymddangos ger bron Duw yn ei gyfiawnder ef, pan y dywedir ei fod yn ddifai ger ei fron. *Dat.* xiv. 4, 5.

2. Pan y cyrhaeddost heddwch â Duw, ymdrecha i'w gadw ef; trwy wneud dy gyfrif bob dydd â Duw, a gwiliad yn erbyn pechod ag fydd yn clwyfo dy gydwybod, yn difa dy gysuron, ac yn gofidio yspryd y mabwysiad ynot: tra byddom yn meddwl fod Duw yn ddig wrthym, fe fydd arnom ofn myned atto ef.

3. Gofala i fod yn fwy difatter am blefferau'r bywyd hwn, a'u defnyddio gyd â mwy o dduwiol ddifatterwch, ac yna ni bydd dim yn anhawdd gennynt ymadael â hwynt.

4. Ymdrecha i fod dan fwy o ddwfn ystyriaeth o'r baich o bechod gwreiddiol, ynghyd â'i waith ar dy galon, a hyn a wna i ti feddwl mwy am anghredu, o blegid y gwna ef dy ryddhau oddiwrth hwnnw, a phob pechod arall.

5. Ymosyn am ychwaneg o amlygiad o hawddgarwch Crist, a beunyddiol ymarfariad a chynnydd yn ddi-gariad

gariad tu ag atto ef; canys y mae yn natur cariad i ddymunno chwaneg o gyfeillach â'r person y mae yn ei garu.

6. Meddwl yn fynych am angeu, pan y byddost yn mwynhau'r iechyd goreu.

7. Bydd yn fynych yn ymhyfrydu yn y gwaith o ganmol Duw, a derchafu yr Oen a laddwyd, yr hyn a duedda dy feddwl, i chwenych bod lle mae hynny yn cael ei wneuthur yn barhaus.

Yn ddiweddas, Meddwl yn fynych am y rhybuddion a'r cystuddiau sydd yn rhagflaenu angeu, y rhai mae Duw yn ei anfon i'th rybuddio, ac i'th ddiddysfnu oddi-wrth gariad at y bywyd hwn; a'th wneuthur yn fodd-lon i farw. I'r diben hyn, y mae Duw yn danfon arnat amryw glefydau, poennau, gwendidau, diffygiadau, cyfyngderau, colledion, croesau, a siomedigaethau, &c. Ac yn neillduol, bydded i hên bobl edrych ar redegwyr a chenhadau marwolaeth, yr rhai y sonir am danynt yn gyffelybiaethol gan y Pregethwr, *Preg. xii. 2. Cyn tywyllu'r haul, a'r goleuni, a'r lleuad, a'r ser, a dychwel-yd y cymmylau ar ol y gwlaw; h. y.* Gynheddfau a synwyrâu'r hen bobl, sef goleuni'r enaid yn gwanhau, *Yna y cymmylau a ddychwelant ar ol y gwlaw; h. y.* Eu clefydau a fydd yn aml, megis y diferion gwlaw ar ddi-wrnod gwlawog, pan y byddo diwedd un, fe ddechreu'r llall.—Adn. 3. *Yr amser y cryna ceidwaid y tŷ; h. y.* Y pen ar dwylaw ag oedd yn amddiffyn y corph yn ysgwyd. *Ac y crymma'r gwyr cryfion; h. y.* Y coesau, y rhai yw pilerau'r tŷ, yn gwanhau. *Ac y me-tha'r rhai sydd yn malu, am eu bod yn ychydig; Sef y dannedd, y rhai sydd fel meini'r felin, yn malu'r bwyd. Ac y tywylla'r rhai sydd yn edrych trwy ffenestri; Sef y llygaid yn tywyllu, y rhai y mae Duw yn peri i ni eu troi rhag edrych ar oferedd, ac edrych ar*

yr Iesu am fywyd.—Adn. 4. *Merched cerdd yn distewi.* b. y. Y clustiau yn trymhau, ac heb lasar eu hunain, na phlefer i glywed cân eraill. Yna mae angeu yn ein tynnu, megis gerfydd ein clustiau i ymwrando ar y cŷnghanedd Nefol.—Adn. 5. *A'r pren almon yn blodeuo.* b. y. Y gwallt sydd yn gwynnu, a'r rhan allanol o'r dyn yn gwanhau, felly hefyd y bydd y rhan dufewnol: fel ag y dywedir yn—Adn. 6. *Cyn torri'r llinyn arian a chyn torri'r cawg aur, a chyn torri'r piser ger llaw'r ffynnon, neu dorri'r olwyn wrth y pydew.* Y llinyn arian; sef Pilionen y gewynnau; *A'r cawg aur*; yr hwn yw'r pen, lle mae'r emennydd, a'r synwyr, a'r gweithrediad sydd yn cael ei garrio o'r pen trwy'r gewynnau a'r aelodau: *Y piserau*: yw'r gwythiennau sydd yn cario'r gwaed trwy'r holl gorph, o ffynnon yr asu, a dorir: *A'r olwyn wrth y pydew*; yw'r rhedweliau, sydd yn cario'r bywyd o'r galon i'r holl aelodau; yr holl bethau hyn sydd yn gwanhau gyd â henaint, ac yn rhybuddio'r dyn i alw ei serchiadau allan o'r byd, a'r pethau sydd ynddo, a'u gosod ar bethau Nefol, fel ag y gallo ddywedyd, “Mi a chwenychwn ymddatod, a bod gyd â Christ.

CYFAR. V. *Ymdrecha i fod yn debig i'r ben dduwiolion, y rhai a fuant feirw mewn ffydd.* Heb. xi. 13.

NID yn unig se a barhaodd y rhai hyn yn y ffydd, ac a fuant feirw mewn meddiant o wir ffydd, ond hefyd mewn ymarferiad o honi, yr hyn sydd yn cynnwys amryw bethau ag a ddylem ni fod yn gyffelyb iddynt.

1. Yn y broffes a'r ymarferiad o athrawiaeth gwirioneddau'r grefydd gristnogol; y ffydd hon a ddylaf

fod ga
ac i b
farw
pan oe
oddeu
Iesu, (Flyn
a pha

2. M
sefydlog
lechydd
faen eu
eu. Jos

3. Y
byddo y
gallu ei
Simeon
Iesu y n
yr un y

4. Y
byddo y
â hyder
ag y dyw
i bwy y
yn abl i
nw.” F
“I'th l
Arglwyd

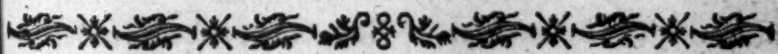
CYFAR.
ac yma
ac enw

fod gan bob Cristion pan y byddo yn wynebu angeu, ac i barhau felly hyd y diwedd, pe gorfyddai iddo farw drofti; megis ag y gwnaeth y duwiol *Polycarp*, pan oedd y Rhaglaw yn ceisio ganddo wadu yn lle dioddeu Merthyrdod, “Mi a wasanaethais yr Arglwydd Iesu, (meddai'r hen ŵr) bedwar ugain a chwech o Flynnyddau, ac ni wnaeth ef ddim yn fy erbyn i erioed, a pha fodd y gallaf ei wadu ef yn awr?”

2. Marw mewn ffydd sydd yn cynnwys calonog a sefydlog grediniaeth dufewnol, o wirioneddau sylfaenol lechydwrïaeth, fel ag y gallont eu gwneuthur yn sylfaen eu gobaith, eu llawenydd, a'u cysur yn awr ang-eu. *Job* xix, 25, 26.

3. Y mae'r credadyn yn marw mewn ffydd, pan y byddo yn cael adnewyddol gymhwyfiad o iawn Crist, a gallu ei gymmeryd ef yn ei ffeichiau, megis y gwnaeth Simeon cyn marw, a gallu dywedyd, yn yr Arglwydd Iesu y mae i mi gyfiawnder a nerth, er nad oes gennyf yr un ynof fy hun, etto y mae gennyf y ddau ynddo ef.

4. Y mae'r credadyn yn marw mewn ffydd, pan y byddo yn gallu ymddiried ei enaid wrth ymadael gyd â hyder duwiol i law yr Arglwydd Iesu, a dywedyd fel ag y dywedodd Paul, *2 Tim.* i. 12. “Canys mi a wn i bwy y credais, ac y mae yn ddiogel gennyf ei fod yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.” Hyn hefyd oedd arferiad Dafydd, *Sal.* xxxi. 5. “I'th law y gorchymynaf fy yspryd: gwaredaist fi o Arglwydd Dduw y gwirionedd.”

CYFAR. VI. Mi a gaf ofod o'ch blaen rai geiriau ac ymarweddiadau amryw o'r dynion mwya duwiol, ac enwogcaf a fu ar y ddaear, fel Patrwn i chwi gan-

lyn ar eu hol, a'u dilyn yn yr hyn yr oeddent hwy yn dilyn yr Arglwydd Iesu Grist.

Mi a gaf ddechreu rhoddi Esampl allan o'r ysgrhythrau Sanctaidd; ac ymlaenaf Brënin y Saint, Iesf yr Arglwydd Iesu Grist.

O Mor felus a chysurus oedd ei ymadroddion ef wrth ei ddisgyblion, pan yr oedd yn neshau i angeu; a'r fath Nefolaidd weddiau oedd yn ei ddanfon drostynt hwy, a'r holl had etholedig yr amser hynny, megis ag y gwelir yn *Ioan*, Pen. xiv. xv. xvi. a'r xvii. Y rhai fydd yn gymmwys i'w darllen bob amser, ond yn neillduol pan y byddo angeu yn neshau; ac hesyd darllenwn hanes ei ddioddefiadau, lle y gwelwn ei ryfeddol ymddiried yn ei Dad, ei amynedd tan ei ddioddefiadau, ei dynherwch at ei elynion, ei gariad at ei ddisgyblion, ei ofal am ogoniant ei Dad, ei ufudd-dod hyd angeu, a'i ewyllysgarwch i offrymmu ei hun dros ei bobl. Felly y llewyrchodd haul fawr y cyfiawnder yn y modd mwya gogoneddus yn ei waith ef yn myned i lawr, a hyn a wnaeth ef i foddloni cyfiawnder, i achub pechaduriaid, ac i roddi esampl i'w holl Saint i ganlyn ar ei ol ef hyd y diwedd.

Jacob, pan yr oedd ef ar wely angeu, a alwodd ei feibion ynghyd, ac a roddodd iddynt lawer cyngor da, ac a'u bendithiodd hwynt: ni a gawn ei eiriau rhagorol yn xlviii. a'r xlix. o *Genesis*; ac yn neillduol mor felus y mae ef yn dywedyd am ddyfodiad y *Messiah*, yn y 10. a'r 18. *adnodau* o *Ben*. xlix. Ac mor serchiaadol y mae ef yn canmol daioni Duw yn ei ragluniaeth tu ag atto yn ei holl fywyd, *Gen*. xlviii. 15. 16.

Joseph, pan y bu ef farw, a lefarodd yn hawddgar wrth ei frodyr, y rhai ag oedd gwedi ymddwyn yn greulor

Cyfar.
greulo
Arglw
ef i'w

Mo

yno,
blant
xxxii.
ef yn h
yd, "
canys

Jesu

gorchy
gwelw
gallwn
'r matt
ymhell
perthys
fel y ga
ffyddlo
ned he
yn eich
dim o'r
eich D
shwi, a

Dafy

wodd y
iddynt
ef, ac y
Dad. I

Paul

wel diw
orchymy
yr Yspry
Act. xx.

greulon tu ag atto ef; ese a sicrhaodd iddynt y byddai'r Arglwydd yn ffyddlon, i gyflawni ei addewid a roddodd ef i'w tadau, *Gen. l. 20.*

Moses, pan yr oedd ef yn myned i ben Nebo i farw yno, a adawodd lawer cyngor pwyfig, ac a fendithiodd blant Israel; y mae gennym ei eiriau hoffus yn *Deut. xxxii. a'r xxxiii.* Ac yn y 4. *adn. o'r xxxii.* Y mae ef yn hyfryd ganmol Duw wrth y bobl, ac yn dywed- yd, "Ese yw y Graig; perffaith yw ei weithredoedd; canys ei holl ffyrdd ydynt farn."

Josua, pan yr oedd yn agos i farw, a roddodd lawer gorchymyn pwyfig a chyngorion i'r bobl, megis ag y gwelwn yn *Pen. xxiii. a'r xxiv. o'i Lyfr, lle y* gallwn weled y modd neillduol a gymmerodd ef i wasgu'r matter at feddyliau'r bobl, pan nas gallasai eu dysgu ymhellach; y mae yn apelio at eu cydwybodau mewn perthynas i ffyddlondeb Duw yn cadw ei air iddynt, fel y gallasai trwy hynny eu rhwymno hwynt i fod yn ffyddlon iddo ef, *Jos. xxiii. 14.* "Ac wele, fi yn myned heddyw i ffordd yr holl ddaear: a chwi a wyddoch yn eich calonau, ac yn eich eneidiau, na phallodd dim o'r holl bethau dajonus a lefarodd yr Arglwydd eich Duw am danoch chwi; hwy a ddaethant oll i chwi, ac ni phallodd dim o honynt."

Dafydd, pan yr oedd ei ddiwedd yn agoshau, a al- wodd y bobl ynghyd, ac a orchymynodd yn ddi- frif iddynt yngwydd Duw, i gadw ei holl orchymynion ef, ac yn neillduol i'w fab Salomon, i adnabod Duw ei Dad. *1 Cron. xxviii. 8, 9.*

Paul yr Apostol, pan yr oedd yn cymmeryd ei ffar- wel diweddas ag Henuriaid *Ephesus*, a roddodd iddynt orchymyn dwys i wilied ar y Praidd, y rhai y gosododd yr Ysryd glân hwy yn olygwyr, ac arnynt eu hunain, *Act. xx. 28.* Ac mor felus y mae ef yn canu yngwy-

neb angydd ! 2 *Tim.* iv. 6, 7, 8. "Canys myfi yr awr hon a aberthir, ac amser fy ymddattodiad i a nesaodd. Mi a ymdrechais ymdrech ddeg, mi a orphenais fy ngryfa, mi a gedwais y ffydd." &c

Mewn cyfflybiaeth i'r Saint sydd yn yr ysgrythur, y mae pobl Dduw ymhob oes o'r byd, gwedi amcannu gogoneddu'r Arglwydd, ac adeiladu eraill yn eu marwolaeth, trwy ganmol yr Arglwydd, ac annog duwioldeb i'w cyfeillion a'u teuluo'dd, megis ag y dylem ninnau ddyfsgu ein cyfeillion, pa fodd i fyw ac i farw, fel ag y dywedodd gwr duwiol un waith, "Mi a ddyfsgais i chwi o'r blaen pa fodd i fyw, yr ydwyf yn awr yn dyfsgu i chwi pa fodd i farw."

Ac fel y mae ymadrodd dynion duwiol wrth farw, ymhob oes, gwedi bod o fendith i gryfhau, annog, a bywiogau eraill i'w canlyn : mi a gaf ddwyn amryw o Esamplau o ysgrifenedau Mr. *CLARK*, ac amryw Awdwyr enwog eraill, y rhai ag oedd eu grasusau yn llewyrchu fwyaf, a'u hymadrodd yn Nefolaidd, pan oedd haul eu bywyd yn myned i lawr.

1. *Polycarp* a ddywedodd, wrth ei boenydwyr, pan yr oedd yn dyfod at y Pawl i gael ei losgi, "Gadewch fi yn rhydd ac na rwymwch fi, o blegid yr hwn a roddodd i mi nerth i ddyfod at y tân, a rydd i mi amynedd i ddioddeu'r fflammau heb i chwi fy rhwymmo."

2. Y duwiol *Cyprian* a orchfygodd angydd gan ddywedyd, "Gadewch i hwnnw ofni angydd, ag a raid iddo bafio trwy'r gyntaf i'r ail farwolaeth." Pan y clywodd ef y *Sentence* yn cael ei chyhoeddi yn ei erbyn, efe a ddywedodd, "Yr ydwyf yn diolch i Dduw am fod yr amser gwedi dyfod, i'm gollwng yn rhydd o'r carchardd hwn o glai." Ac efe a fu farw yn gysurus yn yr Arglwydd.

3. *Basil*

Cyfar.

3. I
swydd
wadu
nygiad
hyn i b
marwo
ei fygw
pleserau
falu na
ied yn

Pan
oddia
dros y
rhaid i
iannau,
iddo, of
ag un
boenau,
Rheolw
yn yr y

4. Ig
ei larpic
oedd ef
y gwnae
chyffwro
ynt gae
ddryllio
y Llew
felin yn
wneud b
Nefoedd

5. Yn
ef yn go
waftad,

3. *Basil*, pan y danfonodd yr Emprwr Valens ei swyddogion atto i gynnig iddo wobrwyon mawr, am wadu ei ffydd, a wrthododd gyd â diystyrwch ei gynnygiad, ac a ddywedodd: “Efe a all gynnig y pethau hyn i blant.” A phan y dywedasant y cae ef ddioddeu marwolaeth, efe a atebodd, “Y pethau hyn a ellwch ei fygwth ar eich mawrion, yr rhai fydd yn canlyn eu pleserau annuwiol, ond am danaf fi, nid ydwyf yn gofalu nac yn ofni’ch bygythion; am fy mod yn ymddiried yn yr Arglwydd.”

Pan y dywedodd *Modestus* y cymmerid ei feddiannau oddiar *Basil*, ac y cai ei boeni, naill ai trwy ei ddanfon dros y môr, ai ofod i farwolaeth, fe a atebodd, “Nid rhaid i’r hwn nad oes ganddo ddim, i ofni colli ei feddiannau, na’r hwn ag y mae’r Nefoedd yn etifeddiaeth iddo, ofni cael ei alltudio, nac i’r hwn a ellir ei ddryllio ag un ergyd, a’i ollwng yn rhydd oddiwrth ei holl boenau, ofni marw.” Yr wyt wedi ynfydu, ebe y Rheolwr, ebe yntau, “Mi a ddymunwn pe bawn byth yn yr ynfydrwydd hwn.”

4. *Ignatius*, a ga’dd ei ddwyn o *Syria* i *Rufain* i gael ei larpio gan anifeiliaid gwylltion, ac ar y ffordd yr oedd ef yn ofni rhag i’r Llewod wneuthur ag ef, megis y gwnaethant â rhai eraill o’r duwiolion, fef peidio a chyffwrdd ag ef: am hynny, fe a ddeisyfodd a’r fod iddo ynt gael eu cadw heb fwyd, fef y byddent sicr o’i ddryllio ef yn fuan. (O blegid eb ef) fe fydd dannedd y Llewod i mi, yn gyffelyb i’r modd ag y mae meini’r felin yn malu’r gwenith, a’i wneud yn gymmwys i wneud bara, felly y byddaf innau yn fara cymmwys i’r Nefoedd.”

5. Yr enwog *Mr. Knox*, ein diwygiwr, pan yr oedd ef yn gorwedd a’r wely anghu, oedd yn gweddio yn wastad, ac yn llefain, ‘Tyred Arglwydd Iesu; Iesu hawddgar

hawddgar, i'th ddwyllaw'r ydwyf yn gorchymyn fy yspryd." Gofynodd un iddo, a ydoedd ei boen ef yn fawr yntau a atebodd, 'Nad oedd ef ddim yn cyfrif hynny yn boen iddo, ag a fyddai yn ddiwedd i'w holl dralledion, ag yn dechreu ei lawenydd tragywyddol.' Yn fynych ar ol myfyrio yn ddwys, ef a ddywedai, 'Gwasanaethwch yr Arglwydd mewn ofn, ac yna ni bydd angeu yn ddychrynlyd i chwi; gwynfydedig yw marwolaeth y rhai hynny ag fydd a rhan ym-marwolaeth yr Arglwydd Iesu.'

Ar ol temtasiwn cryf a gafodd ef gynt, efe a ddywedodd, 'Yn awr y mae'r gelyn gwedi ffoi gyd â chywilydd, ac ni ddychwel ef mwy, myfi a wn yn awr fod y frwydr drosodd, ac y caf yn fuan heb ddim poen ar fy nghorph, na thrallod ar fy yspryd, newid y bywyd gofidus marwol hwn, yn lle bywyd happus ag anfarwol.' Ar ol i un weddio drosto, fe a ofynwyd iddo, a oedd ef yn clywed y gwr ar weddi, efe a atebodd, 'Mi a ddymunwn ar Dduw pe baech chwi yn clywed â chlust a chalon yn y modd ag yr wyf fi yn clywed!' Ac a ddywedodd, 'Arglwydd Iesu derbyn fy yspryd.' A chyd â'r geiriau, efe a ymadawodd â'r byd, heb symnyd llaw na throed, nid fel un yn marw, ond megis un yn mynedi gyfsgu.

6. *Doctor Gouge*, pan yr oedd yn myned i farw, oedd yn cael ei flino yn fawr gan ddolur y Garreg, a chystuddiau poenus eraill; ac er ei fod yn fynych o achos ei fawr boen yn cwyno, er hynny, ni chlywyd ef erioed yn grwgnach yn erbyn Duw; ni lefodd ef erioed, *dioddefwr mawr wyf*, ond yn wastad, *pechadur mawr ydwyf*: gan ymgysuro ei hun am fod gan ddo iachawdwr mawr. Ac yn fynych efe a ddywedai yn ei boenau mwyaf, 'Wele, nid oes dim o uffern yn hynna digllonedd Duw. O fy enaid bydd ddistaw ac amyneddgar,

yneddgar
ti; tydi
yr ydwyf
fod yn c
fawr, e
rhoddi i
weithio
yr holl o
uffern.
wedyd g
gyfeillio
a'i lwyd
teiddiai
cysur me
ac a dd
Meddwl
angeu ei
yn diolc
wneud o

dan yr u
pa fodd
berth yn
moenau
law gall
ddiau, '
Mara; i
dân digo
nirfawr l
fyddai fy
edd, a ch
gwedi do
dryllia'r
caethiwu

yneddgar, dy Dad a'th Dduw fydd yn trefnu fel hyn i ti; tydi yw ei glai, efe a all dy fathru di fel y mynno, yr ydwyf gwedi haeddu hynny, y mae yn ddigon dy fod yn cael dy gadw o uffern: er fod dy gyftudd yn fawr, etto nid yw yn anioddefol, y mae dy Dduw yn rhoddi i ti orphwysfa weithiau, fe gaiff y cyfan gydweithio er daioni, ac yn y diwedd wneuthur terfyn ar yr holl ofid, yr hyn nis gallafwn ddisgwyl pe buafwn yn uffern.' Yn ei ddioddefiadau yr oedd yn fynych yn dywedyd geiriau *Job ii. 10.* A phan y byddai rai o'i gyfeillion yn ei gyfuro, ac yn fôn am ei ddoniau hynod a'i lwyddiant yn y weinidogaeth, efe a atebai, 'Na feiddiai ymddiried yn y pethau hynny, a chymmeryd cyfur mewn dim ond yn Iesu Grist, a'r hyn a wnaeth ac a ddioddefodd ef drosaf yw sail fy nghobaith.' Meddwl am farw oedd yn blefer ganddo, gan gyfrif anghyfeirdd ei gyfaill goreu, nefa at yr Arglwydd Iesu; ac yn diolch i Dduw am nad oedd ganddo ddim heb ei wneud ond marw.'

7. Mi a ddarllenais am Weinidog arall, ag oedd dan yr un ddirfawr boenau, pan yr oedd rhai yn gosyn pa fodd yr oedd ef, ei fynych ateb oedd. 'Fod y berth yn wastad yn llosgi, ond heb ei difa; er fod fy moenau uwchlaw nerth fy natur, etto nid ydynt uchlaw gallu gras Duw, i'm cynnal danynt.' Efe a weddiau, 'Arglwydd, difera gyfur i ddyfroedd chwerwon Mara; pâr i waed y tannelliad, yr hwn a ddiffoddodd iân digofaint ag oedd yn fy erbyn, i ddiffodd gwres fy nifawr boenau. O na bae fy amynedd i yn fwy, fe fyddai fy mhoenau yn llai; Arglwydd dyro i mi amynedd, a cherydda fi fel y mynoft. Dyma gerbyd tanllyd gwedi ddanfôn i fyned a mi i'r Nefoedd. O fy Nuw, dryllia'r carchardŷ hwn, a gollwng fy enaid tlawd caethiwus yn rhydd, yr ydwyf yn dymunno cael ymddattod,

ddattod, ond cynnorthwya fi i fodloni aros dy amser di.
Efe a lefai drachefn, 'Pa bryd y daw'r amser, pan na
 phecha i mwy, na dioddeu mwy? O cadw fi rhag
 dianrhydeddu dy enw trwy rwgnach: Och, pwy na fe-
 ddylliau yn barchedig am Dduw, hyd yn oed wrth losgi
 yn y tân; O Arglwydd, ni roddaiſt ddim achos i mi
 feddwl yn ddrwg am danat ti. Bendigedig a fyddo dy
 enw, canys y mae heddwch yn y dyn tufewnol, pany
 mae'r un allanol yn llawn o ofid! Y mae hwn yn
 gwppan chwerw, ond y mae gwedi ei gymmysg gan fy
 Nhad nefol, am hynny mi a'i hyfaf.'

8. Mr. *Jean Askew*, yr hon a gafodd ei Merthyr yn
 amser y Brenin Harri, hi a ddywedodd yn y carchar yn
 y modd yma: 'Ysgrifenwyd gennyf fi *Jean Askew*,
 nad ydwyf nac yn dymuno marw, nac yn ofni ei rym,
 ac mor llawen ag un sydd yn teithio tu a'r Nefoedd.'
 Pan ddanfonodd y Canghellwr, (*Chancellor*) Lythyr au
 attr pan yr oedd hi gwedi ei rhwymmo i gael ei llosgi,
 i gynnig pardwn iddi, os gwadau yr Arglwydd Iesu:
 hi a ballodd ac edrych arnynt, ac a ddanfonodd yr at-
 teb hwn, *sef*: 'Na ddaeth hi ddim ynô i wadu ei Har-
 glwydd a'i Meistr.'

9. Mr. *James Bainham*, pan yr oedd ef gwedi ei
 rwymmo wrth y Pawl, ac wedi hanner llosgi ei goe-
 fau a'i freichiau, a ddywedodd y geiriau hyn: 'O chwi
 Babistiaid, yr ydych chwi am weled gwyrthiau, dyma i
 chwi wyrthiau i weled yn awr, canys nid wyf yn teim-
 lo dim mwy o boen yn y tân hwn, mwy na phe-
 bawn i mewn gwely plŷf, y mae ef i mi megis gwely
 o flodau peraid.'

10. *John Lambert*, pan yr oedd ef yn llosgi yn
Smithfield, a'i glyniau gwedi eu llwyr ddifa gan y tân, a
 gododd ei ddwyllaw i fynu, a'i fysedd megis canhwyllau

Cyfar. vi
 yn llosgi,
 odd allan.

11. M
 a gollodd
 yr oedd y
 i'r Post a
 ga'dd ei l
 y cyrrodd
 wrth ei w

12. A
 yn syrthio
 a phaham

13. M
 nad oedd
 y diwedd
 aith am e
 Yr ydy
 i mi gysf
 mawr.

dyd wrth
 môroedd
 wg yr ha
 newydd y
 drachefn
 wydd.' E
 f, 'Nac
 ni a alla
 llangu
 ywedyd,
 n foddlo
 neiddo
 y; ynta
 fuom y

yn llosgi, ond ei galon yn llawn o lawenydd, a waeddodd allan, 'Neb ond Crist, neb ond Crist.'

11. Mr. *Robert Glover*, ychydig cyn ei farwolaeth, a gollodd y teimlad o ffafur Duw, ac o'r achos hynny yr oedd yn drift iawn, ond pan y daeth o fewn golwg i'r Post ag oedd ef i gael ei rwyddo i'w llosgi, efe a ga'dd ei lanw mor ddifysmawr â'r Yspryd glân, fel ag y cyrrodd ef ei ddwyllaw ynghyd, ac y gwaeddodd allan wrth ei wâs, *Efe a ddaeth, efe a ddaeth!*

12. *Augustin* a ddywedodd, 'Y mae'r canghennau yn syrthio oddiar y coedydd, a'r cerrig o'r adeiladaeth, a phaham y mae neb yn rhyfeddu fod dynion yn marw.'

13. Mr. *John Dod*, a gafodd Dwymyn boeth, fel nad oedd ond gobaith gwan am ei einioes ef; ond yn y diwedd y Meddyg a ddywedodd, 'Y mae gennyf obaith am eich iachad chwi etto.' Mr. *Dod* a'i atebodd, 'Yr ydych yn meddwl eich bod wrth hynny yn rhoddi i mi gysur, ond yn lle hynny, yn peri i mi dristwch mawr. Y mae eich geiriau i mi, megis un yn dywedyd wrth ddyn gwedi cael ei gyrru gan wyntoedd a môroedd geirwon dros hir amser, a chwedi dyfod i olwg yr hafan, lle'r oedd ei enaid yn hiraethu am fod, a'r newydd yn dyfod atto, fod yn rhaid iddo fyned yn ei ol drachefn i gael ei gyrru gan wyntoedd a môroedd newydd.' Efe a ddywedai yn fynych yn ei glefyd diwedd-af, 'Nad oedd arno ofn edrych anghen yn ei wyneb, ni a allaf ddywedyd, Angen pa le mae dy golyn, ni all angen wneud niwed i mi.' Efe a fyddai yn arferyd dywedyd, gwybodaeth o ddau beth a wnae i ddyn fod yn foddlon i farw, *sef*, pa beth yw'r Nefoedd, a'i bod yn eiddo iddo. Ie (ebe un) pe bai dyn yn sicr o hynny; yntau atebodd, 'Sicrwydd a ellir gael, pa beth a fuom yn ei wneuthur yr holl amser a aeth heibio?'

Un

Unwaith pan yr aeth ef i weled Gweinidog duwiol ar wely anheu, ag oedd yn amheus iawn am ei gyflwr, pan y dywedodd y Gweinidog wrtho, ‘O Mr. Dad, pa beth a ddywedwch am danaf fi, ag fydd yn myned o’r byd, heb un cyfur i fy enaid?’ Ynau a attebodd, ‘Beth a ddywedwch chwi am Iesu Grift, yr hwn pan oedd ef yn myned o’r byd, na cha’dd ddim cyfur, ond a lefodd allan, “Fy Nuw, fy Nuw, pahan y’m gadewais?”——Efe a ddywedai am gyftudd, mai meddyginiaeth Duw ydyw, yr hwn a allwn ei felusu trwy weddi’r ffydd; ond yr ydym ni yn fynych yn ei wneud yn chwerw, trwy ofod ynghwppan Duw y pethau chwerwon hynny a elwir anghrediniaeth a grwgnachrwydd.’ Efe a fyddai yn aml yn galw anheu yn gyfaill i ras, ond yn elyn i natur; canys (eb ef) ‘Lle mae gras yn gwanhau pechod, y mae anheu yn ei ladd.’ Efe a ddywedai yn fynych, ‘Nad oedd dyn byth mewn cyflwr drwg, oddi eithr fod ei galon ef yn galed, ac nas gallasai weddio.’—Y ffordd ag oedd ef yn ei ddysgu i Grift’nogion, i beidio ag edrych ar gyftuddiau yn hir, ond dywedyd wrthynt am gadw eu golwg ar beithau tragwyddol. 2 Cor. iv. 17, 18. Canys (eb ef) Pa beth a all fod yn fawr, i’r hwn fydd yn edrych ar y byd yn ddim? A pha beth a all fod yn hir, i’r hwn fydd yn edrych ar ei fywyd ond megis lled llaw?——Pan y gwelai ef Griftion yn drift, efe a ddywedai megis ag y dywedodd *Jonadab* wrth *Amnon*, “Ti fab y Brenin, pahan yr ydwyt yn edrych yn ddrwg?”—A phan y byddai rhai yn achwyn wrtho am eu croesau a’u colledion, efe a adroddai eiriau *Eliphaz* wrth *Job*, “A’i bychan gennyt ddiddanwch Duw?”—‘Os cymmerodd ef oddi-wrthit dy blant, dy iechyd, neu dy feddiannau Ni chymmerodd ef ddim o hono ei hun, na Christ na’i Ysryd; na’r Nefoedd, na’r bywyd trag’wydd oddi-arnat.’

14. *Oecolampadius*, y Difeinydd enwog hwnnw o *Switzerland*, pan yr oedd ef yn gorwedd ar wely angyu, gofynodd un iddo, a oedd y goleuni yn ei flino? efe a atebodd, gan bwyntio at ei fynwes, 'Wele yma gyflawnder o oleuni, gan feddwl am y cysur a'r llawenydd nesol oedd yn ei enaid ef.' Efe a ofynnodd i un yn ei ymyl, *pa newydd oedd?* Yntau a atebodd, *nad oedd ganddo ddim newydd*: Wel, (eb'r ef) mae gennyf fi *newydd*: 'Myfi a fyddaf yn fuan gyd â'r Arglwydd Iesu Grist.

15. Pan ofynwyd i un Gwr duwiol, ag oedd yn hynod dawel ar ei gydwybod trwy ei holl gyfudd, pa fodd yr oedd hi arno? efe a atebodd, ei fod yn sefydlu ei feddwl yn gyson ar yr addewid felus honno yn, *Esa. xxvi. 3.* "Ti a gedwi mewn tangnefedd heddychol yr hwn fydd a'i feddylfryd arnat ti; am ei fod yn ymddiried ynot." Ac fe wnaeth Duw hi (eb efe) yn gyflawn felly i'm henaid i.

16. Mr. *Robert Bolton*, yn amser ei gyfudd trwm diweddaf, a ddywedai yn fynych; 'O, pa bryd y daw'r awr ddymunol, pan y caffwyf ymddattod a bod gyd â Christ?' Un a ddywedodd wrtho, mai hynny oedd oreu er ei les ef, ond er lles yr Eglwys, mai gwell oedd iddo gael byw, efe a atebodd, 'Os caf ffafr yngolwg yr Arglwydd, efe am dwg i fynu etto, ac mi a gaf ei gweled hi a'i breswylfod; ond os amgen, Wele fi, gwnaed â fi yr hyn a fyddo dā yn ei olwg.' Un arall a ofynnodd iddo, A oedd ef ddim yn foddlon i fyw, os hynny a fyddai ewyllys Duw? Efe a atebodd, 'Yr wyf yn canniattau fod bywyd yn fendith oddiwrth Dduw, ac ni bydd i mi esgeuluso un moddion cyfreithlon i'w gynnal ef, ond o'r ddau, y mae yn anfeidrol well gennyf gael ymddattod a bod gyd â Christ.'—Efe a ddywedai wrth bawb a ddeuai i'w weled, am fod yn sicr o gael Crist yn eiddo iddynt cyn marw, ac edrych

ar y byd fel lwmp o wagedd.—Efe a annogai'r gweidogion a fyddai yn dyfod i'w weled ef, i fod yn galon-nog ac yn ddiwyd yngwaith yr Arglwydd, ac nid i lewygu a llwfwrhau yn eu hyspryd, pan y byddai ryw rwyftrau yn ymgyfodi ar y ffordd.—

Pan yr oedd ef yn wan iawn, efe a alwodd am ei wraig a'i blant, ac a ddywedodd wrthynt fod amser ei ymddattodiad yn agoshau, am hynny, 'Efe a barodd i'w Wraig ymwroli â chadernid Cristion, i gyfarfod at treial ag y bu ef er's ugain mlynedd yn dywedyd wrthi, a pheidio ac ammeu na chaent hwy gyfarfod yn y Nefoedd: ac am ei Blant, efe a'i hannogodd hwynt i gofio yr hyn a ddywedodd ef wrthynt lawer gwaith, ac a barodd iddynt ochelyd na byddent yn cyfarfod ag ef yn y farn heb un Crist.'

Pan oedd ei Gyfeillion yn dyfod atto, un a ofynodd iddo am ei brofiad, (gan ei fod ef gwedi pregethu Crist yn felus lawer gwaith) efe a atebodd, 'A ydych chi yn disgwyl hynny gennyf fi yn awr, pan y mae fy nerth am anadl yn pallu? Ond i'ch boddloni, trwy ryfeddol drugaredd Duw, yr ydwyf mor llawn o gyfur ag y gallo fy nghalon ei gynnwys, ac nid wyf yn teimlo dim yn fy enaid ond Crist, gyd â'r hwn yr ydwyf yn mawr ddymuno bod.'——Pan yr oedd pangau marwolaeth gwedi dyfod arno, fe ddywedwyd wrtho, fod rhai o'i gyfeillion gwedi dyfod i ffarwelio âg ef, yntau a barodd ei godi yn ei eiste yn y gwely, a wedi iddo aros ychydig i gael ei anadl, efe a ddywedodd wrthynt, 'Fod amser ei ddattodiad ef yn agoshau yn fuan, ac a barodd iddynt, i ddal eu ffydd a'u hamynedd hyd y diwedd, fe dderfydd y gwaith yn fuan.'—A chwedi eu cymmeryd hwy oll erbyn eu llaw, efe a weddiodd yn daer drostynt, ac a barodd iddynt fod yn sicr o'r Nefoedd, a chofio'r athrawiaeth a bregethodd ef iddynt er's chwanne

Cyfar.

chwann
edd Du
am darPan y
anwyl a
ydych y
mwyaf17. M
arferai
ei farwo
Bennod
naill ad
dodd, '
ei weled
goleuni
gloch y befe) nag
ffarwel f
uchelder
hynny ar
ladd; y
teimlo ei
pa un ai y
Duw syde
nas gellir
ef nes idd18. Yr
awn ryw
yfeddol
n ddigon
laf.—Yr
rchfygu
naid, fel
w, ei wr

chwaneg nag ugain mlynedd, yr hon oedd wirionedd Duw, ac oedd yn rhaid iddo ef yn fuan roi ateb am dani o flaen gorfeddfainge Crist.

Pan yr oedd ef yn ymdrechu ag angeu, un cyfaill anwyl a ymaflodd yn ei law, ac a ofynodd iddo, onid ydych yn teimlo poen mawr? Yn sicr (*eb efe*) y poen mwyaf ydwyf yn ei deimlo, yw eich llaw oer chwi.

17. Mr. *John Holand*, Gweinidog duwiol, yr hwn arferai Esponio'r ysgrythurau yn ei deulu, y dydd cyn ei farwolaeth, a ddeisyfodd ar un i ddarllen yr wythfed Bennod o *Rhufeiniaid*, ac fel yr oedd ef yn esponio y naill *adn.* ar ol y llall, yn ddisymmwth *efe* a ddywedodd, 'Attaliwch, beth yw'r goleuni yma ydwyf yn ei weled? (*Ebe un*) ag oedd yn sefyll yn ei ymyl ef, goleuni yr haul ydyw, (*Canys yr oedd hi yn bump o'r giach y brydnhawn yn yr Hâf*) 'Llewyrch yr haul (*eb efe*) nagê, llewyrch yr Arglwydd Iesu ydyw; yn awr ffarwel fyd, groeso Nefoedd, y mae'r Seren fore o'r uchelder gwedi llewyrchu ar fy nghalon: dywedwch hynny ar ol fy marw, a phregethwch hynny yn fy angadd; y mae Duw yn cyteillachu â dyn, yr ydwyf yn teimlo ei drugaredd ef, ac yn gweled ei ogoniant ef, pa un ai yn y corph, neu allan o'r corph, nis gwn, Duw fydd yn gwybod, ond yr ydwyf yn gweled pethau nas gellir eu hadrodd.' Yn y gorfoledd hyn y parhaodd ef nes iddo farw!

18. Yr oeddwn yn adnabod Gwr duwiol *G. M.* yr awn ryw amser cyn ei farwolaeth, a syrthiodd i'r fath yfeddol orfoledd, fel nad oedd na'i gorph na'i yspryd yn ddigon cryf i'w gynnal ef dano, er nad ydoedd ef yn iaf.—Yr oedd ef weithiau yn cael ei lyngcu i fynu a'i archfygu gan y fath amlygiadau o gariad Duw at ei naid, fel nad oeddid yn dyall ei ymadroddion ef, a'i w, ei wres, a'i nerth yn darfod, fel ag yr oedd llawer

yn barnu ei fod ef gwedi marw : ond pan y gallai ef lefaru, yr oedd ei eiriau ef mor nefoledd a bywiog am gariad Crist, a rhad ras, fel ag yr oedd y dynion ag oedd oddiamgylch iddo yn methu peidio a wylo'r dag-reu.—Ac ar brydiau pan y byddau'r Gweinidogion yn dyfod atto, a'i weled yn y fath orfoleddus dymmer, hwy a fyddent yn gorfod cammol a diolch i Dduw yn lle gweddio, oddieithr ar ryw brydiau, wrth weled ei gorph a'i yspryd yn rhŷ wan i'w gynnal dan y fath gyflawnder o bresennoldeb yr Arglwydd, 'Hwy a weddi-ent ar i Duw attal ei law, am fod ei gorph yn rhŷ wan, ac nad oedd ef ond llester pridd, ac y byddai i'r holl win newydd hynny, ddryllio ei hên gostrel ef; hwy a ddeisyfent hefyd, ar yr Arglwydd i estyn ei einioes ef, ac arbed ei fywyd, fel ag y byddai iddo fod fel maen o goffadwriaeth o drysorau gras Duw, i argyhoeddi yr annuwolion, ac i gadarnhau ffydd plant yr Arglwydd.' Weithiau efe a weddiau mewn geiriau byrion, 'O Angylion, helpiwch fi i gammol Duw ! O Sêntiau, rhyfeddwch ei gariad !—A phryd arall, O fflammau cariad ! Y mae fy enaid yn gweled Crist ! Y mae'r Nefoedd yn agored ! Mi a welaf yr Orfeddfainge, a'r Oen yn ei channol hi ! O beth a debygwch chwi am Grift ? Y mae fy enaid yn bresu am dano ! Y mae fy yspryd gwedi ei ddyrchafu ynos, trwy amlygiadau o Dduw !—Efe a ddywedai yn aml wrth ei gyfeillion gyd â nefol dôn, '*Beth a debygwch chwi am Grift ?*' Pan y byddai'r profiadau hyn yn lleihau ychydig, efe a ymddiddannai yn dawel am ddirgelwch duwioideb, etholedig gariad Duw, a rhad ras, ac anchwiliadwy gyfoeth Crist ; a'r gogoneddus drefniad y brynedigaeth trwy farwolaeth ac aberth Crist : efe a lefarai am y pethau hyn, yn debygach i angel nag i ddyn, canys yr oedd ganddo'r fath helaethrwydd o nefol ymadroddion a'r fath ddull rhyfeddol i'w gosod allan, fel ag'r oedd pawb

pawb
gorph
pryd
myne
ig o
wend

19.

Rhydy

annog

' Ffyd

gorch

naf ;

heb an

iaeth.

colli'r

dychw

beth fy

glywle

gwerth

ddywed

gid hw

pa le o

bodd,

wedai

lafur a

tebai,

ef heb

nynt, y

na wne

colled a

ymwro

meddwl

gwneud

neud c

pawb yn fynnu a ddeuai i'w weled ef. Yr oedd ei gorph ef yn gwanhau yn raddol dan y cynhyrhiadau ysprydol hyn, fel ag yr oedd ef yn aml yn dymunno cael myned allan o'r byd, am ei fod yn meddwl mai ychydig o wafanaeth a allasai fod dros Dduw, dan y fath wendid corphorol ag oedd ef ynddo.

19. D^r. *Harris*, Pennaeth Coleg y Drindod yn *Rhydychen*, yn ei glefyd diweddaſ, a fyddai arferol i annog pawb a fyddai o amgylch iddo i aros yn y ffydd; 'Ffydd (eb efe) yw eich heddwch, eich bywyd, eich gorchafiaeth, eich coron, a'ch ysprydol offeryn pennaf; er fod pob gras arall yn angenrheidiol i ryfela, heb anghofio yr Arglwydd Iesu, Capten ein Iechydwr-iaeth.'—Ar ddydd yr Arglwydd, ni fynnai fod neb yn colli'r moddion o'i achos ef; ond pan y byddent yn dychwelyd adref o bregeth, efe a ddywedai, *Deuwch beth fydd gennych i mi?* A phan yr adroddent yr hyn a glywsent, efe a ddywedai, 'O'r fath wirioneddau gwerthfawr yw y rhai hyn, gan adrodd y pennau, ac a ddywedai, trysorwch hwynt i fynu yn eich côf, o blegid hwy a wnant les i chwi.'—Un a ofynodd iddo, pa le oedd ei gyſur ef yn gynnwysedig? Yntau a atebodd, *Yng Nghrist, a'i rad ras.*—Bryd arall, fe ddywedai un wrtho, y gallasai ef gymmeryd cyſur yn ei lafur a'r daioni a wnaeth ef yn ei fywyd, yntau a atebai, 'Fod ei holl waith da ef yn ddigon i'w ddamnio ef heb Crist, O, y mae arnaf gwilydd i feddwl am danynt, yr oeddynt gwedi eu cymmysgu â phechod, fel na wneuthum ddim i Dduw fel ag y dylaswn.'—Oh, colled amser fydd yn gorwedd yn drwm ar fy yspryd; ymwrolwch, ymwrolwch, ni bydd dim yn blino eich meddwl pan y deloch i farw, yn fwy na'ch bod gwedi gwneud mor lleied dros Dduw, ac yntau gwedi gwneud cymmaint drofoch chwi.'—Weithiau, efe a

dywalltai ei feddwl allan, ac a ddywedai, 'Ni welais erioed gymmaint o werth yag Nghrist, na chymmaint o feluster ynghariad Duw, ag ydwyf yn ei brofi yn bresennol.'—Un Gweinidog a ofynodd iddo, pa beth a gae ef ofyn iddo gan Dduw? Efe a attebodd, 'Nid yn unig gofynwch, ond diolchwch hefyd i Dduw drofod fi, am ei fod gwedi fy nghynnal i, a chadw Satan draw oddi wrthyf yn fy ngwendid; deisyfwch i mi gael parhau, yr ydwyf yn awr ran fawr o'r ffordd adref, ac yn agos i'r Harbwr; yr ydwyf yn eich gadael chwi ar y môr temmestlog: Oh, y mae hi yn amser dymunol i farw.'—Yn ei Lythyr Cymmunn, efe a ddywedodd, Yr ydwyf yn gadael i bob un o'm Plant, a'u Plant hwythau, Feibl, a hyn yn 'sgrifen arnynt, NEB OND CRIST.

20. *Dafydd Ghitraeus*, Pan yr oedd yn myned i farw a gododd ei ben oddiar y gobenydd, i glywed ei gyfeillion yn ymddiddan, ac a ddywedodd, 'Y byddai ef farw yn gyfurus, os gallasai farw gan ddyfsgu rhyw beth newydd am yr Arglwydd.'

21. *Mr. Cooper*, wrth farw, a ddywedodd, 'Nid oeddwn yn gweled fy mhlant pan yr oeddent yn y groth, er hynny yr oedd Duw yn eu Porthi hwynt yno, felly ni chaf eu gweled pan yr elwyf allan o'r byd, er hynny, ni chânt hwy ddim bod heb Dad.'—Bryd arall efe a ddywedai, 'Y mae marwolaeth mewn rhan yn dreial, a dyfroedd yr Iorddonen rhyngom ni a Chanaan, yn rhedeg yn gryf; ond y maent yn sefyll yn llonydd pan delo yr Arch iddynt.'

22. Y Parchedig *Mr. Haliburton*, y golcuni disgler hwnnw ag oedd yn S^r. *Andrew*, pan oedd yn marw, oedd yn canmol Crist a duwioldeb i bawb a'r a ddeuai i'w weled es! Efe a gynghorai ei Frodyr, i fod yn ddiwyd yn y weinidogaeth, ac mai plefer ei galon ef oedd

oedd
fel y b
byddo
gwedi
dafoda
yr oed
attek o
diwedd
wisgod
ni?"—
a'i blan
i chwi
ac ofnu
yn abl
enydd y
pan y b
rynlyd
Am hyn
yw y M
gennyf
wyfog
'Pe ba
ben di,
Wrth
rhyw ri
ond ym
thrwy h
nas â D
ofn i stor
wedodd,
Arglwy
mi fy hu
lem, an
i ddychw

oedd Pregethu Crist, yr ydwyf yn dymuno lleihau, fel y byddo iddo ef gynhyddu, ac i fod yn ddim, fel y byddo Crist yn bob peth; yr ydwyf yn galaru na bawn gwedi gwneuthur mwy drosto, ac O na byddai gennyf dafodau dynion ac angylion i'w ganmol ef.'—Pan yr oeddent yn dymunno arno orwedd yn llonydd, (Ei ateb oedd) 'Ymha-beth y dylai dyn dreulio ei oriau diweddaſ, ond ynghanmol yr Arglwgdd Iesu, yr hwn a wisgodd ein natur ni, ac a fu farw dros ein pechodau ni?'—Efe a ddywedodd wrth ymadael â'i wraig a'i blant, a'i wasanaeth-ddynion, 'Dyma dystiolaeth i chwi o wirionedd crefydd, fy mod i ddyn tlawd gwan ac ofnus, yn ofni angeu gymmaint a neb, ond yn awr yn abl trwy nerth gras fy Nuw, yn dawel gyd â llawenydd yn gallu edrych yngwyneb angeu, hyd yn oed pan y byddo yn edrych arnaf yn y modd mwya dychrynlyd, ond myfi a wn y caf ei orchfygu yn fuan.—Am hynny nis gallaf lai na chanmol Crist wrthych, efe yw y Meistr goreu a welais erioed, yr oedd yn well gennyf ei wasanaethu ef, er cael fy niystyru, na'r Tywylog mwya yn y byd!' Wrth ei Fab y dywedodd, 'Pe bae gennyf gynnifer o blant ag sydd o wallt ar dy ben di, mi a'u rhoddwn yn ewyllysgar i'r Arglwydd. Wrth ei gyfeillion y dywedodd, y mae arnaf ofn fod rhyw rith o grefydd yn dyfod i mewn i'r eglwys, dim ond ymarferiad â'r moddion, heb rym Duwioldeb; a thrwy hynny yn syrthio i *Ddeistiaeth*, heb un berthynas â Duw yng Nghrist.'—Efe a ddywedai, fod arno ofn i storm ddyfod ar Eglwys *Scotland*; ond efe a ddywedodd, y byddai i'r dydd wawrio, ac y byddai i'r Arglwydd gyfodi, a dywedyd, Y bobl hyn a ffurfiais i mi fy hun;—Efe a ddywedodd, "Os angosaf Jerusalem, anghosied fy neheulaw ganu. Cael gan Dduw i ddychwelyd i'r Eglwys hon, a chael ei waith ef i lwyddo

lwyddo, pe byddai i bob diferyn o'm gwaed, a phob darn o'm cnawd, a phob blewyn o'm gwallt, yn ddynion, hwy a gaent oll fyned i'r tân er mwyn fy Arglwydd, os byddai hynny yn achos o lwyddiant crefydd. Pe bawn yn tewi, fe fyddai fel tân o'm mewn, dyma i chwi ryfeddod, Duw yn fy aifa i lawr i'r llwch, ac er hynny, yn fy nghadw yn dawel a chysurus yn fy enaid. Ni fedrwn gredu y gallwn ddioddef yn llawen y wialen cyhyd; Dyma i chwi wyrthiau, poen, heb ddim poen, ac nid yw hyn yn ddychymyg dyn a gwendid yn ei ben, ond un mewn cyflawn synwyr. O diolch i Dduw i mi erioed gael fy ngeni; y mae gennyf Dad a Mam, a deg o Frödyr a Chwiorydd yn y Nefoedd, a minnau yr unfed ar ddeg, a fyddaf yn fuan yno. *Gogoniant i'r Oen!*"

23. Mr. *Hugh Mackail* a ddywedodd yn ei araith cyn marw, 'Mi a fawrheais y rhwymau difrif a wnaeth y genedl hon i'r Arglwydd, yn ol y geiriau fydd yn *Esa.* xliv. 5. Lle mae yn eglur, pan y byddo diwygiad Eglwyfig yn cymmeryd lle, y mae hyn yn cael ei gyflawni, megis ag y gwelwn yn nyddiau Brenhinoedd *Juda*, ac yn amser *Nebemia*—Yr un addewidion a roddodd yr Arglwydd Iesu i ni, pan y dygodd ef ni o Babilon ysprydol; ac yr wyf yn ei foliannu ef am iddo fy ngalw i ddioddeu drosto ef.—O hyn allan, ni bydd i mi ymrefymmu â chig a gwaed, na meddwl am gysuron y byd. Ffarwel fy holl gyfeillion, y rhai ag y bu eich cyfeillach yn felus i mi yn fy mhererindod, fe ddarfu mi â goleu'r haul a'r lleuad, groeso fywyd tragywyddol, groeso gariad tragywyddol, foliant a gogoniant tragywyddol, Molianus a fyddo yr Oen yn dragywydd."

24. Pan aeth Gweinidog duwiol i ymweled â Mr. *Durham* ar ei wely aneu, efe a ofynodd iddo, a oedd ef gwedi gosod pob peth mewn trefn, fel nad oedd ganddo ddim i'w wneud ond marw, (yntau a atebodd)

• Bendiged

Cyfar.

'Bene
nyf he

25.

fod C

wrth b

cyfarfo

phan y

oedd e

hynny,

26.

wrth e

flicrew

i chwi

heb ei

fai o ho

weinid

wedod

cyhyd

dyr gw

ewllys

dod i'w

weithre

byddo e

27.

ond ych

ydych y

dyma'r

a dreuli

ag ef, y

un dyn

28. Y

cyn ei

cyfamm

reithlon

'Bendigedig y fyddo Duw, nid yw hynny hefyd gennyf heb ei wneud er's llawer o Flynyddau.'

25. Mr. *Rowland Nevet*, a weddiau wrth farw, am fod Crist yn rhan i bob un o'i blant; ac a ddywedodd wrth bob un o honynt, Edrychwch ar i mi gael eich cyfarfod chwi ar ddeheulaw Crist yn y dydd mawr. A phan yr oedd yn galed iawn arno, ete a ddywedai, nad oedd ef un amfer yn fwy cyfurus nag yn y Pulput, am hynny, mai dyna'r lle goreu y dymunai ef gael marw.'

26. Mr. *Phylip Henry* ar wely anghu, a ddywedai wrth ei gymmydogion ag oedd yn dyfod i'w weled ef, sicrhewch eich eneidiau trwy wneuthur Crist yn rhan i chwi tra byddoch mewn iechyd; pe buasai hynny heb ei wneuthur gennyf fi hyd yn awr, pa beth a ddeufai o honof! Efe a ysgrifennodd at un o'i Frodyr yn y weinidogaeth, (ychydig cyn ei farwolaeth) ac a ddywedodd, 'Y mae yn rhyfedd ein bod ni yn cael aros cyhyd gyd â'r dodrefn, pan y mae cymmaint o'n Brodyr gwedi myned i rannu'r yspail; ond felly y mae ewyllys Duw, ac i fod yn foddlon i fyw mewn ufuddod i'w ewyllys Sanctaidd ef, fydd mor wirioneddol weithred o ras, ag yw bod yn foddlon i farw pan y byddo ef yn galw.'

27. Mr. *Mathew Henry*, a fu farw yn o syddun, ond ychydig cyn ei farwolaeth, efe a ddywedodd, "Yr ydych yn arferyd dal sylw ar eiriau dyn wrth farw, dyma'r peth yr ydwyf fi yn ei ddywedyd, mae'r bywyd a dreulias yng wafanaeth Duw, ac mewn cymmundeb ag ef, yw'r bywyd mwya pleferus a chysurus ag a all un dyn ei fyw yn y byd."

28. Y dauwiol a'r dysgedig Mr. *Rutherford*, ychydig cyn ei farw, a adawodd dystiolaeth ysgrifenedig i'r cyfammod o ddewisiad; ac yno y mae yn profi'r cyfreithlondeb i genedl synd dan gyfammod i Dduw dan

y Testament newydd, ac yn dangos fod yr ymarferiad hyn yn gyflawniad o amryw Brophwydoliaethau dan yr hen Destament, megis y gwelwn yn *Jer.* 1. 4, 5. *Esa.* ii. 3. *Zec.* viii. 2. *Esa.* xix. 23, 24, 25. A phan yr oedd ef yn myned i farw, efe a ddanfonodd at yr henuriaid oedd yn St. *Andrew*, i beri iddynt lynu wrth yr Arglwydd a'i gyfammod.—Yr oedd ef yn fynych yn ei glefyd, yn torri allan mewn gorfoledd duwiol, gan ganmol a derchafu yr Arglwydd Iesu, ac yn aml yn ei alw ef fy Meistr, am Brenin urddas.—Pan oedd ei farwolaeth ef yn neshau, efe a ddywedodd, 'Myfi a gaf ddisgleirio, myfi a gaf ei weled ef megis ag y mae, ie, caf ei weled ef yn teyrnasu, a'i holl gwmpeini hawddgar gyd âg ef, ag a gaf ran helaeth gyd â hwynt, fy llygaid i fy hun a welant fy Iachawdwr, ac nid arall.' Pan yr oedd ef yn annog un i fod yn ddiwyd i geisio yr Arglwydd, efe a ddywedai, 'Nid peth hawdd yw bod yn Gristion, ond am danaf fi, mi a gefais yr oruchafiaeth, ac y mae Crist yn estyn allan ei freichiau i'm cofleidio.' Efe a ga'dd ei nerthu yn rhyleddd yn erbyn ofn dioddeu, ac hefyd angeu; ac a ddywedodd, 'Pe byddai i Dduw fy lladd bum mil o filoedd o weithiau, mi a ymddiriedwn ynddo ef, ac yr ydwyf yn ei ddywedyd gyd âg ofn, ond mor sicr ag iddo ddywedyd wrthyf trwy ei yspryd, y mae ef yn sicrhau i'm calon fod ei ras ef yn ddigon i mi.'—Efe a ddywedodd wrth rai gweinidogion a ddaethai i'w weled ef, 'Y mae fy Arglwydd a fy Meistr yn rhagori ar ddeng mil, nid oes neb yn gyffelyb iddo. Anwyl Frodyr, gwnewch bob peth iddo ef, gweddiwch arno, a phregethwch drosto; ymwelwch â'r claf er ei fwyn ef, gwnewch y cwbl i Grist, a gochelwch wneuthur dim er gogoniant i'r dyn, porthwch y praidd o gariad, yn fuan fe ddaw y pen Bugail.'—Unwaith pan adferodd ef allan o lewyg,

efe

Cyfar.

efe a do
yn llaw
nefol.
un a do
ar ddan
fawr o
nynt :
cydman
am dan
chefn,
a attebo
ger ei f
Creawd
yn nhir
fy holl
a'r fath
myfi a
mi a ga
dodd, '
or tu f
nghwsg
ddigwy
noson l
fynych
O am d
weddaf
yn nhir
29.
y Gwei
disgwyl
ynteu a
a phe n
ddywed
iais i yn

efe a ddywedodd, 'Yr wyf yn profi, yr wyf yn credu, yn llawenhau, yn mwynhau, ac yn ymborthi ar fanna nefol.'—Fel yr oeddynt yn rhoddi diferyn o win iddo, un a ddywedodd wrtho, 'Yr ydych chwi yn ymborthi ar ddanteithion y Nef, ac nid ydych chwi yn prifio fawr o'r pethau daearol ag ydym ni yn ymborthi arnynt:' yntau a atebodd, 'Nid ydynt ond tom, mewn cydmariaeth i bethau Nefol, ond yr wyf yn ddiolchgar am danynt fel creaduriaid Duw.' Gofynwyd iddo drachefn, beth a debygwich chwi am Grist yn awr? yntau a atebodd, 'Myfi a gaf fyw gyd âg ef, ag ymgrymmu ger ei fron yn dragywydd, gogoniant, gogoniant i'm Creawdwr am Gwaredydd, Gogoniant fy'n llewyrchu yn nhir Emmanuel.'—Yna fe a ddywedodd, 'O na bai fy holl Frodyr yn gwybod y fath Feistr a wasanaethais a'r fath heddwch yr ydwyf yn ei fwynhau y dydd hwn; myfi a gaf gyfngu yn yr Arglwydd, a phan ddihunwyf, mi a gaf fy nigonni ar ei ddelw ef.'—Yna efe a ddywedodd, 'Y nos hon y caf gau fy llygaid, a gosod fy angor tu fewn i'r llen, myfi a gaf fyned ymaith yn fy nghwsg erbyn pump o'r gloch yn y bore;' yr hyn a ddigwyddodd yn gywir yn y pryd a ddywedodd ef. Y noson honno, er ei fod yn wan iawn, efe a fyddai yn fynych yn dywedyd, 'O am freichiau i'w gosseidio ef, O am delyn mewn iawn hwyl i'w foli!' A'i eiriau diweddaſ oedd, 'Gogoniant, gogoniant, sydd yn fy aros yn nhir EMMANUEL!'

29. *Hugh Kennedy Pennaeth Ayr*, pan y dywedodd y Gweinidog wrtho, fod yr Angylion wrth ei wely yn disgwyl am gael ei enaid i'w ddwyn i fynwes Abraham, ynteu a ddywedodd, 'Yr wyf yn gwybod eu bod hwy, a phe medrai gwelydd yr ystafell hon lefaru, hwy a ddywedent am y dyddiau gwerthfawr a melus, a dreuliais i yma ynghyfeillach yr Arglwydd.'—Yr oedd ef yn

yn un o'r ymdrechwyr mwya gyd â Duw yn ei oes, ac a ga'dd lawer atebiad neilltuol i'w weddiau, yn gymaint ag y darfu i'r enwog Mr. *Welch*, ddanfôn Llythyr o *Ffrainge*, a dywedyd, 'Happus yw'r Ddinas, ie, happus yw'r Genedl, ag y mae'r duwiol Mr. *Kennedy* yn byw ynddi.'

30. Yr enwog Mr. *Robert Bruce*, Gweinidog yn *Edinburgh*, a fu farw yn oeddrannus ac yn wan; pan y gofynodd un iddo, pa fodd yr oedd rhwng ei enaid ef â Duw? Efe a ddywedodd, 'Pan yr oeddwn yn ieuange, yr oeddwn yn ddiwyd ac yn byw trwy ffydd ym-Mab Duw, ond yn awr yr wyf yn hen, ac yn analluog i wneud fawr, er hynny, y mae yr Arglwydd yn ymofwng i'm porthi yn helaeth â'i ras.'—Y bore cyn ei farw, Efe a ddaeth i'w Frecwast at y bwrdd, a chwedi bwytta un wŷ, fel y byddai arfer, Efe a ddywedodd wrth ei ferch, yr ydwyf yn meddwl fod arnaf chwante bwyd, ti a elli ddyfod ag un yn chwanneg i mi: ond yn fuan efe a syrthiodd i fyfyrdod mawr, a chwedi bod ychydig yn y modd hynny, efe a ddywedodd, *Attal fy Merch, attal fy Merch, y mae fy Meistr yn fy ngalw*: a chwedi llefaru y geiriau, efe a gollodd ei olwg, yn ol hyn, efe a ddywedodd wrth yr Eneth, tro i'r *wythfed* Bennod o'r *Rhufeiniaid*, a gosod fy mysedd ar y geiriau hyn, *adn.* 38. "Canys y mae ddiogel gennyf, na all nac angyllion, nac angylion, &c. ein gwanhanu ni oddiwrth gariad Duw, yr hwn fydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd." Yn awr (eb efe) a ydyw fy mysedd i ar y geiriau? hwy a ddywedasant eu bod. Yna eb efe 'Duw a fyddo gyd â chwi fy mhlant, mi a frecwastes gyd â chwi, ond myfi a gaf swpperu gyd â'r Arglwydd Iesu.' A chyd â'r geiriau, efe a roddodd i fynu yr yspryd, ac a ymadawodd a hwynt.

i farw
nedd l
yn my
amma
diwrn

y pare
iddo be
drodd
ymladd
ofn a d
wedi ei
am hof

ym mha
a ddywe
olch i t
a dirmy
thir, na
Arglwy
finnau y
dysg, a
faid ac y
thofst i m
ddiwedd
gweddio
canys y
drwg yn
i ti am it
hwn yr v
yn ei og
drygionu
un Awdv
gynnal y

31. *J. Steward*, pennaeth *Ayr*, pan yr oedd ef yn agos i farw, a ddywedodd, 'Na bu ef ddim er's deng Mlynedd heb feddwl am yr Arglwydd, cyhyd ag y buasai yn myned o'i dŷ i'r heol, ac er hynny, yr ydwyf yn ammau fy hun, a bron a myned i anobaith.' Ond diwrnod neu ddau cyn ei farw, efe a drodd ei wyneb at y pared, a phan daeth Gweinidog i mewn, a gofyn iddo beth oedd ef yn ei wneuthur? gyd â hynny efe a drodd ei wyneb, ac a ddywedodd, 'Myfi a sum yn ymladd ac yn gweithio allan fy Iechydwrriaeth gyd âg ofn a dychryn; O diolch i Dduw, y mae y gwaith wedi ei lwyr orphen a'i felio, a'i gadarnhau yn awr, am hofnau oll gwedi darford.'

32. *Luther*, pan y clasfychodd, a wnaeth ei Ewyllys ym mha-un y tyfthiolaethodd yn erbyn Pabyddiaeth, ac a ddywedodd, 'O Arglwydd Dduw, yr ydwyf yn diolch i ti am dy fod gwedi dewis i mi fyw bywyd tlawd a dirmygedig ar y ddaear, nid oes gennyf na thŷ, na thir, na meddiannau, nac arian i'w adael ar fy ol; ti Arglwydd a roddaist i mi wraig a phlant, yr ydwyf finnau yn eu rhoddi hwynt yn ol i ti drachefn; portha dyfsg, a chadw hwynt, tl yr hwn wyt Dad i'r amddifaid ac yn rhwysgwr i'r gweddwon; megis y gwnaethost i mi gwna iddynt hwythau!'—Yn ei weddi ddiweddaf y dywedai y geiriau hyn, 'Yr ydwyf yn gweddio ar i Dduw gynnal yr Efengyl yn ein plith, canys y mae gan y Pab a'r cyngor yn *Trent*, swriadau drwg yn ein herbyn; O nefol Dad yr ydwyf yn diolch i ti am it ddatguddio i mi dy Fab Iesu Grist, yn yr hwn yr wyf yn credu, a'r hwn wyf yn ei broffesu, ac yn ei ogoneddu; yr hwn y mae'r Pab a'i ganlynwyr drygionus yn ei erlid ac yn ei ddianrhydeddu.' Y mae un Awdwr yn sylwi, ei fod yn wyrthiau mawr i Dduw gynnal y fath Fonach tlawd a *Luther* i sefyll yn erbyn

y Pab ! ac ar ol y cyfan iddo gael marw yn heddychol ar ei wely, a chynnifer o elynion iddo, oedd yn fwy rhyfeddod na'r cwbl !

33. Mr. *Joseph Allein*, Gweinidog llafurus, yr hwn a ga'dd ei ddifuddio o rym ei aelodau yn hir cyn ei farwolaeth, pan gofynodd un iddo, pa fodd yr oedd ef yn gallu byw mor foddlongar yn y cyflwr hynny ? Yntau a atebodd, 'A allaf fi ddim bod yn foddlon heb iechyd nac aelodau, tra mae gennyf Dduw yn Dad, a Iesu Grist yn Iachawdwr, a'r Yspryd glân i'm Sanct-eiddio am cysuro ? Y dyn na foddlonno ar hyany, fydd druenus yn wir, er na bo ganddo ond hynny.'—Pan daeth ei bobl i'w weled, efe a lawenychodd, ac a barodd ei godi yn ei eiste yn ei wely, a chodi ei law fel y gallasai ei hestyn i bob un o honynt, ac er ei fod yn wan iawn, efe a ddywedodd wrthynt, 'O fel ag yr ydwyf yn llawenhau i weled pob un o honoch, a chlywed eich llais, er nas gallaf lefaru fel gynt. Yr wyf yn meddwl fy mod yn awr fel yr hen *Jacob*, a'i blant i gyd oddiamgylch iddo : yn awr chwi a welwch fy nghyflwr gwan, dyma fel y bum er pan yr ymadewais a chwi, ond Duw oedd gyd â mi : fy nghyfeillion, bywyd ac angeu fydd yn eiddo i mi yn y cyfammod gras, yr hwn a bregethais i chwi, yn yr hwn y mae fy holl Iechydwriaeth, a fy holl ddymuniad, ac er nad ydwyf yn llwyddo yn fy nghorph, yr ydwyf yn gobeithio trwy ras, fy mod yn fy enaid.—Myfi a fum byw bywyd melus ar addewidion Duw, ac yr ydwyf yn disgwyd (trwy ras) i gael marw am pwys ar yr addewidion nid oes dim ond Duw yn yr addewid a saif gyd â mi mewn cyfyngder,—Fy anwyl gyfeillion, yr ydwyf yn profi awdurdod yr athrawiaeth a bregethais i chwi, a fy nghalon, ond nis gallaf ei phregethu i chwi yn hwy byddwch chwithau byw yn ol eich proffes :—Y mae

Cyfar.

yn gwr
mae ga
mabwy
eany
ydym
nerth f
gan far
adewch
a ewch

Efe a
ychydig
dyd, '
ryw, ty
yn awr
fina fi,
Arglwy
i minne
llw i fod
fatan.'—
fynych,
nebu'r d
gwywed
newid, a
gorph go
gegoned
ddwl fy
bydd y f
mor alar
O deuwo
yn fuan ;
gadewch
ny, ni ga
fâl, budr
fymol y

yn gwilydd i dduwiolion ddigaloni dan dreialon, pan y mae ganddynt y fath ragorol freintiau, sef cyfiawnhad, mabwysiad, sancteiddhad, a thragywyddol ogoniant; canys nyni a fyddwn yn fuan fel angylion Duw, i.e., yr ydym yn angylion bychain eisoes, tra fyddom byw yn nerth ffydd. Anwyl Frodyr, byddwch byw trwy ffydd, gan fathru y byd bawlyd hwn dan eich traed, ac na adewch i'w wên eich dennu, na'i wêg eich tristau, chwi a ewch allan o hono ef yn fuan.'

Efe a ga'dd rai treialon chwerwon oddiwrth y diafol ychydig cyn ei farwolaeth, ac a fyddai arferol a dywedyd, 'Ymaith a thi yspryd aflan, gelyn holl ddynol-ryw, tydi elyn cyfrwys, a ydwyt yn dysod i fy mlino i yn awr yn fy ngwendid, pan y mae angeu arnaf? Na fflina fi, canys nid wyf fi ddim yn eiddo i ti; eiddo yr Arglwydd Iesu Grist wyf fi! Ac y mae yntau yn eiddo i minneu mewn cyfammod; ac yr wyf gwedi gwneud llw i fod yn eiddo i'r Arglwydd; am hynny dos ymaith satan.'—Y geiriau diweddaf a fyddai ef yn ei bledio yn fynych, gan gadarnhau ei gyfammod â Duw i wrthwynebu'r diafol. Pan y byddai ef yn edrych ar ei ddwyllaw gwywedig, efe a ddywedai, 'Fe gaiff y rhai'n eu cyfnewid, a'r corph llygredig hwn ei wnead yn debig i gorph gogoneddus yr Arglwydd Iesu; O'r fath ddydd gegoneddus a fydd dydd yr Adgyfodiad; yr wyf yn meddwl fy mod yn gweled y dydd trwy ffydd; ac fel y bydd y saint yn codi eu pennau ac yn llawenhau! Ac mor alarus y bydd y byd drwg yn edrych y pryd hynny. O deuwch gadewch i ni frysio, se ddaw'r Arglwydd yn fuan; os ydym ni yn hiraethu am fod yn y Nefoedd, gadewch i ni ddibennu ein gwaith; pan darfyddo hynny, ni gawn ein cymmeryd ymaith! O'r byd gwag, fâl, budr hwn, yr wyf yn rhyfeddu bod creaduriaid rheymol yn döttio cymmaint arno: beth fydd ynddo

yn werth edrych ar ei ol, nid wyf yn prifio am dano, yn hwy nag y byddo gan fy Meistr ryw beth i mi wneud neu ddioddeu ynddo; a phan y darfyddo hynny, mi ymadawaf yn ewyllysgar ag ef.'

Un gwr a ddywedodd am dano, fod pob meddwl iddo yn weddi, a phob gweddi yn gân iddo, a phob dydd yn sabbath, a phob pryd o fwyd yn sacrament, a'i fywyd ar y ddaear yn flaen brawf o'r Nefoedd, i'r lle y mae yn awr gwedi myned.

34. Yr anrhydeddus Ardalwr (*Marcwis*) o *Argyle* yr hwn oedd gyfaill ffyddlon i'r cyttundeb o ddiwygiad, a roddwyd i farwolaeth, *Mai* 27. 1661. Pan ffeindiodd ei gyfeillion, ffordd iddo ddiange allan o Gastell *Edinburgh*, efe a ddiolchodd iddynt, ac a ddywedodd, na wnae ef ddim diarddelu achos mor dda, a'r hwn ac oedd ef gwedi ei broffesu mor gyhoeddus, ond ei fod yn bwriadu dioddeu hyd yr eitha. Pan y barnwyd ef i farw, gan y Parliament, *Sadwrn* y 25, o *Fai*, efe a ddywedodd, 'Wele, myfi a gefais yr anrhydedd o goronni'r Brenin, ond y mae ef yn awr, yn fy mhryfuro i gael Coron well na'i un efei hun; ac yna danfonwyd ef i'r *Tolbooth*, ac ar y ffordd, ei *Ladi* a'i cofleidiodd ef ac a ddywedodd, amryw weithiau, *Yr Arglwydd a ofyn hyn*. Ac nid oedd un yn y lle heb wylo'r dagreu, ond y *Marcwis* ei hun, yr hwn oedd yn hollol dawel, ac yn dywedyd wrthynt, 'Ymattaliwch, ymattaliwch, rhag wylo, yn wir yr ydwyf yn tosturio wrthynt hwy, am na wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur: hwy a allant fy nghau i lle y byddont yn dewis, ond ni's gallant gau Duw oddiwrthyf. O'm rhan fy hun, yr ydwyf mor foddlon yn y naill garchar a'r llall, ac mor foddlon i fod yn rhwym ag i fod yn rhydd, ac yr ydwyf yn gobeitho y byddaf mor foddlon ar y *Scaffald*, ag yn un-man.' Efe a ddywedodd ei fod yn cofio yr ysgrythur,

a ddywedodd gweinidog wrtho, pan yr oedd ef yn y Castell; *sef*, fod Dafydd yn ymgysuro yn yr Arglwydd ei Dduw, pan yr oedd *Siclag* gwedi ei chymmeryd a'i llosgi, a'r bobl yn bygwth ei ladd ef â meini, felly ei fod yntau yn ymdrechu gwneud yr un peth:—Yr holl amser hyd y bore ddydd *Llun*, a dreuliodd ef gyd â'r tawelwch, yr arafawch, a'r hyfrydwch mwyaf ag a allafit ei ddisgwyl oddiwrth griffion ag oedd yn wynebu angen. Efe a ddywedodd wrth rai gweinidogion ag oedd yn cael dyfod i'w weled ef yn y carchar, y byddent yn cenfigennu wrtho ef, ag oedd gwedi myned o'r blaen; gan chwanegu, 'Sylwch ar yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthyhych, (oddi-eithr bod fy meddwl yn fy nhwyllo) fe fydd i chwi Gweinidogion yr Arglwydd, naill ai dioddeu llawer, neu bechu llawer: canys os cydunwch â'r bobl hyn ond ychydig, chwi a gewch ddioddeu, oddieithr i chwi wneud ymhob peth, ac os na chydunwch â hwynt mewn diin, ni bydd raid i chwi ond dioddeu.'——Er fod y Gwr mawr hwn o dymmer ofnus, efe a ddywedodd wrth ei gyfeillion, fod yr Arglwydd gwedi symmud ei holl ofnau, a gwrando ar ei weddiau: fel ag yr oedd ei gyfeillion yn deisyf arno i ymattal oddiwrth ersyn cymmaint am yr amser i ymddattod a bod gyd â Chrïst: ar y bore y dioddefodd ef, pan yr oedd ynghanol ei gyfeillion yn seinio ei bappura i mewn perthynnas i'w Ystats, efe a ga'dd ei lenwi â'r fath helaethrwydd o bresennoldeb yr Arglwydd, fel ag y gwaeddodd ef allan, 'Yr oeddwn yn meddwl celu daioni Duw i fy enaid, ond ni wna hynny mor tro, tra yr wyf fi yma yn seinio ymadawiad o'm *Estates* daearol, y mae Duw yn Selio fy etifeddiaeth dragywyddol yn y Nefoedd; ac yn dywedyd wrthyf, *Ha fab cymmer gyfur, maddeuwyd i ti dy bechodau*.'—Pan y dychwelodd yn ol, gwedi bod yn ei ystafell ddirgel, Mr. *Hutchinson*

y gweinidog ag oedd yn gweini iddo, a ofynodd iddo, Pa newydd fy arglwydd? Efe a atebodd, newydd da Syr, y mae yr Arglwydd drachefn gwedi dywedyd wrthyf o'r Nef, *Cymmer gysur fy mab, maddeurwyd i ti dy bechodau*: a chydâ'r gair, efe a dorodd allan yn y fath ddagrau a llawenydd, fel ag y gorfu arno fyned i'r ffenestr i wylo.—Yn ol hynny, efe a ddywedodd gyd â'r fath orfoledd, 'Yr wyf yn teimlo y cariad hwn yn fy ngorchfygu i, ond y mae Duw yn dda i beidio a rhoddi gormod yma, am ei fod yn gwybod nas gallaf ei gynnwys: deuwch (eb efe) a fy mantell i, fel y gallom fyned.' Hwyl a ddywedasant fod yr awr heb ddyfod, am fod Cloc y Dre gwedi ei attal (eb efe) yr oedd arnynt lawer ofai, ac yna efe a benliniodd i lawr, ac a weddiodd er syndod i bawb ag oedd o amgylch iddo.—

Pan yr oedd yn myned allan at y *Scaffa'd*, Efe a ddywedodd, 'Mi a allwn farw fel Rhufeiniwr, ond y mae yn well gennyf farw fel Cristion: deuwch ymaith â'r Boneddigion, yr hwn sydd yn myned ymlaenaf, sydd yn myned lanaf.'—Pan yr oedd yn myned i lawr i'r grisiau, efe a alwodd atto Mr. *James Guthrie*, ac a'i cofleidiodd ef, a Mr. *Guthrie* wrth ymadael ag ef a ddywedodd, 'Fy Arglwydd Dduw a fu, sydd, ac a fydd gyd â chwi, y mae fy mharch i gymmaint i'ch mawredd, fel ag y byddwn marw drosoch, oni bai fy mod dan yr un Sentens a chwithau.' Felly hwyl a ymadawfant, ac ymhen tridiau, a gyfarfuasant mewn gwell lle.—Geiriau diweddas y *Marcwis* ar y *Scaffa'd* oedd, 'Duw a osododd rwymanau ar drigolion *Scotland*, i ddiwygio crefydd, ac a'u hunodd hwynt mewn cyfammod Eglwysig, ac y mae y rhai sydd etto heb eu geni, yn rhwym yn y cyfammod hwnnw; ac nid yw ymhwer un dyn dan y Nefoedd i ddiddymu'r llw sydd rhyngddynt â Duw.'

35. Mr. *John Welsh*, a weddiau lawer dros y Protestaniaid ymhob gwledydd, yn gyftal a'i Eglwys ei hun, ac a ddywedodd pan y condemnwyd ef, 'Yr ydwyf yn hiraethu am gael bwytta o bren y bywyd, yr hwn sydd ynghanol Paradwys Dduw; ac yfed o'r asonbur, yr hon sydd fel grisial, yn rhedeg trwy ystrydoedd y Jerusalem newydd; yr ydwyf yn hiraethu am gael fy llanw â chyfeillach yr eneidiau sydd dan yr Allor, gwedi eu lladd am air Duw, a'r dystiolaeth oeddent yn ei roddi dros y gwirionedd, a chael fy ngwisgo â'r wisgwen, fel y gallwyf rodio gyd â y rhai sydd a'u gynau gwedi eu golchi a'u cannu yng waed yr Oen. A phaham y rhyfeddaf fi gael fy symmyd oddi yma, i'r lle yr oedd fy ngobaith, fy llawenydd, fy nghoron, fy mrawd henaf, fy mhen, fy nhad am diddanydd, a'r holl saint, y rhai sydd yn cânu cân Moses a chân yr Oen; lle ni bydd raid i ni grogi ein Telynau ar yr helig, nac eistedd i wylo ar lan afonydd Babilon; ond codi ein telynau i fynu, a chânu Halelua, gogoniant, ac anrhydedd, a gallu i'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd, ac i'r Oen yn dragywydd. Beth sydd yma yn yr hen ogof dywyll sydd tan y Nefoedd, nac ar y ddaear sydd gwedi bhno yn griddfan dan gaethiwed llygredigaeth, ag a all fod yn achos i mi ddymuno bod yn hwy ynddo? Yr ydwyf fi yn disgwyl y ddaear a'r nefoedd newydd, lle y mae cyfiawnder yn cartrefu, lle y caf orphwys yn dragywydd: Myfi a wn fod Iesu Grist gwedi eu darparu ar fy meder; paham nas gallaf gan hynny, gyd â hyder yn ei waed ef, neidio i'r gogoniant hwnnw, lle mae fy mhen am Harglwydd gwedi myned, Efe yw'r ffordd a'r porthor, pwy gan hynny a'm cau allan? O tydi y teccaf ymhlith meibion dynion, hyfrydweh dynolryw, goleuni y cenhedloedd gogoniant Israel, bywyd y meirwon, llawenydd yr Angylion, a'r Seintiau, yr hwn y
mae

mae fy enaid yn hiraethu am dano.—Nid ydwyf yn gwrthod marw gyd â thi, fel y byddwyf byw gyd â thi; nac yn gwrthod dioddeu gyd â thi, fel y caffwyf lawenhau gyd â thi, O pa bryd i'm llenwir â'th gariad! Yn sicr, pe gwypai ddyn pa mor werthfawr yw ei gariad ef, efe a gyfrifai bob peth yn dom ac yn golled er mwyn cael myned atto ef. Yr wyf yn hiraethu am y *Scaffald*, neu'r fwyall, neu'r cordyn, i ddibenu fy ngyrfa drafferthus, i gael myned at fy Arglwydd am Duw. Pwy wyf fi, pan y cefais ar y cynta fy ngalw, a chweddi'n fy ngosod yn y weinidogaeth, ac yn ddiwddaf oll, dioddef drosto ef a'i achos.'

36. Mr. *Christopher Love*, Gweinidog *Laurance Jury*, yn *Llandain*, yr hwn y torrwyd ei ben ar y *Towerhill*, yn amser Crwmwel, am eu bod yn tebig ei fod ef yn anffyddlon i'r llywodraeth oedd y pryd hynny.

Ei eiriau ar y *Scaffald* ydoedd fel hyn. 'Er nad oes ond ychydig rhyngof fi ac angeu, nid oes ond yr ychydig hynny rhyngof a'r Nefoedd: yr oedd un Merthyr gynt yn llawen, am nad oedd ond dau gam rhyngddo a'r Nefoedd, and y mae llai rhyngof fi, o blegid nid oes ond gorwedd i lawr ar y Plengcyn accw, ac mi a gaf esgyn i'r orsedd; yr ydwyf y dydd heddyw yn morio tua thragywyddoldeb, dros fôr garw, i'r hafan ddy-munnol, sef trwy'r môr coch o waed, i dir yr addewid. Yr wyf yn tybied fy mod yn clywed yr Arglwydd yn dywedyd wrthyf, megis ag y dywedodd wrth Moses, "Dos i fynydd *Nebo*, i farw yno;" Felly wrthyf finau, Dos i'r *Towerhill*, i farw yno. Fe ddywedodd Isaac, yr wyf yn awr yn hen, ac ni wn mo ddydd fy marwolaeth: ond nis gallaf fi ddywedyd felly, o blegid mi a wn y dydd, y dull, a'r man y byddaf farw; yr wyf i gael yr un fath farwolaeth a *Ioan Fedyddiwr*, a'r

Apostol

Cyfar.

Apostol

Dat. x

yn mar

cyffwr

teb, na

rif yr a

fwriad

y maer

gwnaet

felly P

nwrif y

naent

Jeremi

fammo

lli fy n

mae yn

a'i dor

yn gwn

put i'r

allwn o

ddynion

yn y l

gard o A

y bum

gefais fo

soedd, o

Er nad

yn waed

hynny,

wyf yn r

a ga'dd

chlywai

oed, ac y

Arglwy

Apostol *Paul*, ac amryw eraill : megis ag y gwelwn yn *Dat. xx 4*. Ond y mae llawer yn meddwl nad wyfddim yn marw o achos gair Duw, a chydwybod, ond o achos cyffwrdd y cyfreithiau gwladol. I hyn yr wyf yn ateb, nad yw ef ddim ond hen gyfrwystra'r farph, i gyfrif yr achos ag mae plant Duw yn dioddeu i ryw fradfwriad yn erbyn y llywodraeth, pan mewn gwirionedd, y maent yn eu herlid o achos Crist a chrefydd; felly y gwnaeth Llywodraethwyr *Israel* â'r Prophwyd *Jeremia*, felly *Paul* a ga'dd ei ofod i farwolaeth am wneud cynnwrf ymhlith y bobl, meddent hwy; yr un modd y maent am danaf finnu, pan yr wyf mor ddiniweid a *Jeremia* a *Phaul*, ac na wnes ddim ond cadw fy ngyfammod, ac na wnaeth wadu fy egwyddorion, ac archolli fy ngydwybod, i foddioni dynion drwg.—Ond y mae yn well gennyf farw a chadw cyfammod, na byw a'i dorri ef.——Garedigion, yr ydwyf y dydd hwn yn gwneuthur dau gyfnewidiad, sef yn myned o'r Pulput i'r Ysgaffald, ac o'r Ysgaffald i'r Orsedd; mi a allwn chwannegu, a dywedyd, o gyfeillach lliaws o ddynion ar *Towerbill*, at liaws o Angylion a Seintiau yn y Nefoedd, ac yn newid Gard o Sawdwyr, am gard o Angylion: yr Ysgaffald hwn yw'r Pulput goreu y bum ynddo erioed, yn y Pulput, trwy ras, mi a gefais fod yn foddion i eraill gael myned i'r Nefoedd, ond yn hwn, mi a gaf fyned fy hun i'r Nefoedd. Er nad yw fy ngwaed yn waed y mawrion, etto y mae yn waed Cristion, yn waed gweinidog, i.e., yn fwy na hynny, y mae yn waed gwirion, neu ddiniweid; yr ydwyf yn mawrhau golud trugaredd Duw i mi yr hwn a ga'dd ei eni mewn lle tywyll yng Nghymru, ac na chlywais un Bregeth, nes oeddwn yn beder ar ddeg oed, ac yn bumtheg, mi a gefais fy nychwelyd at yr Arglwydd. A phan fo fy ngwaed i yn cael ei dywallt, myfi

myfi a gaf fy nghyflawn waredigaeth trwy waed Iesu Grist; ac yr ydwyf yn awr yn cael yr anrhydedd o farw drosto ef, ac am fy mod yn myned i wneuthur gwaith na wneis erioed o'r blaen, Arglwydd rho i mi nerth na chefais i erioed o'r blaen.'

37. Mrs. *Joyce Lewis*, a ga'dd ei chondemnio i gael ei llosgi yn amser y Frenhines *Mari*, pan y clywodd hi fod *gwrît* i'w llosgi gwedi dyfod allan, hi a ddywedodd wrth ei chyfeillion, 'Am angydd nid wyf yn ofni, canys tra yr ydwyf yn gweled wyneb hawddgar yr Arglwydd Iesu Grist, nid yw hyll wyneb angydd, yn fy ngofidïo i yn y mesur lleiaf.'

38. *Bullinger* o *Zurich*, a ddywedodd wrth ei gyfeillion, '(Os gwnae yr Arglwydd fi o wafanaeth drosto, yr ydwyf yn foddlon i fyw, ond os gwel ef fod yn dda, hyn wyf yn ddymuno, sef fy ngymmeryd i allan o'r byd truenus hwn, at fy lachawdwr Crist; canys os ydoedd *Socratus* yn llawenhau pan oedd angydd yn neshau, am ei fod yn cael myned (meddai ef) at *Homer*, *Hesiod*, ac eraill o'r Gwyr dysgedig; pa faint mwy y dylwn i lawenhau, pan yr wyf yn sicr y caf fyned at yr Arglwydd Iesu Grist, ac at y seintiau, y prophwydi, a'r apostolion, a'r holl rai duwiol er dechreu'r byd; yn awr pan yr wyf yn sicr o gael eu gweled hwynt, a bod yn gyfrannog o'u llawenydd, pahan na fyddaf yn foddlon i farw, i gael bod yn eu cyfeillach, ac yn gyfrannog o'u gogoniant yn dragywydd?'

39. Mr. *Theodore Beza*, gweinidog enwog yn *Geneſa*, pan y gwelodd ef, fod ei farwolaeth yn neshau, ac i'r diben o wneud hynny yn fwy esmwyth, efe a drefnodd ei holl faterion bydol, fel ag y galle roddi ei feddwl yn gryno ar fydd arall; efe a adroddai yn fynych eiriau'r Apostol, gan ddywedyd, "Ei waith ef ydym ni, gweiddi ein creu yng Nghrist Iesu i weithredoedd da." A
geiriau

Cyfar.
geiriau
chreu
yr afor
ganlyn
mai'r g
ydwyf

40.
oedd y
â Chri
gallafa
a'r Eg
am dan
oddiwr

41.
amser y
wrtho,
efe a d
ac a d
nad yd
fel yr h
gwnele
odd feg
ddeifyfi
isfyfiad
olchaf
iddi; o
y Cang
mewn g
(eb efe
thrugar
yn erby
digofair
trugare
dda ger

geiriau *Augustin*, ‘ Arglwydd perffeithia yr hyn a ddechreuast, fel na wnelwyf long ddrylliad o fy ffydd yn yr afon.’ A dywedai *Bernard*, ‘ Arglwydd, nyni a’th ganlynwn di, gyd â thi, ac attat ti; attat ti, o blegid mai’r gwirionedd ydwyt : gyd â thi, am mai’r ffordd ydwyt : i ti, am mai’r bywyd trag’wyddol ydwyt.’

40. *Melancton*, o *Wittemberg*, cyfaill anwyl i *Luther*, oedd yn hiraethu yn fawr am gael ymddattod a bod gyd â Chrïst, a hynny o blegid dau beth, yn *gyntaf*, Fel y gallasai gael bod ym mhresennoldeb yr Arglwydd Iesu, a’r Eglwys orfoleddus, yr hyn oedd yn mawr hiraethu am dano. Yn ail, Fel ag y galle gael bod yn rhydd oddiwrth ymraniadau creulon ac anherfynol *Disfynyddion*.

41. Mr. *John Bradfford*, Gweinidog a Merthyr yn amser y Frenhines *Mari*, pan y dywedodd ei geidwad wrtho, ei fod i gael ei losgi y dydd nesaf, yn *Smithfield*, efe a dynodd ei gap, ac a gododd ei lygaid i’r Nefoedd, ac a ddywedodd, ‘ Yr ydwyf yn diolch i Dduw, am nad ydyw hyn yn dyfod attaf fel peth disymmwrth, ond fel yr hyn a hir ddisgwyliais am dano, yr Arglwydd am gwnelo yn deilwng i hynny.’—Un *Cresswel*, a gynnigodd fegio ei bardwn, gan ddeisyf gwybod beth oedd ei ddeisyfiad : yntau a ddywedodd, ‘ Nid oes gennyf undeisyfiad ; os canniatta y Frenhines fy mywyd, mi a ddiolchaf iddi ; os danfon hi fi dros y môr, mi a ddiolchaf iddi ; os llosga hi fi, mi a ddiolchaf iddi.’—Yr oedd y Cangellwr yn deisyf arno wneud fel y gwnaeth eraill, mewn gobaith o drugaredd y Frenhines ; ‘ Fy arglwydd (eb efe) yr wyf yn chwennych trugaredd, yn unol â thrugaredd Duw, *b. y.* heb wneuthur na dywedyd dim yn erbyn Duw na’i wirionedd : ond trugaredd dyn, a digofaint Duw, Duw a’m gwaredo i rhagddo. Ond trugaredd Duw yr ydwyf yn ei ddymuno, ac fe fydd yn dda gennyf gael pardwn y Frenhines (megis deiliad) heb

heb lwytho fy nghydwybod, heb hynny, y mae truga-
redd yr Arglwydd Iesu, yn well i mi na bywyd, ac y
mae ei anfoddlonrwydd, yn waeth nag angyd.

Yn ei Lythyr at D^r. *Cranmer, Ridley, & Latimer*,
Efe a ddywedodd y geiriau hyn, 'Ein hanwyl Frawd
Rogers, a dorrodd y iâ yn galonnog y dydd hwn, y foru
y mae'r gwrol *Hooper*, a'r cywir *Saunders*, a'r ffyddlon
Taylor, i gyd yn diweddu eu gyrfa, ac yn myned i
dderbyn eu Coron! Ac yn nefaf, yr ydwyf finnau yn
disgwyl y porthor bob munud, i agor y pyrth i mi gael
myned i orphwysfa ddymunol: Duw a faddeuo i mi fy
aniolchgarwch am ei fawr drugaredd.—Er fy mod i yn
dioddeu yn gyfiawn am fy rhagrith, a fy anniolchga-
rwch, Duw a faddeuo i mi; i.e., y mae ef gwedi ma-
ddeu i mi, ydyw yn wir; ond pa ddrwg a wnaethum?
Crist a'i wirionedd, yr hwn y mae yr Offeiriaid yn ei
erlid ynof fi, ni wnaeth ddim drwg yn haeddu angyd.
O beth wyf fi Arglwydd, pan yr wyt yn fy anrhydeddu
cymmaint, ac yn danfon y fath Ragrithiwr truenus yn
dy gerbyd tanllyd i'r Nefoedd, megis ag y gwneist ag
Elias.'

42. Mr. *Edward Deering*, ychydig cyn ei farwol-
aeth a ddywedodd wrth ei gyfeillion, 'Am fy marwol-
aeth, yr ydwyf yn diolch i Dduw, yr ydwyf yn teimlo
'r fath lawenydd a chyfur tu fewnol yn fy enaid, fel pe
bawn yn cael fy ngosod ar fy newifiad, mi a chweny-
chwn farw fil o weithiau o flaen byw, os byddai hynny
yn unol â meddwl Duw.'

43. Mr. *Robert Rollock*, pan yr oedd ef yn marw,
a weddiodd, 'Arglwydd, hyd yma ni welais i ond yn
dywyll trwy ddrych y gair; yn awr canniatta i mi gael
mwynhau tragywyddol hyfrydwch yn dy gymdeithas,
yr hon a ddisgwyliais cyhyd am dani;—Bryfia Ar-
glwydd, ac nag oeda; yr ydwyf gwedi blino ar ddydd

Cyfar.

a nos:

tat ti,

eraill,

bryfia

fy myv

glwyd

enaid a

fy ena

Mhriod

44.

yn mar

ddol, a

Nefoed

darfu i

dymun

45.

yr oedd

lwys D

yn daer

wyrion

Duw eu

Pan y c

mawr a

Efe a

gwaith

efe a go

gwaith,

wedodd

drugare

disgwyl

ei ffydd

Nghrist

aill. 'Y

nedigae

a nos : Tyred Arglwydd Iesu, fel y gallwyf ddyfod at-
tat ti, dryllia linyddau'r llygaid hyn, fel y caffwyf rai
eraill, yr wyf yn dewis ymddattod a bod gyd â thi ;
bryfia Arglwydd Iesu, ac nac oeda yn hwy ; dos allan
fy mywyd gwan, fel ag y byddo i well ganlyn ! Ar-
glwydd Iesu estyn dy law i fy nghorph, a chymmer fy
enaid attat ti dy hun : O fy Iesu hawddgar, gollwng
fy enaid hwn yn rhydd, fel y gallwyf swynhau fy
Mhriod yn dragywydd.'

44. *Galencius Caraceiolus Marquis o Fico*, pan yr oedd
yn marw, a ymadawodd â'i wraig a'i gyfeillion crefy-
ddol, ac a ddywedodd, y gwnai ef ei blaehori hwy i'r
Nefoedd, ac a lefoedd, ' Arglwydd Iesu, megis ag y
daru i mi dy ymosyn di trwy fy holl fywyd, felly y
dymunwn dy dderbyn di a'th arddel yn anheu.'

45. Yr eawog arglwydd *Du Pleffis, o Ffrainge*, pan
yr oedd ef yn marw, ydoedd mewn mawr ofal dros eg-
lwys Dduw yr hon oedd yn dioddeu, ac a weddiodd
yn daer am ei rhyddhad ; ac a fendithiodd ei blant a'i
wyrion, gan ddywedyd, ' Ei fod yn sicr y gwnai
Duw eu bendithio mewn pethau ysprydol a thymhorol.'
Pan y dywedodd gweinidog wrtho am y gwasanaeth
mawr a wnaethai ef i'r Eglwys trwy ei ysgrifenadau,
Efe a ddywedodd, ' Och, beth oedd e honof fi yn y
gwaith hwnnw ! Nid myfi, ond Duw trwof fi.' Yna
efe a gododd ei ddwyllaw i synu, ac a waeddodd dair
gwaith, *Trugaredd, Trugaredd, Trugaredd* : ac a dy-
wedodd, ei fod yn gwneuthur hyn i ddangos mai trwy
drugaredd Duw yn yng Nghrist yn unig yr oedd ef yn
disgwyl cael derbyniad — Yna efe a dyftiolaethodd fod
ei ffydd ef, yn gorphwys yn unig ar ddaioni Duw yng
Nghrist, yr hwn a wnaethpwyd iddo ef megis ag i er-
aill. ' Yn gyfiawnder, yn sancteiddrwydd, ac yn bry-
wedigaeth, ymaith (eb efe) a phob haeddiant dyn, nid
M
wyf

wyf fi yn galw am ddim ond trugaredd rad.'—Pan yr oedd un yn diolch i Dduw am roddi iddo y fath heddwch a chysur, (ebe yntau) 'Yr wyf yn teimlo, yr wyf yn teimlo y peth yr ydwyf yn ei ddywedyd, ac yr ydwyf yn credu yngwirionedd gair Duw, a'i fod yn fwy pwerus, yn fwy eglur, ac yn fwy ficer, na dim ysgrifenedau eraill.' Ar brydiau, fe fyddai rhai yn ei glywed ef ar weddi ddirgel yn dywedyd, 'Yr ydwyf yn ehedeg, yr ydwyf yn ehedeg i'r Nefoedd, bydded i'r angylion fy nghario i fynwes Iesu.' A phryd arall, Y mae fy Mhrynwr yn fyw, ac mi a gaf ei weled ef â'r llygaid hyn, yr hyn a ddywedai bedair neu bum waith.

46. *Jerom o Prague*, pan y rhwymwyd ef wrth y Pawl, a phan yr oedd y dihenyddiwr yn cynnu'r tân y tu cefn iddo, Efe a ddywedodd wrtho am ei gynneu o'r tu blaen iddo; canys (eb efe) 'Pe buasai arnaf ei ofn, ni buafwn yn dyfod yma, gwedi cael gynnisfer cynnigi ddiangc, pe buafwn yn chwenych.'

47. Pan yr oedd un yn sefyll wrth wely Mr. *Hooker*, gweinidog yn *Lloeger Newydd*, pan yr oedd ef yn myned i farw, efe a ddywedodd wrtho dan wylo, Sir, yr ydych yn myned i dderbyn eich gwobr am eich llafur, yntau a atebodd, 'Frawd, yr wyf yn myned i dderbyn trugaredd gan yr Arglwydd!'

48. Mr. *Heron*, gweinidog arall yn *Lloeger Newydd*, pan yr oedd ymron marw, a'i wraig yn wylo wrth ei wely, Och pa beth a wnaf, a pheth ddaw o fy mhlaent bychain? Yntau a atebodd yn firiol, 'Yr hwn fydd yn parthi y Cigfrain *Ifeingc*, a ofala befyd am yr Herons *Ifeingc*.' Ac yn wir felly y bu, Duw a gyflawnodd feil. Ac yr oedd dynion yn sylwi, nad oedd neb yn myned yn fwy cyfurus i gael eu llosgi, yn amser y Frenhines *Mari*, na'r rhai ag oedd ganddynt lawer o blant i'w rhoddi i'r Arglwydd.'

Cyfar.

49. danfon
oes arn
ef i'w a
thau hy
fy alltu
lawnde
iaf *Jon*
Esay yr
y tri lla
hynny
an; ac
cymme
y daeth
am hyn

Y m
yn can
flydd,
y Seint
hwynt
poenyd
cyrph,
—Ac e
ag fydd
ddiodde
ddywed
dros yr

I ddi
i mofyn
fyrdod
hyn, fe
ac fel y
diwedda
ein byw

49. *Chrysoſtom*, pan yr oedd yr Emprefs *Eudoxa*, yn danfon cennad i'w fygwth ef, efe a ddywedodd, 'Nid oes arnaf ofn dim, ond pechod.' A phan y barnwyd ef i'w alltudio, efe a ddywedodd, nid oes dim o'r pethau hyn yn fy ngofid i, canys os bydd i'r Emprefs fy alltudio, "Eiddo'r Arglwydd yw'r ddaear a'i chyflawnder:" Os bydd iddi fy nanfon i'r môr, mi a gofiaf *Jona*; os bydd iddi fy llifio i, fe ga'dd y Prophwyd *Eſay* yr un peth; os caſ fyned i'r ffwrn dân, fe ga'dd y tri llange hynny; os i ffau'r llewod, fe ga'dd *Daniel* hynny; ac os fy llabyddio a meini, felly caſodd *Stephan*; ac os torri fy mhen, fe ga'dd *Ioan* hynny: ac os cymmer y Frenhines fy meddiannau oddiarnaf, "Noeth y daethym o groth fy mam, a noeth y dychwelaf yno." am hynny mi a ddioddefaf y pethau hyn yn llawen.

Y mae yn rhaid i mi roddi i fynu, am nad yw amſer yn canniattau i mi fôn am yr amrywiol dyftiolaethau o fydd, cariad, gobaith, amynedd, calondid, a pharhad y Seintiau a'r Merthyron dros Grist, yn eu gwaith hwynt yn wynebu angeu, rhai a ddywedafant wrth eu poenydwyr, 'Er y gellwch dynnu ein calonau o'n cyrph, etto ni ellwch ddim tynnu Crist o'n calonau.'—Ac eraill a ddywedodd, 'O na bai gynnifer blewyn ag fydd ar ein pennau ni yn ddynion, hwy a gaent oll ddioddef angeu dros Grist a'i wirionedd.'—Un arall a ddywedodd, 'O na allwn farw ragor nag un waith dros yr Arglwydd Iesu Grist.'

I ddibennu, bydded i'r esamplau hyn ein hannog ni i mofyn am fwy o ras, ac i'w wneuthur yn fatter o fyfyrddod gwaſtadol pa fodd i ganlyn y cwmmwl tyſtion hyn, fel ag y gallom farw yn Ferthyron mewn bwriad, ac fel y byddo ein graſufau yn fwy bywiog yn yr oriau diweddaſ, a'n haul yn fwy diſglair ymrhydnhawnddydd ein bywyd; ac fel y caſſom fyned allan o'r byd dan

ogoneddu Duw, a gadael arogl nefol ar ein hol, megis ag y gwnaeth y rhai hyn, ag y mae eu henwau yn ogoneddus yn yr Eglwys hyd ddiwedd y byd.

CYFAR. VII. *Bydded i bob Cristion fod yn ddiwyd mewn gweddi daer wrejog, wrth agosbau i angy.*

GWEDDI ydyw anadl naturiol pob enaid gwedi ei ail eni; y mae hi mor angenrheidiol i'r bywyd ysprydol, ag yw anadlu i'r bywyd naturiol, *Galar. iii. 56.* Y peth cyntaf ag y mae plentyn Duw yn ei wneud, gwedi ei ail eni, yw anadlu mewn gweddi, *Act. ix. 11.* "Wele y mae ef yn gweddio." A'r peth diweddas hefyd, gwel Stephan, yn *Act. vii. 59. 60.* Ac y mae gan y Cristion wrth farw, lawer i weddio drostynt, ac yn neilltuol drosto ei hun, am gael ei bechodau gwedi eu maddeu, ac iddo gael mynediad diogel trwy ddyffryn tywyll angy i'r bywyd. Myfi a glywais am rai, a gafwyd ar eu glyniau gwedi marw; dull ddymunnol yw fod rhai yn myned i dir moliant, dan weddio ar y ffordd.—Y geiriau diweddas a ddywedodd y duwiol *Usher* oedd, 'O Arglwydd, maddeu fy mechodau o omeddiad.'—A *Beza* wrth farw a ddywedodd, 'O Arglwydd, perffeithia yr hyn a ddechreuaisf ar fy enaid.'—Ac un gweinidog enwog arall a ddywedodd, 'Yr wyf yn chwennych marw fel y Lleidr ar y groes, yn llefain am drugaredd, ac yr wyf yn disgwyl cael fy nerbyn i deyrnas nesoedd gan fy Nuw, yn unig trwy anseidrol ras yr Arglwydd Iesu Grift.'

O Griftion, cofia wrth farw fod amser gweddio yn agos a darfod; ni bydd achos wrth weddi ar ol angy; am hynny, taer lefa ar Dduw am iddo dywallt arnat yspryd gweddi, fel ag y byddo i ti weddio cyn marw, megis

Cyfar
megis
farwo
au a
ampl,
am na
gorph
hynny
gweith
perthy

||C*

YN C

P A

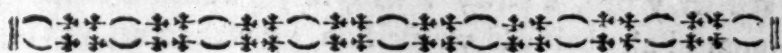
my
ar n
wia
ar e
Cyf

CYFA
gryn

Y

yn tym
heb ied
Brenh
mwy c
afiach
dirfaw

megis ag y gwnaeth ein Iachawdwr ychydig cyn ei farwolaeth, gyd â llefain cryf a dagrau mewn erfyniadau at ei Dad, a chael ei wrando : canlyn dithau ei esampl, gan weddio dros dy gyfeillion a'th elynion. Ac am nas gall y claf, (o blegid ei gyftudd a gwendid ei gorph) fod yn fynych mewn agwedd gweddiwr, er hynny, fe ddylai fod ei fyfyrddod a'i serchiadau yn gweithredu ar yr Arglwydd Iesu, a phethau ysprydol, perthynol i'r wlad y mae ef yn prysuro iddi.

P E N. VIII.

YN CYNNWYS CYFARWYDDIADAU I GYFEILLION
A PHERTHYNASAU'R CLAF.

PAN y byddo yr Arglwydd yn danfon Clefyd neu ryw Dreialon eraill i'n Teuluoedd neu'n Cymydogathaethau, ni ddylem ni sefyll fel edrychwyr segur ar ragluniaethau Duw, ond dylem wrando ar lais y wialen ar eraill ; a pha beth y mae Duw yn ei ofyn ar ein dwylaw ni ; ac i'r diben o hynny, ystyriwn y Cyfarwyddiadau canlynol.

CYFAR. I. Byddwn ddiolchgar i Dduw am iechyd, grym, a synwyr, a defnyddiwn hynny i'w ogoniant.

YN sicr, y mae gan ddyn iach achos mawr i fod yn ddiolchgar. Iechyd sydd yn drugaredd ag sydd yn tymeru ac yn melusu pob trugaredd dymorol arall ; heb iechyd, nis gall cyfoeth, anrhydedd, na choranau Brenhinoedd, roddi dim cyfur iddynt : y mae yn llawer mwy dymunol i fod yn Fegger iach, nag yn Frenhin afiach : pa gyfur a roddai ef i ni dan gyftudd a phoen dirfawr, i gael y cryg mwya o aur, neu filoedd o gyfeillion

feillion oddiamgylch i ni? Och mor anniolchgar ydym i Dduw am iechyd, ac mor lleied ydym yn werthfawrogi ar ei ddaioni ef, gwedi i ni fwynhau cymmaint o iechyd a synwyr, pan y mae llawer eraill yn ymddifad o bob un; yn sicr, fe fyddai Duw yn gyfiawn, pe dysgai efe ni i adnabod y gwerth o honynt, trwy ein difreintio ni o'r cyfryw drugareddau.

Nyni a ddylem ystyried pa faint o ddynion truenus fydd yn y byd, a phwy a wnaeth y gwahaniaeth rhyngom ni a'r rhai fydd yn gleision, yn wallgofus, yn afluniaidd, yn gloff, yn fyddar, yn fûd, ac amryw glefydau eraill; ac mor hawdd y gallai Duw ein gwneud ni felly, a hwythau yn iach fel ninnau: nid yw yr achos o'r gwhaniaeth ynom ni, na'u pechodau yn fwy na'r eiddo ninnau: a phe byddai gennym ni iawn ystyriaeth o'n pechodau, ni a gydnabyddem ein bod yn anheiddianol o'r lleiaf o drugareddau Duw, ac ni a gyfrifem bob trugaredd gyffredin yn fendith neillduol, ac yn ffafr anheiddianol i ni.—Ac hefyd, gadewch i ni sylwi ar y nosweithiau poenus llewygus, anesmwyth trwy ddirfawr gystudd ag y mae eraill yn ei gael, a'r modd y mae'n cyfeillion hawddgar yn chwyfu ac yn poethi mewn clefyd, a chlywn y modd y maent yn ochain ac yn cwynno dan y deſur, a'u henaid yn ffeiddio pob math o fwyd, a hwythau yn neshau at byrth angeu. O beth yw lleferydd yr holl bethau hyn i ni, onid yw yn achos i ni ddyrchafu a molianu Duw am ei ddaioni neilltuol i ni: tra mae nosweithiau gofidus gwedi eu trefnu i eraill, a holl gyfuron natur gwedi llwyr golli eu blas; ond yn y gwrthwyneb y mae gyd â mi, y mae fy nghyfeillion am trugareddau yn gyfur i mi, y mae fy ymborth yn felus, am gwely yn esmwythder, am cwsg yn iechyd i mi; yr wyf fi yn gallu daullen, gweddio, myfyrio, a chyflawni o'dinhadau cyhoeddus: O fy enaid

Cyfar

enaid

Iechyd

fe rodd

yd.

fais, a

fwriad

yn ol

chafha

ag y m

ac yn

fath ff

ni eu c

hwn sy

nertho

nabod

Cyfar

CYFAR

llion

Y M

aelodau

ho y rh

cystudd

y dywe

redd od

roddi i

nydd y

debig i

Megis

ya fanta

yn dywe

galar, n

enaïd moliana yr Arglwydd, ac nac anghofâ y budd o Iechyd, yr hyn yw'r pennaf o fendithion tymhorol; fe roddai rhai dynion eu holl feddianau bydol am iechyd. Hir y darfu i mi gam ddefnyddio'r iechyd a gefais, ac O na allwn alaru am fy niofalwch, a llwyr fwriadu yn nerth Duw, i iawn ddefnyddio y rhan sydd yn ol o'm iechyd am cryfder er gogoniant i'w enw, a chafhau aniolchgarwch y rhai sydd yn treulio y iechyd ag y mae Duw yn ei roddi, i wasanaeth ei elynion ef, ac yn ei aberthu ef i'r diafol, y byd, a'r cnawd; O y fath ffolineb y maent yn euog o hono, trwy foddlo-ni eu chwantau, yn difreintio eu hunain o'u iechyd, yr hwn sydd gan mil gwell na phleſerau bydol. Duw am nertho i brisio y drugaredd hon, yr hon nis gellir ad-nabod ei gwerth.

CYFAR. II. *Gwnewch gydwylbod i ymweled a'ch cyfeillion claf, gan gredu mai'ch dyledswydd a'ch budd ydyw.*

Y MWELED a'r Claf, sydd, nid yn unig yn ddyledswydd ar weinidogion Crist, ond hefyd ar holl aelodau Crist; o'blegid fe a ddywedir wrthym am gofio y rhai sydd yn rhwym, a chyd ymdeimlo â'r rhai cystuddiol, gan ein bod ninnau yn y corph; ac fel ag y dywedodd *Job*, mai i'r cystuddiedig y byddai trugaredd oddiwrth ei gyfaill, ac y mae'r Arglwydd yn ei roddi i lawr fel nôd o rhai a dderbynid i'r bywyd yn nydd y farn. *Mat. xxv. 36.* Dyma'r ffordd i fod yn debig i'r hwn sydd yn *Dady trugareddau.*

Megis y mae yn ddyledswydd, felly y mae'n fraint, ac yn fantais i ymweled â'r claf, megis y mae'r gwr doeth yn dywedyd, *Preg. vii. 2.* "Fod yn well myned i dŷ galar, nag i dŷ gwledd." Fe aeth y Brenhin *Joas* i weled

weled *Elifeus* yn ei glefyd, ac ni bu yn edifar iddo o hynny, o blegid efe a ennillodd dair brwydr fawr ar y *Syriaid* gwedi hynny. Er nad yw yn iawn ymosyn â'r marw, *Deut.* xviii. 11. Er hynny, nyni a allwn ddyf-gu rhyw beth oddiwrth y rhai fydd yn myned i farw, er na fyddant yn gallu llefaru, o blegid ni a allwn ddyf-gu pa fodd i werthfawrogi iechyd, i gosio ein breudar, ac ymosyn am gyfaill erbyn cystudd, pan y byddom yn gweled eu nerth yn darfod, eu tafod yn floefg, eu lly-gaid yn pallu, a'u lliw yn gwanhau, ni a ddylem feddwl mai dyna fydd ein cyflwr ninnau yn fuan; se allai, mai'r faeth nesa a fydd angeu yn ei faethu, fydd attom ninnau, a'r modd y dylem fod yn barod i'w chy-farfod; ac hefyd, ni a allwn feddwl y fath beth chwerw yw pechod, yr hwn yw'r achos o'r holl boen ar trallod, ac mor ffol yw y rhai fydd yn caru pechod, ac yn cym-meryd plefer ynddo, ac hefyd, ni a welwn y fath waith ynsyd yw caru'r byd ac ymddiried ynddo, pan y mae yn ein gadael ni wrth farw, yn yr amfer mwya o galedi; ac ni a welwn mor happus yw'r dyn fydd a rhan yng Nghrist, a chydwybod heddychol, a sylfaen dda i obeithio am y Nefoedd, ac yn rhoddi cynhaliaeth a chysur iddo wrth ymdrechu âg angeu.

CYFAR, III. *Bydded i Gyfeillion y Claf, fod yn ffyddlon ac yn ddiwyd i'w hyfforddi yngbyleb eu beneidiau.*

YSTYRIA, y gall mai dyma'r cyfleustra diwedda i wneuthur daioni i'r Claf; os bydd ef marw, efe a gaiff ei ofod yn ei letty tragywyddol; fel nas gellir rhoddi un cyngor mwy, yn awr neu byth y mae yn rhaid ymdrechu gwneud daioni i'n cyfeillion, nid oes na doethineb na gwybodaeth yn y bedd, lle y mae ef

yn

yn myned. Yn awr yw'r amser cymmeradwy i ni wneud daioni i enaidiau ein cyfeillion, tra byddo cystudd fel moddion gan Dduw yn agor eu clustiau i addysg, gofelwch chwithau i ddiferru i mewn addysgiadau iachus; a thra byddo'r galon gwedi ei gwneud yn dynner trwy clefyd, y mae yn amser cymmwys i roddi argraph arni trwy gynghorion daionus: am hynny defnyddiwch y cyfleustra gyd â ffyddlondeb ac arafwch. Ac i'r diben o hynny, sylwiwch ar y cynghorion canlynol.

I. Ymdrechwch i adnabod cyflwr y dyn claf, fel ag y byddo eich cynghorion yn gymmwys i hynny; o blegid y mae o fawr berygl i gamsynied cyflwr enaid y dyn claf, rhag i dynherwch gael ei arferyd, lle dylai lymder, ac i addewidion gael eu gweini, lle y dylai fygwthion.

II. Cymmerwch ofal i beidio a gwenieithio y claf â gobaith i wellhau, pan y byddo yn fwy tebig i farw; rhag i hynny fod yn foddion i fagu diosfalwch am fyd arall; eithr dangoswch y perygl fel ag y byddo'r claf yn fwy deffrous am fatter ei enaid.

III. Dylid dywedyd wrth y claf, nad yw ei glefyd yn dyfod trwy ddigwyddiad, ond trwy ddoeth gyfarwyddiad a neilltuol ragluniath Duw; weithiau y mae Duw yn tarro oddiar anfoddlonrwydd am bechod, bryd arall er profiad ac adfywiad i rasfau ei bobl; ond se a gaiff y cystudd mwya chwerw gydweithio er daioni i'r rhai fydd yn caru yr Arglwydd Iesu, a thrwy drefniad llaw Duw, se fydd y wialen yn fendith, tra byddo hi yn foddion i ddwyn yr enaid i edifeirwch am bechod, ac i ffoi at waed y tannelliad, yn lle cippio'r pechadur ymaith i fyd arall trwy farwolaeth ddifysymwth; am hynny se ddylid gwrando ar lais Duw yn y cerydd, ac ufuddhau iddo.

IV. Os bydd y claf yn anwybodus, eise a ddylai gael ei ddyfsgu yn egwyddorion y grefydd grist'nogol, ac yn neilltuol mewn perthynas i ffydd ac edifeirwch, y cyfammmod gras, a threfn Iechydwriaeth trwy ffydd yn ein Harglwydd Iesu Grift; neu roi atebiad i'r cwestiynau canlynol. (1.) A ydwyt ti yn credu yn Nuw Dad, Mab, ac Ysryd Glan, yn dri pherson, ond un Duw doeth, gwneuthurwr a llywodraethwr y byd? (2.) A ydwyt ti yn credu mai Iesu Grift, yr hwn a gymmerodd ein natur ni, a ufuddhaodd i'r gyfraith, a fu farw ar y groes, a gyfododd o feirw, a efgynodd i'r Nefoedd, yw trag'wyddol Fab Duw, unig Iachawdwr pechaduriaid?—(3.) A ydwyt yn ystyried dy fod yn bechadur colledig trwy gwymp Adda, ac yn euog o anneirif bechodau gweithredol, a dy fod gwedi torri gorchymynion sanctaidd Duw, mewn meddwl, gair, a gweithred, ac am hynny, yn haeddu bod dan ddigofaint Duw yn y byd hwn, a'r byd a ddaw?—(4.) A ydwyt ti yn wir edifeiriol am dy bechod, ac yn ofidus gennyt dy fod gwedi tori cyfraith Duw, esgeuluso addoliadau cyhoeddus, a chamdreulio dy amser gwerthfawr, a chanlyn oferedd y byd? Ac a ydwyt ti yn bwriadu yn nerth Duw, os cei di wella, fyw bywyd newydd er gogoniant i'r Arglwydd?—(5.) Pa fodd yr ydwyt yn disgwyl cael fymmyd dy euogrwydd, a maddeu dy bechod, a gwneued dy heddwch â Duw? A wyt yn ewyllysio o dy galon, i gael dy gymmodi â Duw trwy Iesu Grift?—(6.) A wyt yn foddlon i drefn Duw yn yr Esengyl, yn cymmodi ei hun â phechaduriaid, trwy yr aberth a'r cyfiawnder a roddodd yr Arglwydd Iesu Grift ein Meichiau ni drosom, ac yn ein lle? Ac a ydyw dy enaid yn dewis ac yn derbyn yr Arglwydd Iesu yn Iachawdwr, ac yn Eiriolwr yn ei holl swyddau, sef, Prophwyd, Offeiriad, a Brenhin?—(7.) A ydwyt yn ymwrthod â phob ymddiried mewn dim

dim a
gyfiaw
ddiried
weddy
i neb
Iechy
Nefoed
yr Ar
yn dy
trwy
edd d
duwid
(9.)
wedda
di, gy
ddang
ansarw
corph
iolion
goniar

V.
ethu r
weled
ionedd
chery
duwid
mai o
Teyrn
ddwch

VI.
ac ynt
i'w d
ddylid
dychu

dim arall, pob ymddibeniad ar dy ddyledswyddau a'n gyfiawnder dy hun, gan roddi dy holl obaith a'th ymddiried yng Nghrist, ei waed a'i haeddiant, gan ddwywedyd, pwy sydd gennyf yn y nefoedd, ac ni ewyllyfiwn i neb ar y ddaear ond efe; ac a wyt yn credu nad oes Iechydwrriaeth yn neb arall, ac nad oes enw arall tan y Nefoedd, trwy yr hwn y gellir bod yn gadwedig, ond yr Arglwydd Iesu Grift yn unig?—(8.) A ydwyf yn dymuno cael dy hollol adnewyddu, a'th sancteiddio trwy rinwedd gwaed Crist, ac i ddangos allan wirionedd dy ffydd trwy weithredoedd cyfiawnder, a bywyd duwiol, dros yr amser sydd gennyt i fyw yn y byd?—(9.) A ydwyf yn credu y bydd i Grift yn y dydd diweddaf i farnu'r byw a'r meirw, ac y bydd i dy gorph di, gyd âg eraill, i gael ei adgyfodi ganddo, ac ymddangos ger ei fron ef?—(10.) A ydwyf yn credu anfarwoldeb yr enaid, a'i fod yn fyw, ar ol marw'r corph, mewn ystât wahannol; a bod eneidiau'r duwiolion yn myned yn union, a'r ol marwolaeth, i'r gogoniant, i fod yn waftad gyd â'r Arglwydd?

V. Wrth ddelio â'r claf, chwi a ddylech wahaniaethu rhwng y gwerthfawr a'r gwael, a rhwng y dychweledig a'r anychweledig, a iawn gymhwyso'r gwirionedd i bob un o honynt trwy weddi, cynghor, a cherydd; heb arferyd yr un geiriau i'r annuwiol ag i'r duwiol, ond dywedyd y gwirionedd hynny wrthynt, mai oddieithr geni dyn drachefn, na ddichón ef weled Teyrnas Nefoedd; y mae yn beryglus i gyhoeddi heddwch, lle byddo Duw yn cyhoeddi rhyfel.

VI. Os bydd y claf yn ymddangos mewn diogelwch, ac yntau mewn cyflwr annuwiol, dylid arferyd moddion i'w ddwyn ef i adnabod y perygl y mae ynddo; ni ddylid gwenieithio pechaduriaid rhyfygus, rhag i ni fradychu eu heneidiau, a bod eu gwaed yn cael ei ofyn oddiar

oddia'r ein dwylaw ni. Ni ddylai fod un cariad cnawd-ol, nac un ofn flafedd yn peri attal y gwirionedd oddi wrthynt.

VII. Os bydd y dyn claf gwedi byw yn ofn Duw, ond yn awr yn digaloni o blegid pwys y dolur, temtafiwnau'r diafol, euogrwydd pechod, ac ofn angyu, yna cynghorion cyfurol a ddylai gael eu gweini iddo i'w gynnorthwyo, ac yn neilltuol dywedyd wrtho nad yw gwialenodau trymion yn un mesur yn brawf o anffoddolrwydd Duw, ond yn gyson a'i gariad, ac yn fynych yn arwydd o hono, o blegid fel y mae dwfr wrth sefyll yn hir yn yr un fan, yn magu afiechyd, o eisiau cael ei symmyd; ond yr hwn fydd yn cael ei arllwys o lestr i lestr, fydd yn cadw ei flas a'i arogl, felly y mae Duw i'r un diben, yn symmyd ei bobl o'r naill gyflwr i'r llall, fel bo iddynt newid eu blas a'u harogl; ac megis Arch Noa, pa fwy yr oedd yn cael ei thafu a'i chodi gan y diluw, nesa gid yr oedd yn myned i'r Neffoedd; telly'r enaid duwiol, pa fwy gaffo o'i dreio gan brofedigaethau, nesa i gid y mae yn cael ei godi at Dduw, a digonolrwydd y iawn fydd yn aberth Crist; felly, y mae'r credinwyr yn sicr o orchafiaeth ar satan, angyu, a'u holl elynion, am fod Crist eu pen, trwy ei groes, gwedi congro satan, tynnu colyn angyu, gorchfygu'r bedd, ac ennill y frwydr dros ei holl aelodau, fel na's gall bywyd nac angyu, &c. eu gwahanu oddi wrth gariad Duw yng Nghrist.

VIII. Os bydd y claf yn cael ei demtio gan gydwybod ofidus i anobeithio am drugaredd Duw; y mae yn angenrheidiol i ddywedyd wrtho am anfeidrol drugaredd Duw, a bod y pechaduriaid gwaetha gwedi cael pardwn a maddeuant; a bod lechydwrfaeth yn yr efengyl yn cael ei chynnig i'r pennaf o bechaduriaid; er fod Duw yn rhagwled yr holl bechodau a gyflawna'r byd,

etto

Cyfa

etto

ag y

pwy

un d

bech

ni all

hyd y

sicrha

uwch

holl b

yn fw

ho'l b

Dra

gwaed

dyn,

oes un

fel na

oedd c

odd Fe

rawiae

(eb efe

walltoe

ond am

ddigalo

hwn, a

gyfurus

llafai b

yn offer

ion, er

mae un

brynu t

grym ei

blegid n

dyn, on

etto nad oedd hynny yn ei rwystro ef i garu'r byd, fel ag y rhoddodd ef ei unig anedig Fab i farw, ac i achub pwy bynnag a gredo ac a edifarhao; felly ni all pechod un dyn rwystro Duw rhag caru ei enaid, a maddeu ei bechod, os ydyw ef yn gwir gredu ac yn edifarhau; ni all llef y pechodau mwya truenus, ond cyrhaeddwyd hyd y Nefoedd, *Gen. xix. 13.* Ond y mae Dafydd yn sicrhau i ni, *Sal. cviii. 4.* Fod trugareddau Duw yn uwch na'r Nefoedd; felly y mae hefyd uwch-law ein holl bechodau mwya ni. Ac os yw trugareddau Duw yn fwy na'i holl waith, yn sicr y maent yn fwy na'n holl bechodau ni. —

Drachefn, gosodwch o'i flaen ef anfeidrol haeddiant gwaed Crist, am nad yw ef ddim yn unig yn waed dyn, ond yn waed un sydd Dduw, *Ast. xx. 28.* A oes un pechod mor fawr, neu euogrwydd mor ffaidd, fel nas gall gwaed y Duw-dyn ei olchi ymaith? Hyn oedd cynhaliaeth y duwiol *Granmer*, y dydd y dioddefodd Ferthyrddod, pan yr oedd y pechod o wadu yr athrawiaeth Brodestanaidd yn edrych yn ei wyneb, yn sicr (eb efe) Duw a wnaethpwyd yn Gnawd, ac a dywalltodd ei waed, nid am y pechodau lleiaf yn unig, ond am y pechodau mwyaf hefyd; yr oedd ef dan fawr ddigalondid, hyd nes iddo weled y gwaed haeddianol hwn, ac yna, efe a gymmerodd galon ac a fu farw yn gysurus. O! yr oedd y iawn hwn mor fawr, fel y gallasai brynu Pardwn am bechodau yr holl gythreuliaid yn uffern, pe buasai addewid iddynt, yn gyftled a dynion, er fod pob un o honynt yn gôch fel y scarlet; ie, y mae un diferyn lleia o'i waed ef, yn fwy ei haeddiant i brynu trugaredd Duw er ein Iechydwriaeth, nac yw grym ein holl bechodau ni i annog Duw i'n damnio: a blegid nid yw ein holl droseddiadau ni ond pechodau dyn, ond y mae y diferyn lleia o waed Crist, yn waed

A
yn an
am f
am h
farhe
mhla
yng
iaid;
trwy
calon
flaen
i chw
noch
glwy
bendi
Yr h
roddi
tra ca
er fy
yn fu
farfoe
i wel
agos,
Yr
a ddy
yr hw
eich c
wreid

Wrth ei WRAIG.

Y Mae fy ngyfngder yn galw arnaf i feddwl ym-
adael â chwi; ewyllys yr Arglwydd a wnelir.
Yr ydwyf yn diolch i chwi am eich gofal tyner am da-
naf, yr Arglwydd a'ch bendithio ac a'ch gwobrwyo am
hynny, ac a sancteiddio eich tynerwch, ac a'ch cyn-
halio dan eich treial. Fel ag yr y'ch chwi gwedi ym-
drechu i fyw bywyd ffydd a gweddi o'r dechreu, felly
yr ydwyf yn gobeithio ac yn credu y cewch gymmorth
i barhau hyd y diwedd. Tan eich holl anhawsterau ac
osnau, ymgadarnhewch yn yr Arglwydd eich Duw;
rhoddwch eich gofal arno, ymddiriedwch ynddo, y mae
ef yn ffyddlon ac yn eirwir. Yr wyf yn eich gorchy-
myn

myn chwi fy Anwyl, i'r Priod goreu, *sef*, ein hanwyl. Arglwydd Iesu Grift.

Wrth ei B L A N T.

ANWYL Blant, y mae yn rhaid i'ch Tad daear-ol eich gadael chwi, y mae eich Tad nefol yn anfarwol: O glynwch wrtho ef, na chellwerwch am fatter eich enaid mewn amser iechyd; goselwch am hynny megis yr unig beth angenrheidiol; ni edifarhewch pan y deloch i olwg agosach ar angy, O fy mhlant, ymosynwch am olwg niwy eglur o'ch hawl yng Nghrist, yr unig feichiau a lachawdwr pechaduriaid; ynghyd â thystiolaethau eraill, byddwch byw trwy ffydd iddo, ac ymosynwch am dduwioldeb mewn calon a bywyd. O meddyliwch pa fut y gellwch sefyll o flaen Crist eich barnwr yn y dydd diwedda; oddieithr i chwi gael ei anian ef ynoch, ei gyfiawnder am dano, a'ch gwneud yn greaduriaid newydd.—Yr Arglwydd a'ch gwneio chwi felly, ac a'ch bendithio â'r bendithion goreu! Fy mendith i gyd â chwi oll.—Yr hyn a roddodd yr Arglwydd i mi, yr wyf gwedi ei roddi i chwi; byddwch yn dyner a gofalus o'ch Mam tra caffoch chwi hi. Ac nac anghosied un o honoch, er fy mod i yn myned o'ch blaen, y bydd raid i chwi yn fuan ganlyn ar fy ol: Ac O na chaem ni oll gyfarfod ynghyd ar ddeheulaw ein lachawdwr bendigedig i weled ei wyneb, a chanu ei fawl; y mae'r amser yn agos, am hynny byddwch chwithau yn barod.

Yn awr fy anwyl Wraig am Plant, cofiwch yr hyn a ddywedais, megis geiriau Priod hôff a Thad caredig, yr hwn er ei farw, fydd trwy hyn yn llefaru wrthy ch eich daioni a'ch happusrwydd tragywyddol; ar iddynt wreiddio yn eich calonnau, yw gweddi,

*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*et*

Tchydig o brofiadau diweddf Mr. WILLISON, a gafwyd gwedi eu ysgrifennu gyd â ei Fibl ar y gobenydd, y dydd y bu ef farw, yn Mai, 1750.

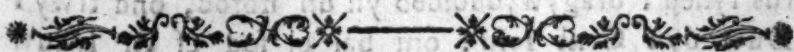
O Gad i mi huno yn yr Iesu ! Ni ewyllysiwn i ddim byw byth yn y byd fydd a chyn lleied ynddo i'm deno, ac yn debig o fyned yn waeth, a lle mae llofydd o bechod a gwrthgiliadau yn amalhav : myfi a ddymunwn ymadael a bod gyd â Chryst, am ei fod yn llawer gwell. Mi a ewyllysiwn fod yn absennol o'r corph, ac yn bresennol gyd â'r Arglwydd : o blegid nid oes gennyf neb yn y Nefoedd ond efe, ac ni ewyllysiwn neb ar y ddaear. Ac er fod fy ngnawd am calon yn pallu, etto fy nerth am rhan yw Daw yn dragwydd, yn awr Arglwydd pa beth a ddisgwyliaf ? Fy ngobaith fydd ynot ti ; O am fwy o ffydd, fel y gallwyf farw fel Simeon, pan yr oedd Crist yn ei freichiau, ac yn dywedyd, " Yr awr hon y gollyngi dy was mewn tangnefedd yn ol dy air, am fod fy llygaid yn gweled dy Iachawdwriaeth." Gwen dy wyneb hawddgar a wna i'm holl ofnau ddisflannu, ac i'm henaidd ganu ynghanol fy nghystudd. A ydyw fy Iachawdwr gwedi myned i barottoi lle i mi ? A pha'm yr ydwyf yn hwyr-frydig i ganlyn ei lwybrau ef, pan y mae ef yn dywedyd, dring i fynu yma, aros yma, teyrnasa yma, a thyred yma i ganu ! O Arglwydd, gwared fy enaid rhag anghydwylled, fy llygaid oddiwrth ddagrau, am traed rhag llithro, am fy mod yn myned i wneuthur gwaith na wnes i erioed o'r blaen, dyro i mi nerth na cheffais hyd yn hyn : O cryfha fi un waith, fel Samson yn ei farwolaeth, i dynnu i lawr gaerau cryfion pechod ynof fi ; O Arglwydd golch ymaith fy mhechod yn dy waed, fel na foddwyf ym môr dy ddigofaint. O Arglwydd

nesha

nesha attaf, ac achub fi; y mae fy nghorph yn llawn
 gofid, a mywyd yn nesgau i'r beddrod; ond Arglwydd,
 y mae dy gariad yn well na'r bywyd; ac O na allwn
 wneud i'r holl fyd i weled dy ogoniant; nid oes neb
 ond Crist, a pherthynas ag ef, a rydd heddwch mewn
 bywyd, a chysur yn angeu.—Yr wyf yn llawenhau yn
 yr olwg ar ogoniant fy etifeddiaeth, nis gallaf yn gyfu-
 rus fyned i dragywyddoldeb yn un ffordd, ond trwy'r
 Duw dyn Crist Iesu; oni bai ei fod ef yn Dduw
 yn gyftal a dyn, nis gallwn gael fy nghynnal. O dyma
 Iachawdwr gwerthfawr, esfe yw fy oll yn oll! Esfe yw
 fy nghyflawn ddaioni, fy rhan am dewisiad, y mae fy
 holl ddymuniadau yn cael eu cyflawni ynddo ef; yr
 ydwyf yn teithio trwy'r anialwch tua dinas gyfaneddol.
 O feddyliau pleferus! fy mod i yr hwn oedd yn myned
 ymlaen mewn pechod, yn cael fy achub fel pentewyn
 o'r gynneu dân.—O, pa fodd y bydd y rhai hynny byw
 ar wely angeu, nad oes ganddynt ddim ond eu gwei-
 thredoedd eu hunain i redeg attynt, pe na buasai genyf
 ond hynny i ymddiried ynddo yn awr, mi a suafwn yn
 greadur truenus; ond y wenn a disglair, sef
 cyhawnder Crist, yw fy hon ddymuniad; y rhai hyn-
 ny fydd yn wir happus, sef y rhai fydd yn cael eu
 gwisgo yn y wisg Nefol, yr hon nid yw byth yn treulio,
 nac yn colli ei gogoniant, am ei bod yn anllygredig,
 ac yn dragywyddol. Dyma'r wisg fydd yn cuddio pob
 pechod meddwl, gair a gweithred, a wnaethum erioed,
 ac O mor anrhaethadwy happus yw y rhai hynny
 ag fydd gwedi eu cyfiawnhau yn y cyfiawnder perffaith
 hwn o eiddo Crist! Y rhai hyn yn unig a all orfoleddu
 yn eu goruwchafiaeth ar eu gelysion trwyddo ef.

O Arglwydd, yr wyf yn byw ar Grîst, ar ei gyfi-
 awnder, a'i waed, a'i haeddiant; ac yr wyf yn marw
 dan bwysio ar y sylfaen hwn; nid wyf yn ymddibynnu

ar fy ngolygiadau na'm profiadau a aeth heibio, ond ar Grist a'i gyfiawnder, yr wyf yn edrych am waredig- aeth; pan y byddwyf yn gweled fy hun yn aflan, yr ydwyf yn myned i'r ffynnon hon i lanhau fy hun, O Arglwydd, fy hyfrydwch yw agoshau attat ac at dy orsedd, yr wyf yn barod i orwedd a marw wrth dy draed! Amen.

*Ychydig o hanes Grefyddol, gwedi gasglu allan o Waith
A W D W Y R Eraill.*

YN amser Siarls yr ail, y dioddefodd llawer yn Scotland, am eu bod yn erbyn sefydlu crefydd Esgobaethol yn y wlad, ac yn gwadu awdurdod y Btenhin ar gydwybodau dynion, a'i hawl i lywodraethu mewn pethau crefyddol. Ond yn foddlon i ymoftwng iddo mewn pethau gwladol, a Christ yn unig mewn pethau ysprydol.

1. Un *Donald Cargil*, gweinidog enwog, pan ddygpwyd ef at y Scaffald, a drodd ei gefn at yr ysgol, ac wedi iddo edrych ar y dorf o'i amgylch, a gwenhawddgar ar ei wyneb, a chwedi iddo ddywedyd cyffes ei ffydd, a'r achos y; oedd ef yn dioddeu, efe a ddywedodd ei fod yn diolch i Dduw, am nad oedd ef yn euog o'r pethau ag oedd yn cael eu dywedyd yn ei erbyn; ond nad oedd ef ddim yn dywedyd ei fod yn rhydd oddi wrth bechod, ond fod ganddo heddwch â Duw trwy ei Arglwydd Iesu Grist, a'i fod yn credu nad oedd lechydwrïaeth yn neb arall ond Crist; a'i fod yn ffeiddio y goel grefydd Babaid; a'i fod yn diolch i'r Arglwydd am fod ganddo heddwch â Duw er's chwaneg na deng mlynedd ar hugain, heb ammeu dim, a'i fod y pryd hynny, mor sier o'i hawl yng Nghrist, a bod y Bibl yn ei

ei law ef, ac nad oedd arno ddim mwy o ddychryn ang-
 eu ac ofn uffern o achos pechod, mwy na phe buasai
 ef heb bechu erioed : o blegid (eb efe) y mae fy holl
 bechodau gwedi eu maddau yn rhad, a'u golchi ymaith
 yn hollol trwy werthfawr waed ac efrïolaeth Iesu Grist!
 Ac yr wyf yn cael fy llwyr berfwadïo, mai'r ffordd
 hon y mynai efe i mi ddioddeu, ac y bydd iddo ddych-
 welyd etto i'w Eglwys yn Scotland; ond efe a fydd yn
 ddychryn i lawer; am hynny yr wyf yn ersyn arnoch
 na ddigalonoch chwi ddim wrth ffordd Crist, a'r achos
 yr wyf fi yn awr yn rhoddi i lawr fy mywyd, ac yn my-
 ned i dragywyddoldeb, lle caiff fy enaid fod mor llawn
 o Grist, ag y dymunwn i fod, ac yn awr dyma'r dydd
 niwya gogoneddas a melus, a welodd fy llygaid i er-
 ioed!—Yn awr yr wyf yn ersyn arnoch i alludio pa
 fodd i ddyall a chredu yr ysgrythurau, y rhai sydd wirio-
 nedd Duw; y rhai ag oedd ef gwedi ei bregethu iddynt,
 ac efe a archodd iddynt fod yn barod i gyfarfod a'r fara
 ddifynwth ag oeddent i ddiogwyl, am fod eu gelynion
 yn awr yn ymgynddeiriogi wrth bobl yr Arglwydd,
 ond y byddent hwy yn fuan yn fwy cynddeiriog wrth
 eu gilydd!—Yna fe a barwyd iddo fyn' d i fynu i'r yf-
 gol, ac yn ei waith yn myned, efe a ddywedodd, Fod yr
 Arglwydd yn gwybod ei fod yn dringo yr ysgol hynny
 i roddi ei fywyd i lawr dros y gwirionedd, gyd â llai o
 ofn nag'r aeth ef erioed i'r Pulbut i bregethu! A phan
 yr oedd ef ar ben yr ysgol, efe a ddywedodd, ei fod yn
 diolch i Dduw am ei ddwyn ef yno, a'i fod ef yn awr
 yn agos a chael y goron, ac na chae na'r diafol, dyn-
 ion, na phechod orfoleddu arno mwyach; a'i fod ef yn
 maddau i bawb ag oedd yn gwneud cam ag ef, ac yn
 gweddio ar i'r rhai ag oedd i ddioddeu gael ffydd a
 nerth! A chwedi iddo dynnu'r lliain dros ei lygaid,
 efe a ddywedodd, Ffarwel gyfeillion a pherthynasau yn
 yr

yr Arglwydd; ffarwel pob daearol gyfuron, ffarwel, waradwyddiadau a dioddefiadau; ffarwel ddarllen, pregethu, gweddio, a chredu; groeso lawenydd anrhaethadwy a gogoneddus; groeso Dad, Mab, ac Yspryd Glân; i'th ddwylaw yr ydwyf yn gorchymmyn fy yspryd: ac yna efe a weddiodd hyd nes ydoedd y poenydiwr yn troi'r ysgol.

2. *Walter Smith*, Student, pan yr oedd ef yn myned i ddioddeu, a ddywedodd wrth y lliaws oedd yn edrych Yr ydych chwi edrychwyr, gwedi dyfod yma ar amryw ddibenion; yr ydwyf yn deisyf arnoch, i beidio a chamfynied yr achos o'n gwaith ni yn dioddeu; mae rhai yn dywedyd ein bod yn erbyn y llywodraeth, na atto Duw i ni, na neb Crist'nogion i fod yn erbyn iawn a chyfiawn Lywodraeth; ond yr ydym ni yn erbyn cam lywodraeth, a thraws-arglwyddiaeth, ac nid ydym yn foddlon i roi Coron Crist a'r ben dyn pechadurus, yn groes i air Duw.—Yna efe a ganodd ran o 103. *Sal.* Ac a weddiodd gan ddywedyd, Yr wyf yn diolch i'r Arglwydd, ac nid wyf ddim yn rhyfeddu nac yn dychrynny wrth y dull hwn o farwolaeth; yr wyf yn cyfaddef fod meddwl am angyf, gwedi bod yn ddychrynllyd i mi; ond y mae Duw yn adeiladu yn gyflymach nag y mae'r diafol am calon ddrwg i, yn gallu tynnu i lawr. Diolch i Dduw, y mae'r cyfan gwedi ei symmyd, canys efe a ddywedodd wrth fy enaid, cymmer gyfur, maddeuwyd i ti dy bechodau; a'r ffydd hon fydd yn peri i mi edrych yn wyneb angen yn llawen; ac er ei fod yn cael ei alw yn Frenhin y dychryniadau, ond nid yw ef felly i mi; canys yr hyn ag ydych chwi yn ei feddwl fydd yn angyf sydyn, nid yw i mi ond golllyngdod i mewn i'r bywyd tragywyddol! Na thramgwydded neb wrth Grist, o blegid ei fod yn myned a'i bobl i'r Nefoedd trwy ddioddefaint, canys mi a allaf ddywedyd

ddyw
wrth
wais
brofi

3.

pan y
Yr y
fy-en
er pa
yr h
lawer
wyf y
uchla
melus
nghal
ond y
am H
o few
chwe
daear
cnawd
Grist,
ddol!
chwi!

4.

dydd y
heinioe
ddyn,
roddi i
yn fiarf
r Argl
hwn wy
walltwy

ddywedyd wrthych, fod mwy o nerth a chysur i'w gael wrth ddioddeu dros Grist, nag a feddylas, nac a glywais i erioed son am dano, ond yr wyf yn awr yn ei brofi, ac a allaf ddywedyd, *Ei fod ef oll yn hawddgar.*

3. *James Boig*, a ddanfonodd Lythyr at ei Frawd, pan yr oedd yn myned i ddioddeu, ac a ddywedodd, Yr ydych yn chwenych gwybod pa fodd y mae gyd â fy enaid, myfi a gefais lawer gorcheft galed â'r diafol, er pan y daethym i'r carchar, ond gogoniant i Dduw yr hwn ni bu yn ol o rod-di i mi gynnorthwyon, i.e., lawer gwaith heb eu gofyn, ac etto yn parhau; ac yr wyf yn gobeithio y bydd iddo hyd y diwedd fy nghario uchlaw o'n angeu; yr wyf yn awr yn yfath dawelwch melus, a phe bawn i yn myned i briodi, fel nad yw fy nghalon oer i yn gallu cynnwys ei gariad gwrefog ef, ond yr hyn fydd fyr ynof fi, a wneir i fynu gan fy Nhad am Harglwydd yn gyflawn. Yr ydwyf ar y ffordd, ac o fewn golwg i dir Emmanuel, ac yn disgwyl o fewn chwech awr ar hugain i fod yno! — Ffarwel gyfuroa daearol, ffarwel wagedd y byd, ffarwel feddyliau cnawdol: groeso Groes, groeso Grogbren, groeso Grist, groeso Nefoedd, groeso happuswydd tragywyddol! Gras, trugaredd, a heddwch a tyddo gyd â chwi! *Amen.*

4. *Archibald Alison*, a ddywedodd wrth y dyrfa y dydd y dioddefodd fod llawer fel ynteu gwedi rhoddi eu heinioes i lawr yn y fan honno dros Grist, er y Flwyddyn, 1660. A'i fod yntau'r pryd hynny yn myned i rod-di i lawr ei einioes yn eu gwydd hwynt oll; a'i fod yn siarfio ei enaid, a'r hyn oll oedd ynddo, i ogoneddu'r Arglwydd am ei nerthu ef i ddyfod i'r fan hono, yr hwn wyf yr anheilyngaf o'r holl dystion ffyddlon y tywalltwyd eu gwaed yn y fan hon, dros y gwirionedd; yr

yr wyf yn diolch am ei fod gwedi fy ngalw i'r fath farwolaeth anrhydeddus, ac am fod gennyf fywyd i'w roddi i lawr drosto, ac yn gogoneddu Duw am fod gennyf waed a chlwyfau yn ei achos ef.—Ond, eb efe, nid oes dim erlidigaeth yn y Nefoedd, lle ni ddaw gelynion yr Arglwydd, oddi-eithr iddynt gael eu gwneud yn wir edifeiriol, megis y gwnaethpwyd Manasse waedfyd. O Gyfeillion, eb efe, Credwch yr Arglwydd, y mae ef yn wastad yn dda, ond yn neilltuol dda mewn dydd o dreial; ac efe a fydd yn gyfaill hawddgar dros dragywyddoldeb; nid oes neb yn gyffelyb iddo!

5. *John Malcolm*, a ddywedodd, pan yr oedd ef yn myned i ddiodeu, yr wyf yn myned i'r wlad lle fychir pob deigr yn oddiar lygaid plant yr Arglwydd; lle y mae'r gwas gwedi ei wneud yn rhydd oddi-wrth ei feistr, i'r wlad lle na ddywed ei phreswlydd clas ydwyf. Na ddigalonwch o achos yr hyn yr wyf yn diodeu o'i blegid, canys yr ydwyf yn tyftio mai achos Duw ydyw, ac efe a'i harddel. Ac wele ei elynion ef a ddi-nystrir, yr ydwyf yn deisyf arnoch i geisio heddwch Duw, canys fe wna les i chwi yn angu; ond yr erlidwyr a gânt golled y dydd hwnnw. O ymosynwch am dano mewn pryd. Yr Arglwydd a gynnorthwyo ei bobl dlodion gweiniaid mewn dydd o dreial, ac a'u nertho i ymdrechuhyd y diwedd; canys y mae ganddynt addewid o'u tu, am hynny bwriwch eich coelbren yn eu mysg, ac na sefwch o du yr annuwiol, bydded achos eich Duw yn achos i chwi mewn hawddfyd ac adfyd: O achos gogoneddus! O waith gogoneddus! O nefoedd ogoneddus! O Grist gogoneddus! Ac O ardderchog Waredwr, yr hwn fydd yn alluog i gynnorthwyo mewn dydd o dreial; ni bu achos i neb i edifarhau erioed ag a ymddiriedodd ynddo. Yr ydwyf yn awr yn rhoddi i lawr fy einioes, nid am weithredoedd

weith
ben i
iau
hun.

6.
oedd
wedd
wnae
ofodd
caeth,
Edinb

7. G
ig a
rwyd
pa un
Arglw
i yn f
heddw
munw
holl ff
ac yn
northw
oni wa
ddifan
O! an
ein ge
gwedi
gwedi
gyfeill
glwyd
ar ryfe
llach g
brefenn
farfod y

weithredoedd drwg, ond am fy mod yn arddel Crist yn ben i'r Eglwys, ac yn gwadu hawl dyn i ofod cyfreithiau Eglwyfig, heblaw yr hyn a ofodwyd gan Grift ei hun.

6. *James Skeen*, mewn Llythyr at ei Frawd pan yr oedd ef yn y carchar, a roddodd y geiriau hyn yn y diwedd, "O Dŷ ein Harglwydd Iesu Grift, yr hwn a wnaethpwyd yn Balas dymunol i mi, ymha-un y dangosodd ei ryfeddol gariad at fy enaid, mewn carchar caeth, uwch-law y Tŷ haiarn yn y *Talbootb* ucha, *Edinburgh*, Tachwedd, 1680."

7. Geiriau diweddaſ *Archibald Steward*. "Bendigedig a fyddo Duw, yr ydwyf yn cael mawr foddlonrwydd yn y ffordd ddiystyrlyd hon o'i eiddo ef, o achos pa un yr ydwyf yn rhoddi i lawr fy ein toes; diolch i'r Arglwydd am fyned am calon ar ei ol, a'm gwneuthur i yn foddlon i'w ewylllys ef; ac yr ydwyf yn meddianu heddwch melus yn y peth a wnaethum, ac mi a ddymunwn fod pawb yn fwy tyner galon, ac i wlio ar eu holl ffyrdd; canys y mae llawer yn edrych arnom ni, ac yn disgwyl i ni gloffi yn ffyrdd Duw: ond O cynnorthwyed yr Arglwydd chwi i ddisgwyl wrtho, hyd oni wawrio'r dydd, a'r holl gymmylau a'r cysgodau ddiſlannu, canys dyma ddydd trwm i Eglwys Dduw, O! am gael gorwedd yn y llwch, ac ymguddio, a chau ein geneuau, a bod yn ddistaw, canys y mae Duw gwedi doddi cywilydd ar bob wyneb, am fod cynnifer gwedi gwrthgilio oddiwrth y gwirionedd. O anwyl gyfeillion, y rhai sydd yn dymuno cadw ffyrdd yr Arglwydd, a'ch cario yn ffyddlon trwy'r cyfyngderau ar ryfeddol ragluniaeth Duw, na wedwch mor gyfeillach grefyddol, yn yr hon y cawsoch gymmaint o bresennoldeb yr Arglwydd, pan yr oeddech yn ymgysarfod yn y maesydd, ac yn tywallt eich calonnau ger bron

bron Duw gyd â zêl a chariad atto ef; ac yr wyf, nid yn unig yn eich annog at y ddyledswydd hon, ond fel dyn marwol yn peri i chwi fyned o'r newydd yn ei chylch gyd âg ofn, cariad, a zêl dros yr Arglwydd, a' l ogoniant ef o flaen eich llygaid, a chariad at Grift fel egwyddor yn eich cymmell at hyn, a phob dyledswydd arall. Na thramgwydded neb am y peth yr ydym ni yn ei ddioddeu (os gellir ei alw yn ddoddefaint) canys y mae pob cam o'r llwybr yn esmwyth i mi, trwy ffydd yn yr lachawdwr a laddwyd, canys y rhai a gadwodd air ei amynedd, y mae ef yn eu cadw yn awr y brofedigaeth. Hyn yr ydwyf yn ei adael gyd â chwi, fel fy nghyngor diweddaf:—Yn awr yr ydwyf yn hiraethu am fod gyd â'r Iesu, pe baech yn gwybod ac yn profi yr hyn ag ydwyf fi yn ei brofi o gariad a phresennoldeb Crist ar fy enaid, chwi a hiraethech am i'r amser fyned heibio i gael myned atto ef, ac yn awr bydded iddo ddiſlannu, fel y gallwyf fyned at fy ffrynd anwylaf! Ffarwel gyfeillion, ffarwel gysuron daearol, ffarwel holl ogoniant creadigol, groeso hawddgar Arglwydd Iesu Grift, i'th ddwylaw yr ydwyf yn gorchymyn fy yspryd."

8. *Isabel Alifen*, a ddygpwyd at y Scaffald, ac wedi iddi ganu lxxxiv. *Salm*, a darllen xvi. bennod o *Marc*, hi a waeddodd allan dros yr holl le, Molwch yr Arglwydd y rhai cyfiawn, drachefn molwch Ef! A phan yr oedd hi yn myned i fynu ar hyd yr ysgol, hi a lefodd allan, bydded gennych zêl O gyfeillion, bydded gennych zêl! O cerwch yr Arglwydd ei holl weision ef. (1) cerwch ef frodyr, yn ei heddwch ef y mae bywyd! Yna hi a ddywedodd, O chwi ei elynion ef, pa beth a wnewch? Pa le y ffowch yn y dydd hwnnw? canys y mae dydd dychrynlyd yn dyfod ar holl elynion yr Arglwydd Iesu Grift: deuwch allan o'u canol hwynt,

hwynt, chwi oll fydd yn bobl i'r Arglwydd. Yna hi a ddywedodd, Ffarwel holl gysuron creadigol, ffarwel Ffibl gwerthfawr, yn yr hwn yr oedd fy unig blefer, ti a fuost gydymaith melus i mi, er pan y daethym i'r carchar, ffarwel gyfeillion crifft'nogol, yn awr i'th ddwylaw yr ydwyf yn gorchymyn fy yspryd, Dad, Mab ac Yspryd Glan; yna fe drowd yr ysgol.

Hyn, a llawer o ganoedd yn chwanneg, a fu farw yn llawen dros y gwirionedd yn Scotland, o'r Flwyddyn 1660. hyd y Flwyddyn 1680.

Ond am nad oes gennyfle i ymhalaethu, mi a roddaf hanes dwy Ferch a Mab, o bedair blwydd oed i ddeuddeg mlwydd, a suant feirw, ac adawfant dyftiolaeth dda ar eu hol, o neilltuol waith gras a'r eu henaidd, gan farw yn gysurus, a'u golwg yn gywir ac yn eglur ar yr Iechydwriaeth yng Nghrist.

9. Un *Mari A.* pan yr oedd hi rhwng pedair a phump oed, fe ga'dd y gair ryw effaith rhyfedd ar ei meddwl hi, fel ag yr oedd hi yn wastad yn ystyried am ei henaidd, ac yn wylo yn fynych gan ddywedyd, Beth a ddaw o honof fi pan yr elwyf i fyd arall? ac yn gofyn yn aml gwestiynau caled am Dduw a Chrifft, ac am fatter ei henaidd; pan yr oedd hi yn gyflawn bum mlwydd oed, nid oedd hi yn gofalu am ddim ond yr un peth angenrheidiol; ac a fyddai yn fynych fel un yn eistedd wrth draed yr Iesu, ac yn wylo'r dagrau, a fyddai yn arfer gweddi ddirgel yn fynych, ac yn dyfod oddi yno dan wylo; yr oedd hi yn ofni rhagrith yn fawr, a rhag gwneuthur dim i gael ei gweled gan ddynion: Pan yr oedd ei mham yn wylo ar ol ei thad, ag oedd gwedi marw, hi a ofynodd iddi pa'm yr oedd hi yn wylo? Ei mam a attebodd, fod digon o achos, am fod ei thad gwedi marw; hithau a attebodd, Nag oes

fy mam anwyl, y mae Duw yn Dduw da etto. Yr oedd hi yn caru gweinidogion yn fawr, unwaith gwedi iddi fod yn gwrando Mr. *Whitaker*, hi a ddywedodd, Yr wyf yn caru'r dyn yna yn fy nghalon, am y geiriau melus a ddywedodd ef am Iesu Grist.—Ei llyfr oedd ei hyfrydwch pennaf, a'r peth yr oedd hi yn ei ddarllen, yr oedd yn caru ei wneuthur yn eiddo iddi ei hun, ac nid oedd hi yn pasio heibio'r peth ag oedd hi yn ei ddyfgu, heb wneud sylw neilltuol arno, a cheisio ei ddyall; a phan y byddai hi yn darllen y Bibl, hi a fyddai yn wylo fel nad ellid yn hawdd ei hattal; ac yr oedd hi yn neilltuol sylwi ar ddiodefaint Crist, zel gweision Duw, a pherygl yr annuwiol: hi a fyddai yn aml, yn cwynno o blegid llygredd a chaledwch ei chalon, ac o herwydd mor lleied oedd hi yn alaru am bechod. Yr oedd hi dan fawr ystyriaeth am Iechydwr-iaeth eraill, ac yn galaru dros eu cyflwr hwy, yn neilltuol ei brodyr a'i chwiorydd, a lle i obeithio, fod ei esampl a'i chyingorion o fendith iddynt:—Yr oedd hi yn gydwybodol iawn yn cadw'r Sabbath, a phan na byddai hi mewn addoliad, yn wastad yn darllen rhyw Lyfrau buddiol, ac yn annog plant y cym'dogion i fod felly: yr oedd hi yn dosturiol iawn wrth bawb ag a fyddai mewn cyfyngder, y rhai nis gallasai eu helpu; hi a fyddai yn barod i wylo drostynt. Pan y byddai ei mam yn drafferthus ynghylch rhyw bethau bydol, hi a fyddai yn dywedyd, O fy Mam, y mae gras Duw yn well na'r peth yna: yr oedd ei myfyrdod hi yn y Nef-oedd, fel ag y byddai hi yn dywedyd yn aml, O'r fath waith pleferus fydd yno, y maent yn caru ac yn ymbleferu yn yr Arglwydd, ac yn ei wafanaethu ef yno yn ddi-bechod. Fe ddaeth gwraig i'r tŷ unwaith yn llawn anfoddlonrwydd, ac a ddywedodd, nad oedd neb fel yr oedd hi, nac un gobaith iddi ddyfod yn well: yr Eneth

a ddywedodd, Fe a fyddai yn ffol i un ddywedyd am ei bod hi yn nôs, na ddeuai hi byth yn ddydd: bryd arall pan yr oedd perthynas agos iddi yn achwyn o ble-gid rhyw gyfyngder bydol oedd arni, hi a ddywedodd, mi a glywais Mr. Carter yn dywedyd, y gallai dyn fyned i'r Nefoedd heb geiniog yn ei Boccet, ond nad allai fyned yno heb ras yn ei galon. Yr oedd hi yn caru pobl yr Arglwydd yn fawr, ac os gwelai rai ac arwyddion o gyfnewidiad arnynt, hi a fyddai yn barod i neidio o lawenydd.

Pan yr oedd hi rhwng unarddeg a deuddeng mlwydd oed, hi a ga'dd ei tharo yn glaf, ac yn ei chlefyd yr oedd hi yn hynod amyneddgar, a thrwy resymau ysgrhythrol, yn annog ei pherthynafau i fod yn foddlon i ymadael â hi, am ei bod yn myned i'r gogoniant, ac am iddynt ymofyn am gael eu gwneud yn barod i'w chyfarfod hi yno.—Ni bu hi ddim yn hir yn glaf, nes ydoedd pawb yn gweled ei bod yn debig i fyned ymaith, a hithau yn dyall hynny, yr oedd hi yn llawenhau, ac yn dywedyd ei bod yn myned ar frys at Iesu Grist.—Pan yr oedd hi yn agos a marw, ei Mam a ddywedodd wrthi, bod yn ddrwg ganddi ei bod gwedi ei cheryddu erioed, na soniwech am hynny (eb hi) 'Yr wyf yndiolch i Dduw am y cerydd ac am y fendith arno, oni buasai hynny, fe allai y buafwn yn myned i uffern.'—Rhaf o'i chym'dogion a ofynodd iddi, a oedd hi yn myned i'w gadael hwy? Hithau a ddywedodd, os ydych yn gwasanaethu'r Arglwydd, chwi a ddewch i'r gogoniant ar fy ol i. Ychydig cyn iddi farw, hi a ga'dd ymdrechfa galed â Satan, fel ag y gwaeddodd hi allan, Nid wyf ddim yn eiddo i ti Satan! Eu Mam a ofynodd beth oedd y matter? Hi a attebodd, mai satan oedd yn ei blino hi, ond yn awr diolch i Dduw fod pob peth o'r goreu, canys mi a wn nad wyf yn eiddo

ef, ond eiddo'r Arglwydd Iesu. Ar ol hyn, hi a ga'dd deimlad o gariad Duw, a'r fath olwg ar ôgoniant yr Arglwydd, fel pe buasai'r Nefoedd yn agored, ac angylion Duw yn dyfod i'w derbyn, fel ag y llanwodd ei ehalon o lawenydd, a'i thafod o foliant. Y rhai ag oedd yn sefyll yn ei hymyl a ofynodd, pa beth a welodd hi? Ei hatteb oedd, y caent hwy wybod hynny bryd arall. Ac felly yn y fath wrefogrwydd o lawenydd, a sanctaidd oruchafiaeth; hi a ymadawodd â'r byd, o gylch Dauddeng Mlwydd oed.

10. *Sara Howley*, aeth gyd â ei chyfeillion pan yr oedd hi rhwng wyth a naw Mlwydd oed i glywed Pregeth; a'r Gweinidog a gymmerodd ei Destyn yn *Mat. xi. 30.* *Fy iau fydd esmwyth, am baich fydd ysgafn.* Wrth lefaru ar y geiriau hyn, fe a ga'dd y plentyn ei hargyhoeddi mewn modd neilltuol, fel ag y gwelodd ei hun mewn cyflwr truenus, ac mewn mawr angenrheidrwydd o gael Crist, ac a aeth i'w ystafell i weddio yn ddirgel, gan wlo yn dost o blegid ei chyflwr; ac ar brydiau yn cymmeryd ei brawd a'i chwaer att i'r ystafell, ac yn dywedyd wrthynt am eu cyflwr trwy bechod, ac a weddiai drostynt. Gwedi hyn hi a glywodd Bregeth ar *Diar. xxix. 1.* "Yr hwn a gerydder yn fynych, ac a galeda ei warr, a ddryllir yn ddifysymwth, fel na byddo meddyginiaeth." Ar ol hyn, matter ei henaid a wafgodd arni, fel ag y byddai hi yn treulio y rhan fwyaf o'r nôs i wlo ac i weddio; ac nid oedd hi yn cymmeryd fawr o esmwythder dros hir amser, ond pleddio â Duw am drugaredd, a chadw ei henaid rhag y fflammau, a rhoi iddi hawl yng Nghrist i fywyd tragwyddol.——Pan yr oedd hi o gylch Peder-ar-ddeg, fe dorodd igwythien yn ei ysgyfaint hi, fel ag yr aeth i boeri gwaed: yn ei chlesyd hi a erfyniai, O fy Mam, gweddiwch, gweddiwch, gweddiwch dros of fi, canys y
mac

mae Satan yn brysur iawn, fel na's gallaf weddio dro-
 sof fy hun.—Fe a dderfydd am danaf, oni chaf fi Grist
 yn rhan i fy enaid. A'i Mam yn gwybod ei bod hi
 gwedi byw yn ddisfrifol iawn, ac yn rhyfeddu ei bod yn
 y fath flinder meddwl, a ofynodd iddi, pa bechod oedd
 yn blino ei meddwl hi fwya? Hithau atebodd, Nid un
 pechod yn neilltuol o omeddiad na gweithrediad, ond
 pechod fy natur sydd yn pwysu ar fy nghydwybod, ac
 yn ddigon i fy namnio, oni chaf gymhwysiad o waed
 Crist. Yna gofynodd ei Mam, pa beth a gae hi we-
 ddio drosti? Hithau a atebodd, am i mi gael mwy o
 wybodaeth o Grist, ac o fy mhechod, ac o sicrwydd o
 gariad Duw at fy enaid; ei Mam a ofynodd iddi, pa'm
 yr oedd hi yn siarad cyn lleied â gweinidogion? Hithau
 a atebodd, mai ei dyledswydd hi oedd cymmeryd addysg
 yn amyneddgar, a'i fod yn boen iddi lefaru.—Unwaith
 hi a syrthiodd i ffit, ac ar ol hynny, hi a waeddodd
 allan, Yr wyf yn myned, yr wyf yn myned; pa beth
 a wnaif i fod yn gadwedig! O Iesu hawddgar, mi a or-
 weddaf wrth dy draed, ac os derfydd am danaf darfy-
 dded, wrth ffynnon trugaredd! Hi a fyddai yn aml
 yn dywedyd, O Arglwydd oni ddywedais, Deuwch
 attaf fi bawb sydd yn flinderog ac yn llwythog, ac mi a
 esmwythaf arnoch. Bryd arall ei Thad a ddywedai
 wrthi am fod yn gysurus, am ei bod hi yn myned at
 well Tad nag ef, yr hyn a fyddai yn effeithio yn fawr
 ar ei meddwl, ac a ddywedai, pa fodd y mae i mi wy-
 bod hynny? Yr wyf yn bechadur tlawd, ac eisiau bod
 yn sicr o hynny: a thyna oedd ei deisyfiad wrth bob
 dyn a welai hi, am iddynt weddio am iddi gael sicrwydd
 o Iechydwrriaeth i'w henaid; hi a edrychai mor dostu-
 rus yngwynebau pobl dduwiol, ac a ddywedai wrthynt
 am dosturio wrthi, ac nad oedd hi yn ymosym dim gan-
 ddynt, ond gweddio am iddi gael sicrwydd i'w henaid

o fywyd tragywyddol. Ei Mam a ofynodd iddi, os cai hi wella gan Dduw, pa fodd yr oedd hi yn meddwl byw? Hi a atebodd, na wyddai hi ddim, am fod genym y fath galonnau drwg, na allem ni ddim ateb drofom ein hunain; ond os byddai i Dduw roddi iddi fywyd a iechyd, y dymunai hi dreulio ei hamser yn fwy er gogoniant i Dduw.—Y Sabbath cyn iddi farw, y daeth perthynas iddi i'r tŷ, ac a ofynodd iddi, A oedd hi yn ei adnabod ef? Hithau a atebodd, Ydwyf, ac a ddymunaf i chwi ddyfsgu adnabod Crist: yr ydychi yn Ifangc, ond ni wyddoch pa mor fuan y bydd raid i chwi farw; a marw heb un Crist, fydd yn farw dychrynlyd iawn: O prynwch yr amser, O amser, amser, amser gwerthfawr! Rhai a ddymunodd arni i beidio a gwanhau ei hun; Hi a atebodd, ei bod hi yn dymuno gwneud pob daioni ag a allasai hi yn ei bywyd, a phe buasai bosibl gwedi iddi farw, ac o blegid hynny, ei bod hi yn dymuno i'r gweinidog bregethu ar ddydd ei chladdedigaeath ar werthfawrogrwydd amser. Un gweinidog pan y daeth i'w gweled, a weddiodd am i Dduw roddi iddi ryw arwydd o'i ddaioni, ac iddi gael myned yn orfoleddus i'r gogoniant: a Llythyrâu a ddanfonwyd at amryw o Eglwysydd i ddeisyf arnynt weddio drosti, ac wedi iddi ddisgwyl am atebiad, i'w gweddïau, hi a ddywedodd, Wel, mi a fentraf fy enaid ar Grifft; yr oedd hi yn ymddwyn dan ei chystudd, gyd â mawr amynedd, ac yn taer weddio am chwaneg, a'r Arglwydd a atebodd, er syndod i bawb, wrth ystyried y cystudd ar mawr boen ag yr oedd hi ynddo.

Ddydd Iau, gwedi hir ddisgwyl a llawer o ofnau, pan yr oedd ei chyfeillion yn meddwl ei bod hi yn rhŷ wan i allu llefaru, hi a dorodd allan mewn modd rhyfeddol, gyd â golwg firiol: 'O Arglwydd, ti a addewiaist mai pwy bynnag a ddeuai attat ti, na fwrdd mo honynt ymaith

ym
gen
rho
lled
wb
Bro
mod
ac a
er ei
thur
eidia
ange
wedo
hi yn
bydd
dyna
finna
gwne
tra b
chwa
yng M
y cae
yn we
aros y
happu
tragy
o fydd
hawl y

A'r
ion ei
a wna
wynfy
rottow
iol, Ev

ymaith ddim. O felus, O ogoneddus Iesu, O, y mae gennyf Grift gwerthfawr, O rhyfeddol gariad Duw yn rhoddi ei Fab! O felus rad ras, i greadur tlawd a cholledig! Ac fel yr oedd yn mawrhau'r Arglwydd a phawb yn synnu wrth ei chlywed, hi a alwodd ei Thad a'i Brodyr a'i Chwiorydd atti, ac a lefarodd wrthynt mewn modd neilltuol, ac a roddodd ei Bibl i un o'i brodyr, ac a ddywedodd wrtho am wneud defnydd da o hwnnw er ei mwyn hi, ac a ddywedodd wrthynt oll, am wneuthur yn fawr o'u hamfer, i gael Crist yn rhan i'w heneidiau tra y byddent yn ieuainge, cyn yr elent i wely angeu, a pheidio a gadael y gorchwyl hyn hyd y diwedd; mi a wn tiwy brofiad y dywed y diafol ei bod hi yn rhy gynar, ac na raid i chwi fod mewn brys, y bydd hi yn ddigon cynar pan y byddoch chwi yn hên: dyna un hên yn aros yn ol (eb hi am ei Mamgu) a finnau yn ifange yn cael myned oi blaen hi; gan hyhny gwnewch eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicr tra byddoch mewn iechyd. Cofiwch, dyma eiriau eich chwaer wrth farw: Nid ymadawn i yn awr am hawl yng Nghrist am ddeng Mil o filoedd o fydoedd: a phe y caech chwi ond unwaith flâs ar ei gariad, fe fyddai yn well gennych ddeg mil o weithiau fyned atto, nag aros yn y byd pechadurus a thrallodus hwn! O mor happus wyf, am fy mod yn cael myned i lawenydd tragywyddol! Ni ddeuwn yn ol i'r byd, am ugain mil o fydoedd: ac a wnewch chwi ddim ymdrechu am hawl yng Nghrist?

A'r ol hyn, hi a edrychodd ar un o wasanaeth-ddynion ei Thad ac a ddywedodd, Pa beth a wnaf, pa beth a wnaf, pan y dywedo Crist wrthyf, Deuwch chwi wynfydedigion fy Nhad, ac etifeddwch y deyrnas a barottowyd i chwi; a phan y dywedo eie wrth yr annuwol, Ewch oddiwrthyf chwi weithredwyr anwiredd, i'r

tân

tân tragywyddol. Ac O'r fath boen yw i mi, feddwl
y caf weled rhai o'm cyfeillion ac wyf yn adnabod, yn
cael eu troi i'r tân tragywyddol! O Tragywyddol,
Tragywyddol! O meddylwch am dragywyddoldeb;
yr wyf yn dywedyd hyn wrthych, ond nid yw fy ngwaith
i yn dywedyd hyn wrth eich clustiau ddim, oni ddy-
wed Duw hyn wrth eich calon. O gweddiwch, gwe-
ddiwch, gweddiwch ar i Dduw rodidi i chwi ras! Yna
hi a weddiodd ar yr Arglwydd am rodidi iddynt galon
newydd, a chynnal ei waith yn eu henaidd, hynny, ebe
hi, a fydd fy nghysur i, a'ch happusrwydd tragywyddol
chwithau. &c.

Yr oedd ei hymadroddion hi yn llawn o addysg ne-
fol, ac yn agos y cyfan a ddywedodd o ddechren ei
chlesyd hyd y diwedd, oedd am Grist a'i henaidd, ei
chysur ei hun ac eraill; mewn gair byr, yr oedd ei
holl ymddiddanion hi yn Bregeth ddifrifol.

Ddydd Gwener, gwedi iddi gael rhyw amlygiadau
neilltuol o ogoniant yr Arglwydd, yr oedd hi yn mawr
ddymuno cael marw; ac yn llefain allan, Tyred Ar-
glwydd Iesu, tyred yn fuan: tywys fi i'th babell: yr
wyf yn greadur tlawd hebot ti, ond Arglwydd Iesu, y
mae fy enaid yn hiraethu am fod gyd â thi! O pa bryd
y bydd hynny, pa'm, ai nid yn awr anwyl Iesu; tyred
yn fuan! Ond pa'm yr wyf yn dywedyd fel hyn? Dy
amser di anwyl Arglwydd yw'r gorau! Ddydd Sadwrn,
ni lefarodd hi fawr, am ei bod fel yn cysgu y rhan
fwyaf o'r amser; ond ar brydiau hi a ddywedai, pa hyd
anwyl Iesu? Cwplha dy waith, tyred ymaith anwyl Ar-
glwydd Iesu, bryfia werthfawr Arglwydd Iesu! Ddydd
Sabbath, ni ddywedodd hi nemawr o eiriau, ond dym-
uno danfon Llythyrau at yr holl Eglwys ag oedd gwedi
bod yn gweddio drosti, i ddiolch iddynt, ac am iddynt
hwy ddiolch i'r Arglwydd, am rodidi sicrwydd o'i
gariad

gariad i'w henaid ! Felly hi a hunodd yn yr Arglwydd, Chwefror 19. 1670.

11. *Happus farwolaeth Mr. W. HUGHES o Blandford yn Dorsetshire, Mab i'r Parchedig D. HUGHES o Nunneg yn Wiltshire, Tachwedd, 3d. 1795.*

MEWN ufudd-dod i ddymuniad fy mab William, yr ydwyf yn hysbyfu i chwi mai newid y byd hwn er gwell, fydd yn achos o lawenydd yng Nghrist ; Ddydd Iau diweddas, o ddautu pump o'r gloch y pryd-nhawn, y dihangodd i'r orphwysfa. Llauer gwaith y dywedodd : O olwg gyfurus ar anghau ; mi a ymdrechais ymdrech deg, mi a orphenais fy ngyrfa, mi a gedwais fy ffydd ! Pan y gofynodd ei Frawd iddo, a oedd ef yn dymuno dychwelyd yn ôl i'r byd ? ei ateb oedd, Nac ydwyf, pe cawn gyfoeth Ysgwier *Portman* a'i Balas ! Pan yr aeth Mrs. M. atto, esef a ddywedodd, Modryb, y mae Crist yn werthfawr, y mae ef yn lachawdwr gwerthfawr i mi. Ei gyfarchiad gynta i Lydia oedd, fy nghyfnither Lydia, Cofia dy Greawdwr yn nyddiau dy leungŷtyd. Efe a ddangosodd ddymuniad i weled rhai o'i anwyl Gefnderoedd : ond, eb esef, y mae arnaf ofn yr âf i gyfsgu cyn y gwelwyf hwynt, ond fe fyddai yn dda gennyf eu gwled, fel y gallont hwy weled beth yw marw, canys y mae yn beth gwerthfawr i farw yng Nghrist, ac yr wyf yn gobeithio y bydd yn wers i bawb. Pan y daeth ei Gefnder Robert i'r Ystafell, " Ni allaf lefaru fawr, eb esef, Ffarwel, dyma funudau marwolaeth, y mae Crist yn werthfawr i mi." Wrth ei gefnder John, esef a ddywedodd, " Ceisiwch yr Arglwydd tra gellir ei gael, gelwch arno tra byddo yn agos." Pan daeth ei Ewythr i'r ystafell, esef a ddywedodd, " Os hyn yw marw, y mae yn felus ; y mae'r Arglwydd yn bresennol gyd â mi, onid e nis gallwn fod

fod yn efmwyth.'—Yn ol iddo gyfsgu rhai munudau, efe a ddywedodd, paham y dygafoch fi yn ol oddiwrth fy Iachawdwr, canys mi a gefais olwg ar ei ogoniant ! Yn fynych yn ei orfoledd, efe a ddywedai, O Iachawdwr gwerthfawr ! O Iesu gwerthfawr ! Pa beth a wnaethwn ar wely angeu, heb fy Iachawdwr anwyl.—

Pan y daeth Mr. *Sibree* i'w weled ef, efe a dŷnodd iddo, a wnae ef Bregethu Pregeth gladdedigaeth iddo, a gwneuthur hynny mewn amryw o fannau, er mwyn lles i'r bobl ieuaingc, oddiwrth 1 *Tim.* iv. 8. Mr. *S.* a ddywedodd, nad oedd ef ddim yn debig o wella, yntau a attebodd gyd â gwên, nad oedd ef ddim yn disgwyl hynny, ac a edrychodd arno yn ddifrif, ac a ddywedodd, 'Mi a gefais fy siomi, mi a gefais fy siomi; yr oeddwn yn meddwl cael bod gyd â'r Iesu y bore hwn.' Mr. *S.* a ddywedodd, na chafodd ef gymmaint o blefer ac adeiladaeth wrth ymwelod â'r clas erioed o'r blaen, am ei fod yn marw, nid yn unig fel dyn dauwiol, ond fel dyn a gras mawr ynddo ! Gwnaed yr Arglwydd i ni oll, gael meddiannu'r gyffelyb gyfur wrth farw.—

12. *Troedigaeth a Marwolaeth* THOMAS SHEP-
FIELD o Warwickshire.

YR oedd ef unwaith yn Delyn o fuchedd annuwiol, a'i gyfeillion pennaf oedd y dynion gwathaf eu moesau; yn torri'r Sabbath, ac yn dilyn pob oferedd. Ei berthynafau oeddynt yn mawr ofidio o'i blegid, ac yn dymuno arno ddyfod i wrando Pregethu'r Efyngyl ag oedd mewn tŷ gwr Bonheddig yn y Pentref nefaf; yr hwn o dofturi wrth bechaduriaid, a agorodd ei ddrws i ddyfsgu'r anwybodus. Ond mewn attebiad i'w cynghorion hwynt, yntau a fyddai yn rhoddi drwg da-fod mwy gwatworus iddynt hwy a'r gwr Bonheddig.

Ac

Ac yn llwyr fwriadu os myned i wrando a wnai ef; mai myned yao i erlid a chablu'r Pregethwr a wnai ef; fel hynny ymgaledu yn erbyn cynghorion ei gyfeillion y parhaodd ef dros hir amser : Ond o'r diwedd i gael llonydd ganddynt, esfe a benderfynodd i fyned unwaith, a'r waith honno, trwy drugaredd neilltuol Duw, a fu yn foddion i agor ei bygaid ef i weled perygl ei gyflwr, a ffynnon ei holl gam ymddygiad, esfe a ga'dd ei arwain i weled gelyn yn y lle ag yr oedd ef yn meddwl leia am dano; ac a welodd fod ei galon yn llawn o bechod a dirywiad, ac a ddyallodd ei fod hyd yma gwedi byw yn elyn i Dduw, ac oni chai ei gymmodi ag ef, y byddai yn ddamnedig yn dragywydd. Ac o hynny allan iaith ei galon oedd, beth a wnai ef i fod yn gadwedig? A'r gwaith da yma trwy ddwyfol ras, a ga'dd ei garrio ymlaen hyd ddiwedd ei ddyddiau; ac yr oedd hefyd yn hiraethu am i'w hên gyfeillion mewn pechod, i ddyfod yn gyfeillion iddo yn y ffordd tua'r Nefoedd; ac i'r diben hynny, yr oedd ef yn myned i'w teiau i'w cyng-hori i wrando ar lais yr hwn fydd yn gwaeddi yn yr heol; hwythau a ddiangent rhagddo, canys yr oedd-ent yn dyall ei fod gwedi newid ei ffordd, o blegid y mae yr hyn fydd yn peri llawenydd yn y Nefoedd, yn peri llid a malais yn yr annuwiol: ond ni bu hyn ddi-galondid iddo. Ond esfe a ymfynodd am y gwr bon-heddig a fu yn foddion i'w argyhoeddi ef, i bregethu i'w dŷ, fel ag y byddai i enw'r Iesu gael ei gyhoeddi i'w gym'dogion tlodion; a'r tro cynta y daeth y gwr bonheddig i'w dŷ, ei wraig ef a ddywedodd, Syr, chwi a roisoch i mi briod, ac i'r plant dad! Yna y ddau a wylasant y dagrau, y hi o lawenydd am gyfnewidiad dymunol ei gwr; ac yntau oddiar deimlad o drugaredd Duw at ei enaid! Ni bu ef byw ond blwyddyn a han-ner ar ol ei gyfnewidiad, ac a dreuliodd hyany o amser

er gogoniant ac anrhydedd i Dduw; lawer Sabbath, yn traefaelu tair millder ar ddeg ar ei draed, i wrando tair Pregeth y dydd. Efe a fu lawer noswaith yn wylo a gweddio ar Dduw am lwyddo ei air a'i achos. Tra bu ef yn glaf, efe a roddodd lawer tyfiolaeth o wirionedd ei grefydd. Ni allaf fi wneuthur dim, eb efe, yr wyf yn teimlo y gall Crist wneuthur pob peth; ac y mae ef yn gwneuthur hefyd yno fi! Efe a edrychai ar ei wraig gyd â gwên, ac a ddywedai, yr ydych yn meddwl mai peth caled iawn yw marw, ond nid yw ddim felly i mi, y mae fy llawenydd uwch-law angeu, ac nid wyf yn ei ofni! O angeu pa le mae dy golyn? yr wyf yn cael fy nghario uwch-law dy ofn! A phan yr oedd ar fin ymadael, er mawr fyndod i bawb o'i amgylch, efe a ganodd hymn mor uchel, nes deffro y plant ag oedd yn cysgu; ac fel pe buasai yn chwenych anadlu yr anadlddiwedda i foliannu yr Arglwydd.

D I W E D D.

Hyspyfiad i'r Cyffredin;

Y Mae'r Cyfieithydd yn Bwriadu Argraphu yn fuan, Llyfr o'r un Bris a maintiol i â'r Llyfr hwn, yn cynnwys, Pregeth ar Ddiodeffaint Crist, o waith Esgob HALL; ynghyd â thalfyriad o'r Llyfr gwerthfawr hwnnw, a elwir, ANGEU i ANGEU YN ANGEU CRIST! o waith y Doctor OWEN.—Y mae gwaith yr Awdwyr uchod mor adnabyddus, a'r athrawiaeth fydd yn eu Llyfrau mor felus ac adeiladol, i bob gwir Gristion, fel ag y mae yn beth rhyfedd, os gall neb o weision Crist beidio ac anog eu Cyfeillion crefyddol, i bwrcasu y Llyfr a'i ddarllen.

Y sawl a fyddo yn chwennych derbyn nifer o'r Llyfr uchod danfonent at Mr. W. THOMAS, i'r BALA, a hwy a gânt eu boddioni am eu trafferth.

Y Llyfr uchod, a Argraphir ar Bapur da, â Llythyrennau newyddion.

